

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MUHASEBE VE BAĞIMSIZ
DENETİM UYGULAMALARI SEKTÖRDE KARŞILAŞILAN
RİSKLER VE ALINAN ÖNLEMLER VE 2001-2016 YILLARI
ARASINDA TMSF'YE DEVR OLAN BANKALARIN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
GÖKSU SELÇUK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. NALAN AKDOĞAN

ANKARA-2017

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MUHASEBE VE BAĞIMSIZ DENETİM
UYGULAMALARI SEKTÖRDE KARŞILAŞILAN RİSKLER VE
ALINAN ÖNLEMLER VE 2001-2016 YILLARI ARASINDA TMSF'YE
DEVİR OLAN BANKALARIN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
GÖKSU SELÇUK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. NALAN AKDOĞAN

ANKARA-2017

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 11. / 09 / 2017.

Öğrencinin Adı, Soyadı : *Gökse Selcuk*

Öğrencinin Numarası : *21420065*

Anabilim Dalı : *İşletme*

Programı : *Muhasebe Finansman Tezli Yüksek Lisans*

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı : *Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN*

Tez Başlığı : *Bantacılık Sektöründe Muhasebe ve Bütüncül İnceleme*

uygulamaları sektöründe karşılaşılan listeler ve alınan örnekler ve 2001-2014 yılları arasında TASFİYE durumları bantaların incelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam *111* sayfalık kısmına ilişkin, *06 / 09 / 2017* tarihinde şahsım/tez danışmamın tarafından *Turנית* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % *20*'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esasları" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası: *G. Selcuk*

Onay

11 / 09 / 2017

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,

Prof. Dr. Nalan Akdoğan
U. Akdoğan

KABUL VE ONAY SAYFASI

Göksu SELÇUK tarafından hazırlanan Bankacılık Sektöründe Muhasebe ve Bağımsız Denetim Uygulamaları Sektörde Karşılaşılan Riskler ve Alınan Önlemler ve 2001-2016 yılları Arasında TMSF'ye Devr Olan Bankaların İncelenmesi adlı bu çalışma jürimizde Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 11.09.2017

(Jüri Üyesinin Unvanı, ADI-Soyadı ve Kurumu):

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Deniz Umut ERHAN Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Serap YANIK Gazi Üniversitesi

İmzası

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20...

Prof. Dr. Doğan TUNCER

Enstitü Müdürü

TEŐEKKÜR

Yüksek lisans çalışmalarım boyunca bana destek olduğu için öncelikle kıymetli hocam Sayın Prof.Dr. Nalan AKDOĞAN'a Sayın Doç.Dr.Deniz Umut ERHAN'a, tez dönemim boyunca bana desteğini hiç esirgemeyen ailem ve kıymetli arkadaşım Sultan Ezgi AKALIN'a , Tez dönemim boyunca hiçbir yardımı benden esirgemeyen sevgili arkadaşım Aysel YALÇIN'a teşekkürü borç bilirim.

Göksu SELÇUK

Ankara,2017

ÖZET

Bu tezin amacı, bankalarda bağımsız denetimi, bağımsız denetim yöntemleri dahilinde anlatmak ve ülkemizde meydana gelmiş krizler sonrası bankacılık sektöründe yarattığı yıkımları ve bu yıkımlar sonrasında ülkemizde alınan önlemler anlatılmıştır. Ayrıca tarihimizde iflas etmiş bankaların hile ve usulsüzlük belgeleri TMSF sayfasından alınarak incelenmiştir. Bu iflaslar ülkede yasal düzenlemelerin ne derece değiştiğine ve meydana gelen yasal düzenlemelerin banka iflasları üzerindeki etkileri de incelenmiştir.

Birinci bölümde, dünyada ve ülkemizde bankacılık sektörünün gelişimi incelenmiştir. Ülkemizde geçmişten bugüne kadar bankacılık sektöründeki finansal yaklaşım dönemleri ele alınmıştır. Bankacılık türleri ve bankaların finansal piyasadaki rolü ve faaliyet konuları incelenmiştir.

İkinci bölümde, ülkemizdeki banka muhasebesi incelenmiştir. Bankaların tek düzen hesap planı diğer şirketlere göre farklılık göstermektedir. Bankaların hesap düzenleri incelenmiş, hesap işleyişleri ve bağımsız denetim süreçleri açıklanmıştır. Denetim sürecinde kullanılan bağımsız denetim teknikleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, bankaların kriz döneminde yaşadığı sorunlar ele alınmıştır. Kriz dönemlerinde yaşanan sıkıntıları önlemek bankacılık sektörünü daha efektif hale getirmek için dünyada oluşturulmuş standartlar incelenmiştir. BASEL komitesinin çıkarmış olduğu standartlar incelenmiştir. Ülkemizde kriz döneminden sonra bankalar için alınan önlemler BDDK' nın ülkemiz bankacılık sisteminde zorunlu getirilen standartlar incelenmiştir. TMSF'nin banka iflasları ile ilgili yasal düzenlemeleri incelenmiştir. Yeni yürürlüğe giren BASEL III düzenlemeleri ve bankaların sürdürülebilirliği ve sermaye yeterliliği de bu bölümde incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise, kriz döneminde ülkemizde iflas etmiş olan bankalar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Banka, Bağımsız Denetim, Kriz, Banka Muhasebesi, BASEL, TMSF, BDDK, Sermaye Yeterliliği

ABSTRACT

The aim of this thesis is to explain the independent auditing in the banks within the scope of independent auditing methods and to explain the destructions that have been created in the banking sector after the crises that took place in our country and the measures taken in our country after these demolitions. In addition, fraud and irregularity documents of bankrupt banks have been taken from the TMSF page in our history. These bankruptcies have examined the extent to which legal regulations in the country have changed and the effects of legal regulations on bank failures.

In the first part, the development of the banking sector in the world and in our country has been examined. The periods of financial approach in the banking sector have been discussed in our country from past to present. The role and activities of banking types and banks in the financial market have been examined.

In the second part, the bank account in our country is examined. Banks' uniform accounting plan differs from other companies. Account arrangements of the banks were examined, account operations and independent audit processes were explained. Independent auditing techniques used in the auditing process have been examined.

In the third chapter, the problems that banks experienced during the crisis period are discussed. In order to make the banking sector more effective in preventing the problems experienced during the crisis periods, the standards established in the world have been examined. The standards that the BASEL committee has taken are examined. Measures taken for the banks after the crisis period in our country The mandatory standards in the banking system of the BDDK's country are examined. The legal arrangements of TMSF bank failures have been examined. The new BASEL regulations and the sustainability and capital adequacy of banks are also examined in this section.

In the fourth chapter, the bankruptcies in our country during the crisis period were examined.

Key words: Bank, Independent Audit, Crisis, Bank Accountancy, BASEL, TMSF, BDDK, Capital Adequacy

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. BANKACILIK SEKTÖRÜ	3
1.1.Banka Tanımı	3
1.2.Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	3
1.2.1.Cumhuriyetten Önceki Dönemde Türk Bankacılık Sektörünün Tarihi Gelişimi	4
1.2.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi	5
1.2.2.1.Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)	5
1.2.2.2. Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem.....	5
1.2.2.3. Özel Bankaların Kurulduğu Dönem	5
1.2.2.4. Bankacılıkta Planlı Dönem	6
1.2.2.5. Bankacılıkta Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi	6
1.3.Banka Türleri	6
1.3.1.Mevduat Bankası	6
1.3.2. Katılım Bankası	6
1.3.3. Kalkınma ve Yatırım Bankası	7

1.4.Bankanın Faaliyet Konuları	7
1.4.1.Fon Sağlama Fonksiyonu (Kaynak Sağlama İşlemleri).....	7
1.4.2.Fon Kullanma Fonksiyonu (Kredi İşlemleri)	7
1.4.3.Kaydi Para Meydana Getirme Fonksiyonu (Mali İşlemler)	8
1.4.4.Hizmet Fonksiyonu (Hizmet İşlemleri)	8
1.5.Türk Bankacılık Sektöründe Temel Sorunlar	8
1.6.Bankacılıkta Risk	10
1.7.Bankacılıkta Risk Çeşitleri	11
1.7.1.Kredi Riski	11
1.7.2.Piyasa Riski	11
1.7.3.Faiz Oranı Riski	12
1.7.4.Döviz Kuru Riski	13
1.7.5.Likidite Riski	13
1.7.6. Sermayenin Yetersiz Hale Gelme Riski	14
1.7.7.Ülke Riski	14
1.7.8.Operasyonel Risk	15

BÖLÜM II. TÜRKİYE’DE BANKA MUHASEBESİ VE BANKALARDA BAĞIMSIZ DENETİM .....

17

2.1. Türkiye’de Banka Muhasebesi	17
2.1.1.Bankalarda Muhasebe Sistemi	15
2.1.2.Banka Muhasebesi ve Özellikleri	16

2.1.3.Bankada Kullanılan Defterler	18
2.1.4.Banka Muhasebesi Tekdüzen Hesap Planı	19
2.1.5.Banka Muhasebesi İle Genel Muhasebenin Karşılaştırılması	22
2.1.6.Bankaların Düzenledikleri Finansal Tablolar ve İşleyişi	22
2.1.7.T.C.Merkez Bankası İle İlgili İşlemler ve Muhasebeleştirilmesi	25
2.2.Bankalarda Bağımsız Denetim	27
2.2.1. Bağımsız Denetimin Tanımı ve Denetim Türleri	27
2.2.2.Türkiye’de Bağımsız Denetimle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Bankacılıkta Bağımsız Denetim	30
2.2.3. Bankalarda Bağımsız Denetim.....	31
2.2.4.Denetim Programının Yürütülmesi.....	35
2.2.4.1.Kanıt Toplama ve Değerlendirme	35
2.2.4.2.Denetim Teknikleri	36
2.2.4.3.İç Kontrol Sisteminin Değerlendirilmesi	37
2.2.4.4.Risk Yönetim Sisteminin Değerlendirilmesi	37
2.2.4.5.Kayıt Düzeni	38
2.2.4.6.Çalışma Kağıtları	38
BÖLÜM III. BANKALARDA KARŞILAŞILAN KRİZLER VE ALINAN ÖNLEMLER	40
3.1 Bankaların Sürdürülebilirliği.....	40
3.2.Bankacılık Sektöründeki Krizler ve Banka İflaslarının Nedenleri	43
3.2.1. Bankacılık Krizleri	43
3.2.2. Bankacılık Krizlerinin Nedenleri	45
3.2.3. Bankacılık Krizlerinin Göstergeleri ve Etkileri	46

3.2.4. Türk Bankacılık Sektörünün Kriz Öncesi Genel Durumu	47
3.2.5. Bankacılık Krizlerinin Yayılması	48
3.2.6. Bankaların İflasında Uygulanan Prosedürler	49
3.2.7. Türkiye’de Banka İflaslarında Saptanan Muhasebe Hileleri	49
3.3. Bankacılık Sektörünün Kriz Sonrası Genel Durumu	50
3.4. Bankacılık Sektöründeki Yeni Düzenlemeler	51
3.5. Türk Bankacılık Sektöründeki Krizlerin Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri	52
3.6. Krizler Sonucunda BDDK Tarafından Alınan Önlemler	53
3.7. Türk Bankacılığında Sermaye Yeterliliği	54
3.8. Risk Yönetiminde Uluslararası Bir Açılım Olan Basel Uzlaşmaları.....	56
3.8.1. Basel Komitesinin Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi	56
3.8.2. Basel I Düzenlemesi	57
3.8.3. Basel II Düzenlemesi	59
3.8.4. Basel I ve Basel II Arasındaki Fark.....	62
3.8.5 Basel III.....	63
3.8.6. Basel Bankacılık Gözetim Komitesi’nin Bankaların Kontrol Sistemleri Hakkında Yayımladığı Prensipler	65
3.9 TMSF’ye İlişkin Düzenlemeler.....	68
3.9.1 Kuruluşu Görev ve Yetkileri.....	68
3.9.1.1 Bankaların TMSF’ye Devr Olma Şartları Üzerine Yasal Düzenlemeler.....	69
BÖLÜM IV. UYGULAMA	73
4.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı	73

4.2.Araştırmanın Kapsamı	74
4.3.TMSF' ye İntikal Eden Bankalar ve Devir Tarihleri.....	76
4.4 İncelenen Bankalar.....	76
SONUÇ	85
KAYNAKÇA	88

KISALTMALAR DİZİNİ

TMS:	Türkiye Muhasebe Standartları
UMS:	Uluslar arası Muhasebe Standartları
BDDK:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
TCMB:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMSF:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
BSMV:	Banka Sigorta Muamele Vergisi
THP:	Tekdüzen Hesap Planı
SPK:	Sermaye Piyasası Kurulu
UDS:	Uluslar arası Denetim Standartları
GSYİH:	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
IMF:	International Monetary Fund
BTK:	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
TTK:	Türk Ticaret Kanunu
MÖ:	Milattan Önce
TC:	Türkiye Cumhuriyet
TP:	Türk Para
YP:	Yabancı Para
AŞ:	Anonim Şirketi
DİBS:	Devler İç Borçlanma Senedi

GAAS: Generally Accepted Auditing Standarts

GKGMS: Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları

TL: Türk Lirası

KHK: Kanun Hükminde Kararname

OECD: Organisation for Economic Cooperation and Development

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 1: Hesap Gruplarının Aktif – Pasif Nitelikleri	19
Tablo 2: Tekdüzen Hesap Planında Yer Alan Hesap Gruplarının Gelir Tablosundaki Dağılımı	20
Tablo 3: Banka Tekdüzen Hesap Planı İle Ticari İşletme Tekdüzen Hesap Planının Karşılaştırılması	22
Tablo 4: İmpexbank'ın 22 Ekim 1996 Tarihli İflas Bilançosu	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Faiz Oranı Değişikliğinin Banka Üzerindeki Etkisi	12
Şekil 2: Hesap Gruplarının Bilançodaki Dağılımı	20
Şekil 3: Denetim Sürecinin Özeti	31
Şekil 4: Bankacılık Krizi, Döviz Krizi İlişkisi	39
Şekil 5: Yatırım Bankacılığı Faaliyetlerini Etkileyen Çeşitli Düzenleyici Teknikler	45
Şekil 6 : Türkiye’de Sermaye Yeterlilik Oranı Yıllara Göre Dağılımı.....	56
Şekil 7: Basel II Sermaye Yapısal Blokları.....	60
Şekil 8: BDDK Çözüm Süreci.....	72

GİRİŞ

Bankalar kısa vadeli fonları toplayarak bunları uzun vadeli olarak ekonomiye fon veren kurumlardır ve vade ve faiz riski taşımaktadırlar. Ayrıca ortaya çıkabilecek problemlerde vade riskine ilaveten likidite riskini de taşımaktadır. Vade ve likidite riski bankaları tehdit eden en önemli riskler olup, özellikle likidite yetersizliği banka iflaslarını beraberinde getirmektedir. Oluşan banka iflasları, sistemde sağlıklı bankaları da iflasa iterek ekonomik krize neden olmaktadır (Duranlar, 2007).

Fischer ve Chenard (1997) ve Weller (2001) IMF' ye olan ülkelerin en az üçte ikisinin bankacılık sektörü problemleri yaşadığı ve 250 milyar doları aşan kayıpların meydana geldiğini belirtmişlerdir. Politika yapıcılarının sorumluluklarını yerine getirmeyen finansal kuruluşları farklı şekillerde kamu fonları ile kurtarmaları genişletici para politikasına sebep olmaktadır (Altıntaş, 2004).

Bankacılıkta risklerin kontrol edilmemesi durumu hem para ve sermaye piyasalarını hem de bankacılık sistemini tehdit etmektedir. Bankacılık sektöründeki riskler kontrol edilemediklerinde, döviz kuru ve likidite krizi gibi bankacılık krizlerine neden olabilmektedir. Bankacılık sektöründe meydana gelen olumsuzluklar ülkemizde meydana gelen ekonomik krizlerin baş etkenleri arasında bulunmaktadır. Finansal piyasalarda meydana gelen sarsıntıların bankacılık sistemi üzerinde meydana getireceği zararları en aza indirmek veya önlemek açısından bankacılık sektöründen kaynaklanan riskler büyük önem taşımaktadır. 1980' lerin sonlarına doğru Basel Komitesi'nin bu konudaki çalışmalarına başlaması finansal istikrar açısından önemli bir duruma getirmiştir (Şimşek,2007). Kredi riskinin yalnızca Avrupa ülkelerinde değil bütün dünya ülkelerinde olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı Dünya Bankası 1980 yılında Basel I Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi tarafından birinci sermaye uzlaşısını yayımlamış sonra da birçok değişiklik yapılarak II. Basel Uzlaşısı ortaya çıkmıştır (Erol,2007).

24 Ocak 1980 tarihinden itibaren bankacılık sektörü aracılığıyla Türkiye'de kaynak dağılımı gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu durum finans sektörüne yansımış ve 1980'li yılların başında bankerler, kaynak dağılımında rol almıştır. Yasal boşluğa denetimsizlikte eklenince 1982 senesinde meydana gelen bankerlik krizi esnasında dört banka kapanmıştır.

1994 yılında yaşanan krizden sonra üç bankanın iflas etmesi sonucunda, Bankacılık Kanunu KHK ile değiştirilmiştir. 1999 yılında küresel bankacılık anlayışına göre ortaya çıkarılan BDDK Kanunu ile bankacılık sektörü yasal altyapıya bürünmüştür.

2001 yılında yaşanan krizde 19 banka, özkaynakların aşınmaya uğramasından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna alınmıştır. Bankacılık sektöründe şeffaflığın sağlanması ve bankacılık sektörünün güçlenmesi amacıyla 1 Şubat 2002 de BDDK düzenleme getirmiştir. Böylece bağımsız denetim yeniden düzenlenmiş, yeni kurallara göre tanımlanmış ve bir başka bağımsız denetim şirketi tarafından ikinci denetime tabi tutulması şeklinde bir yapı oluşturulmuştur(Özyürek,2002).

BÖLÜM I. BANKACILIK SEKTÖRÜ

1.1.Banka Tanımı

Bankalar, topladıkları mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanan ya da düzenli olarak kredi alan veya kredi veren kuruluşlardır (Elitaş ve Özdemir, 2006). Akın (2011)'e göre ise bankayı, kişilerin sahip olduğu tasarrufları alarak kaynak ihtiyacı olan kişilere fon sağlayan ve başka ekonomik işlemlerin uygulanmasında faaliyet gösteren kurumlar olarak tanımlamıştır. 5411 no.lu Bankacılık Kanunu madde 3 de bankacılığı, mevduat bankaları, yatırım bankaları, katılım ve kalkınma bankaları olarak ifade etmektedir(5411 Sayılı Bankacılık Kanunu m/3.)

Bankacılık sistemi günümüzde ticari, ekonomik ve mali hayatın sınırlarını aşarak bir genişliğe ulaşan ve bütün ülkelerde önemli iki unsur olan para ve krediyi yönetir (Akdoğan ve diğerleri, 2011);

- Bireylerin küçük boyutlardaki ve kısa süreli fonlarını bir arada toplayarak uzun vadeli yatırımlara yönlendirmektedir.
- Fon gereksinimi olanlar ile fon fazlası olanlar arasında aracı olmaktadır.
- Bankalar yatırılabilir fonları arttırırken yatırım yapmak isteyen kişilere fonları aktarmakla ekonomide kaynak kullanımını sağlamaktadır.
- Bankalardaki paraların hesaplar arası aktarılması ve çekim ödeme aracı olarak kullanılması kaydi para olarak adlandırılan paranın ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

1.2.Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Tarihte para kavramındaki gelişmelerle paralel olarak ilerler ve günümüzdeki modern bankacılık aşamasına ulaşmış, bu gelişmeler 20.yy'da büyük ivme kaydetmiştir. M.Ö Mezopotamya' da "Kızıl Tapınak" bilinen en eski banka olarak kabul edilmekte, rahiplerin tapınakta bankacılık işlemleri yaptığı bilinmektedir. M.Ö 2000'li yıllarda Hammurabi Kanunlarında borç verme işlemleri ile ilgili düzenlemeler yapmıştır, bu düzenlemelerde faiz oranları, rehin kefalet şekillerini düzenlemiştir (Tarlan,1986).

Genel ticaretin olabildiğince serbest olduğu Roma ve Atina devrinde bankalar çeşitli defterler tutmakla yükümlü ve bu tuttukları defterleri ibraz etmek zorundalardı. Roma'nın politik yönden toplayıcı yönü bankaların işlevlerini arttırmış ve para sistemi düzenlendikten sonra içte ve dışta ticari işlemlerde ilerleme kaydedilmiştir (Takan,2015). Eyüpgiller (1985)' e göre, 17.yy başından itibaren bugünkü anlamda bankalar kurulmaya başlanmıştır bu çizgide 1609'da Hollanda 'da Amsterdam bankası, 1637'de İtalya'da Venedik bankası ve İngiltere'de bugünkü merkez bankası işlevini gören İngiltere Bankası kurulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Dünyadaki ülkeler arasındaki gelişmişlik farkları gittikçe açılmış ve Kalkınma ve Yatırım Bankaları kurulmaya başlamıştır (Vurucu ve Arı,2014).

20.yy'la birlikte bankacılıkta büyük ve etkili gelişmeler olmuştur 1913 yılında Amerika'da çıkartılan Federal Rezerv Kanunu ile Amerika'da bulunan yerel bankaların yurtdışında şube açılmasına izi verilmiştir ve bankacılık sektöründeki İngiliz hakimiyetini kısıtlamıştır, sterlinin yanında uluslar arası ödeme aracı olarak dolar eklenmiştir ve Avrupa'da Amerika'ya sermaye akışı gerçekleşmiş ve New York büyük bir ivmeyle finans işlemlerinin merkezi haline gelmiştir.

1.2.1.Cumhuriyetten Önceki Dönemde Türk Bankacılık Sektörünün Tarihi Gelişimi

Türk Bankacılığının tarihsel gelişimine bakıldığında bankacılığın Osmanlı'nın son dönemine doğru bankacılık işlemlerini sarraflar ve bankerler yapmaktadır, Osmanlı'da sarraflar aracılığıyla 1847'de kurulan ilk banka İstanbul Bankasıdır; fakat bu banka ödeme gücünü tehlikeye düşürecek spekülasyonlar yarattığı gerekçesiyle 1852 yılında kapatılmıştır. Sonrasında Bank-ı Osmani Şahane kurulmuş, İngiliz ve Fransız ortakların Osmanlı üst düzey makamlarıyla imzalanan anlaşma Kırım Savaşı sonrası ortaya çıkan mali krize karşı Sultan Abdülhamit tarafından en kısa zamanda imzalanmıştır (Vurucu ve Arı, 2014). İkinci Meşrutiyet'ten sonra Milliyetçilik eğilimlerinin artması nedeniyle ulusal bankalar kurulmaya başlamış ve ulusal bankaların verdiği krediler ticari, esnaf, emlak ve tüketim kredisi şeklindedir (Artun, 1983).

1.2.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi

1.2.2.1. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)

Cumhuriyet Döneminin ilk özel bankası İzmir İktisat Kongresi'nde alınan karar sonucu Türkiye İş Bankası olmuştur. Ülkenin ekonomik gelişmesine katkı sağlamak, gerekse ticari kuruluşlara kreditedirlik yaparak ticari girişimlerde bulunmaktadır (Artun, 1983). Ayrıca TC Merkez bankası da bu dönemde kurulmuştur ve 1931 yılında çalışmaya başlamıştır. Türkiye'nin ilk kalkınma bankası Sanayi ve Maden Bankası 1925 senesinde kurulmuştur. Banka kayanlarını kuruluş aşamasında olan iştiraklerine bağılı olduğu için yeterince başarılı olamamıştır ve 1932'de Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankası kurulmuştur (Coşkun ve diğlerleri, 2012). 1929 senesinde dünya ekonomik krizi Türkiye ekonomisini de etkilemiştir ve ekonomik sistem olarak devletçilik politikasına kayılmıştır ve 1934 yılında yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında devlet eliyle sanayileşme bankacılık sektöründe de etkisini göstermiştir (Parasız, 2000).

1.2.2.2. Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem

Yukarda da bahsettiğimiz gibi 29 bunalımından sonra Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı sonucunda temel tüketim malzemeleri kamu tarafından üretilmeye başlamıştır. Bu nedenle 03 Haziran 1933 tarihinde ve 2262 sayılı kanun ile Sümerbank kurulmuştur. Devletçilik politikasının devam etmesi sonucunda Etibank kurulmuştur, Etibank'ın beraberinde küçük ve orta ölçekli işletmeleri korumak amaçlı Halk Bankası açılmıştır ve deniz faaliyetlerinin finansmanının sağlanması için Denizbank kurulmuştur (Coşkun ve diğlerleri, 2012).

1.2.2.3. Özel Bankaların Kurulduğu Dönem

İkinci Dünya Savaşının etkisi ile birlikte ekonomik politikalarda bir değişim söz konusu olmuş ve devlet öncülüğünde kalkınma amaçlanmak yerine özel sektör eşliğinde

1950'li yıllarda Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası kurulmuştur. Bu bankanın amacı, özel sektöre iç ve dış destek vermektir. Bu destekten sınai kuruluşlarında yabancı ortakları çekmek ve tahvil yoluyla sanayi kuruluşlarını özelleştirmek amaçlanmıştır (Kepenek ve Yentürk, 2005).

1.2.2.4. Bankacılıkta Planlı Dönem

Türkiye ekonomisi bu dönemden önceki dönemlerde (1950-1960) istikrarsız bir büyüme sürecinden geçmesinden kaynaklı olarak 1954 yılından itibaren bir ekonomik buhrana sürüklenmiştir. Bu dönemdeki ekonomik durum tüm kesimlerdeki büyümeleri yavaşlamıştır (Coşkun ve diğerleri, 2012). 1980 'li yıllarda Türk Bankacılık sektörü kamu sektörünün elindedir ve TCMB ve kamu bankaları bankacılık sektörünü kontrol altında tutmaktadır (Şahin 2009).

1.2.2.5. Bankacılıkta Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi

1980 yılından sonra yabancı banka kurulmasına izin verilmeye başlanmıştır. Bu dönem de Türk bankalarının dışa açıldığı dönem haline gelmiştir. Finansal sistemde serbestleşme döneminin başlaması ile birlikte mevduat sahiplerini koruma amaçlı olarak iyileştirmeler yapılmaya başlanmıştır. Merkez bankası ilk kez bu dönemde para programı uygulamaya başlamıştır (Coşkun ve diğerleri,2012).

1.3. Banka Türleri

Bankacılık kanununun 3. maddesine göre bankalar yerine getirdikleri işlemler bakımından mevduat, kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

1.3.1. Mevduat Bankası

Kanuna göre mevduat bankacılığı, kendi hesabına mevduat almak ve kredi kullandırmak üzere faaliyette bulunan kuruluşlar ile yurt dışında kurulu olan işletmelerin Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir.

1.3.2. Katılım Bankası

Bu kanuna göre özel cari ve katılma hesapları aracılığıyla fon toplamak ve kredi kullandırarak faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu işletmelerin Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir.

1.3.3. Kalkınma ve Yatırım Bankası

Bu Kanuna göre mevduat ya da katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyette bulunan ya da özel kanunlar ile kendilerine verilmiş olan görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu olan kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir.

1.4. Bankanın Faaliyet Konuları

Ekonomik ve yasal düzenlemeler karşısındaki bankacılık sisteminin esnekliği, kamuoyunun bankacılık sistemine bakışı, teknolojik yeniliklerin olumlu ve olumsuz etkileri, para ve sermaye piyasalarındaki değişimler bankaların faaliyetlerini değiştirebilmektedir (Akdoğan ve diğerleri, 2011). Öte yandan, yeni ikincil pazarlar ve para ve sermaye piyasalarında geliştirilen menkul kıymetler banka faaliyetlerinin değişmesinde etkili olmaktadır (Altan,2005).

Banka işlemlerinin muhasebeyle olan ilişkisi bakımından dört grupta toplanmaktadır. Bunlar; fon sağlama fonksiyonu, fon kullanma fonksiyonu, kaydi para meydana getirme fonksiyonu ve hizmet fonksiyonudur (Sevilengül,1997).

1.4.1. Fon Sağlama Fonksiyonu (Kaynak Sağlama İşlemleri)

Bankalar fon sağlama fonksiyonunu yabancı kaynaklar ve özkaynak ile yerine getirirler. Yabancı kaynakları üçüncü kişilerden, özkaynakları ise kendi bünyelerinden borçlanarak sağlamaktadırlar.

1.4.2. Fon Kullanma Fonksiyonu (Kredi İşlemleri)

Bankalar fonları sağlarken belli maliyet ile elde etmektedirler. Verilen faizleri, komisyonları ve diğer giderleri karşılayabilmek için bu fonları kullanmalarına fon kullanma fonksiyonu denir (Elitaş ve Özdemir, 2006).

1.4.3. Kaydi Para Meydana Getirme Fonksiyonu (Mali İşlemler)

Vadesiz mevduat hesaplarının açılmasındaki amaç, müşterilerinin ödemelerinde kolaylıklar sağlama, paralarını güvencede tutmaktır. Vadesiz mevduat hesabına kaydi para adı denilmektedir.

1.4.4. Hizmet Fonksiyonu (Hizmet İşlemleri)

Bankalar, çek, havale, müşterilerin türev ürünlerle finansal risklerini yok etme, dış ticaret işlemlerinde aracılık ederler. Bankalar müşterilerine pek çok konularda hizmet vermektedirler. Gelişme düzeylerine bağlı olarak bu hizmetler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Türkiye’de en çok karşılaşılan hizmet işlemleri; müşteri hesabına menkul kıymet alım satımı, emanet kabulü, kasa kiralaması, parasal nakit işlemleridir (Sevilengül, 1997).

1.5. Türk Bankacılık Sektöründe Temel Sorunlar

Türk bankacılık sektörünün karşılaştığı temel sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Parasız,2000).

- Ekonomik istikrarsızlık
- Yüksek kaynak maliyeti
- Mali riskler
- Teknolojideki hızla gelişmeler
- Haksız rekabet koşulları
- Yeniden yapılanma
- Özkaynakların yetersizliği

Artan oranlı enflasyonun sebep olduğu ekonomik istikrarsızlık bu sorunların başında gelmektedir. Bankacılık sektörü, artan kamu finansman açıkları ile birlikte yüksek enflasyonun etkisiyle istikrarlı bir büyüme sürecine girememiştir. Ayrıca, yüksek enflasyon faiz riskini ve döviz kurunu arttırırken, özkaynaklarını enflasyona karşı korumada güçlük çekmektedir. Bankalar enflasyonun zararlı yönlerinden kurtulmaya çalışmakta, ayrıca belirsizliklerin üstesinden gelme ve risk alma yöntemlerini gözden

geçirmektedir.¹ En önemlisi dışlanma etkisine sebep olan kamu borçlanması artarken, bankalar en kolay yatırım aracı olan kamu sektörüne doğru gitmektedir. Bu da bankaların en temel görevi olan gereken fonlara aracılık etme görevinden uzaklaştırmaktadır (Erçel, 2000). Sektörde olumsuzluğa neden olan bir diğer sorun ise, problemlili kredilerin artmasıdır (Parasız,2000).

Bankacılık sektöründe karşılaşılan bir diğer sorun ise yüksek kaynak maliyetidir. Kaynak maliyeti, TMSF primlerinden ve mevduat munzam karşılığı ayırma zorunluluğundan dolayı artmaktadır. Buna ek olarak kaynak maliyetini yükselten diğer unsurlar ise, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, kaynak kullanım destekleme fonu primleri, vergi yükleri ve diğer giderlerdir. Yüksek kaynak maliyetine sebebiyet veren bir başka unsur ise, sektörde yaşanan otomasyon alanındaki gelişmelerdir. ATM sayısındaki artışlar ve banka şubelerinin bilgisayar ağlarıyla donatılması maliyetlerin artmasına neden olmaktadır.

Sektörde yaşanan haksız rekabet de önemli sorunlardandır. Rekabet ortamının yoğun olması fon maliyetlerini arttırırken, müşterilerde getirisi daha çok olan kurumlara yönelmişlerdir. Fiyat, rekabet de etkin bir unsur olmakla birlikte, rekabet gücünü oluşturan tek bir unsur değildir. Hizmetin çeşitliliği, yapısı, müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayan hizmetlerin sunulması, reklam, teknoloji rekabet gücünü etkilemektedir (Berk, 1985).

Bankacılık Sektöründe özkaynak yetersizliği de önemli bir sorundur. Sektörde hem aktif hem de sermaye büyüklüğü açısından küçük bankalar büyük bankalara göre çoğunluktadır. Küçük ölçekli bankaların toplam aktifler ve özsermaye büyüklüğü açısından yetersizdir. Küçük ölçekli bankaların birleşmesiyle aktif ve sermaye yapılarının güçlendirilmesi özkaynakların artmasına neden olmaktadır (Parasız, 2000). Öz kaynak yetersizliğinin bir diğer unsuru ise, getirisi düşük iştiraklere ve sabit kıymetlere yatırılan kaynakların büyük olmasıdır (Özkan, 1999).

---

¹ <http://krlbozo.blogcu.com/turk-bankacilik-sektorunun-temel-sorunlari-ve-sektorde-yasanan-m/1460711>

1.6. Bankacılıkta Risk

BDDK (2001) madde 1' e göre risk, parasal kaybın meydana gelmesi ya da giderin veya zararın ortaya çıkmasıyla ekonomik yararın azalmasıdır. Er (2009)'e göre ise risk, planlanan ve istenilen başarının gerçekleşmemesi şeklinde ifade edilmiştir. Bankacılıkta ise risk, banka işlemlerinden elde edilen, beklenen getiri ile gerçekleşen getiri arasındaki farktır. O halde risk, banka politikasından beklenen hedeflerin tehlikeye düşmesi ya da bankanın zarara uğramasıdır.

Türk finans sektöründe riskleri ortaya çıkaran faktörler aşağıdaki gibidir (Aloğlu,2005).

- Daralan marjlar
- Artan rekabet
- Kurumsal zorluklar
- Faiz oranı, döviz kuru ve hisse senedi değişkenliği
- Likidite durumundaki farklılıklar
- Şeffaflık
- Teknolojik Gelişmeler

Bankacılık sektöründe rekabetin giderek artması, mali piyasalarda olan hızlı gelişmeler, piyasalardaki değişim ve ortaya çıkan belirsizlikler risklerin nedenlerinden sayılabilir (Duranlar,2007).

Banka bilançolarındaki faiz uyumsuzlukları faiz riskini arttıran bir unsurdur. Genel olarak bankaların varlıkları ve yükümlülükleri sabit faizlidir. Bankaların sabit faizli varlıkları, sabit faizli yükümlülüklerinden daha uzun vadeli ise faiz oranlarındaki artışa, sabit faizli yükümlülükleri varlıklarından daha uzun vadeli ise oranlarındaki düşüşe duyarlı olacak ayrıca, bankanın faiz riskiyle karşılaşmasına neden olacaktır (Aloğlu,2005).

Bankaların risk düzeyinin artmasına neden olan bir başka gösterge ise, döviz cinsinden varlıklarının toplam varlıklara oranı, döviz cinsinden olan varlıklarının döviz cinsinden olan yükümlülüklerine oranı, döviz cinsinden yükümlülüklerin toplam yükümlülüklerine oranı ve döviz cinsinden olan parasının aktif ve pasifler ile yerli para cinsinden aktif ve pasiflerin vade ve faiz yapıları arasındaki ilişkidir.

1.7. Bankacılıkta Risk Çeşitleri

1.7.1. Kredi Riski

Mandacı (2003) kredi riskini, ödememe ya da geç ödemedenden dolayı özvarlığın ve net kârın piyasa değerindeki değişimi olarak tanımlamıştır. Kredi riski banka için önem taşımaktadır. Basel prensipleri kapsamında düzenleme ve denetleme kurullarının koymuş olduğu kurallar riske karşı gerekli olan özkaynağın ayrılmasını ve riskin kontrol altına alınmasını sağlamaktadır.

Kredilerin yeniden yapılandırılması, taksit ödemelerindeki gecikmeler veya borçlunun iflası gibi olaylar bankanın nakit akışını bozabilmektedir. Bu nedenle bankaların kredi kararlarını iyi bir şekilde değerlendirmesi, ekonomik yaşamın düzenli işleyişi açısından oldukça önemlidir (Döner, 2009).

Kredi Riskine esas tutar sermaye yeterliliği standart oranının hesabında kredi riski nedeniyle maruz kalınabilecek zararlara karşı bulundurulması gereken özkaynak miktarının dikkate alınacak tutardır².

1.7.2. Piyasa Riski

Piyasa riski, cari piyasa değerinin düşmesi nedeniyle, bankalardaki bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarındaki varlık ve pozisyonların zarara uğrama olasılıklarıdır. Genel kabul görmüş, uluslar arası muhasebe standartları gereğince varlık ve pozisyonlar, bankaların cari piyasa fiyatları üzerinden değerlendirilen hesaplardır (Altıntaş, 2006). Bankaların Sermaye yeterliliğinin ölçülmesine ilişkin yönetmelike göre Ülkemizde mevcut bulunan fiyat dalgalanmalarından dolayı döviz kuru ,ürün,faiz oranı,tahvil vb. kağıtların üzerinde bulunan pozisyondan kaynaklanan riskden dolayı bankaların bilanço içi ve dışı konularında kötü yönlü ekilenme olasılığı olarak tanımlanabilir.

Standart methoda göre hesaplanan Piyasa Riski hesaplaması ise;

[(Faiz oranı riski + hisse senedi pozisyon riski + kur riski + emtia riski sermaye yükümlülükleri)*12,5]'dir

---

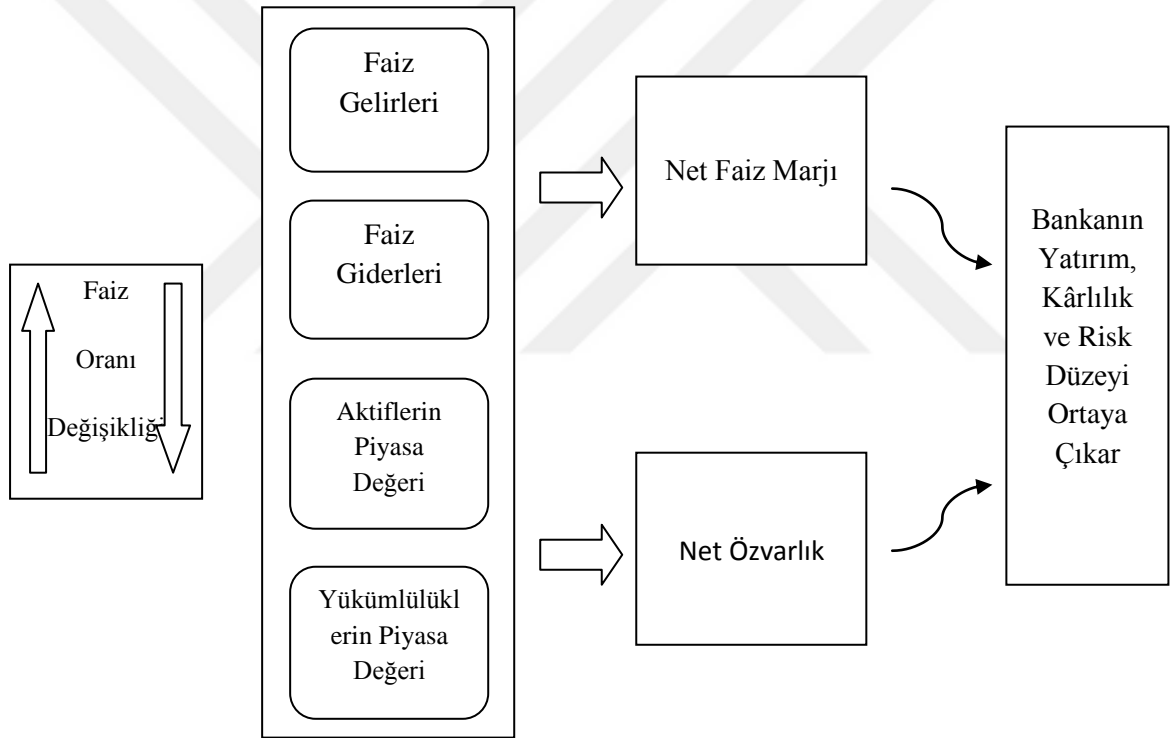
² BANKALARIN SERMAYE YETERLİLİĞİNİN ÖLÇÜLMESİNE VE DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN YÖNETMELİK

1.7.3. Faiz Oranı Riski

Banka faiz riskiyle karşılaşır ise, varlıkları ve yükümlülükleri arasında vade uyumsuzluğu ile karşı karşıya kalabilir (Aloğlu, 2005).

Aşağıdaki şekilde, faiz oranı değişikliğinin bankalar üzerindeki etkisi görülmektedir. Faiz gelir ve giderleri net faiz marjını, aktiflerin piyasa değeri ve pasiflerin piyasa değeri de net özvarlıkları oluşturmaktadır. Böylece bankanın yatırımı, kârlılığı ve risk düzeyleri ortaya çıkmaktadır.

Şekil 1: Faiz Oranı Değişikliğinin Banka Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Rose, P.S., ve Hudgins, S.C. 2005. Bank Management & Financial Services. McGraw-Hill.

Önemli bir risk olan faiz oranı riski, bankaların aktif ve pasif yapısını etkilemektedir. Faiz oranlarındaki yükselmeler banka mevduat maliyetlerini arttırırken, düşüşünde mevduat sahiplerinin gelirlerini azaltmaktadır (Platt, 1986). Aktif ve pasif yönetimi göz önünde bulundurulursa, faiz oranı riskinin nasıl ele alınacağı konusunda bankaların daha bilinçli politikalar ortaya koymasında yardımcı olabilir.

1.7.4. Döviz Kuru Riski

Bankaların portföyünde yer aldığı yabancı para cinsinden varlıklarını ve yükümlülüklerini, çeşitli mali belgelere dağıtmaması döviz kuru riskinin ortaya çıkmasının bir nedeni olabilir. Banka döviz kuru riskiyle karşılaşırsa geri ödeme riski ve faiz oranı riski de ortaya çıkabilmektedir.

Türkiye'deki bankaların TL üzerinden mevduat toplayıp döviz üzerinden kredi vermeleri veya mevduat toplayıp TL üzerinden kredi vermeleri bankalarda kur riskine neden olabilmektedir (Şimşek, 2007).

1.7.5. Likidite Riski

Likidite riski, müşterinin hesaplarındaki paralarını çekmesi ve banka kaynaklarının yer aldığı uluslar arası finans piyasalarına ya da interbank piyasalarına girip kaynak sağlayamaması durumunda likidite riski büyümektedir (Mandacı, 2003).

Bankaların likidite riskini azaltmak için nakit ve nakde dönüştürülmesi kolay varlıklar bulundurmaya zorunluluğu kârlılığı olumsuz etkilemektedir. Likidite sıkıntısı içinde olan bankaların kaynak bulma ihtiyacının da etkisiyle kaynak maliyeti artacaktır. Maliyetin artmasıyla birlikte zarar oluşurken, durumun düzeltilmemesi de bankanın iflasına sebep olabilecektir (Er, 2009).

Liktide karşılama oranı kısaca Yüksek Kaliteli Stok Varlıklıklar Toplamının Net Nakit çıkışları Toplamına bölünmesi ile bulunabilir. Bankacılık Likitide Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmeliğe göre Yüksek Kaliteli Stok Varlık olabilmesi için aşağıdaki özellikleri bünyesinde bulundurması gerekmektedir;

- Değeri kolaylıkla ve doğru şekilde ölçülebilmeli
- Alış- Satış Fiyatı arasındaki farkı düşük işlem hacmi arasında yüksek,
- Likitide sıkışıklığı sırasında dahi güvenilir bir kaynak olması,
- Varlığın kullanımını satışı ve tasfiye durumunda herhangi bir kısıtlama söz konusu olmamalı.

Net nakit çıkışı ise nakit çıkışlarının toplam nakit girişlerini aşan kısmıdır. Nakit Çıkışı kapsamında vadeleri 30 günden fazla olan mevduat sahiplerinin veya banka alacaklarının her an talep etmek durumunda olduğu ödenmemesi durumu banka inisiyatifinde olmayan veya ödenmemesi durumunda bankanın itibarına zarar verebilecek her türlü borçlar dikkate.

Bankaların likitide karşılama oranı hesaplamasına ilişkin kanuna göre; “Likidite yeterlilik oranı tespitinde Türk lirası olarak duruma bakıldığında likidite yeterlilik oranı yüzde yüzden, döviz cinsinden likidite yeterlilik oranı yüzde seksenden düşük olmamalıdır.” 5411 sayılı Bankacılık Kanuna göre bankalar likitide düzeylerinin kontrol edilmesi amacıyla günlük olarak hesaplamalı ve bu hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan oranın gerekli yerlere iletilmesi zorunlu kılınmıştır.

1.7.6. Sermayenin Yetersiz Hale Gelme Riski

Bankalar, kanuni şartlar sebebiyle sermayelerini belirli bir seviyenin üzerinde tutmak zorundadırlar. Bu şartlar genelde kamunun menfaatlerini yakından ilgilendiren bankacılık sektöründe oluşabilecek krizlerin engellenmesi için öngörülmüştür (Babuşcu, 2005). Özsermaye bankanın toplam varlıklarının küçük bir kısmını oluşturduğundan, bankanın varlıklarında önemli bir zarar veya suiistimal, bankanın borçlarını ödeyemez duruma düşmesine ve sermayesini tamamen kaybetmesine sebep olabilmektedir.

1.7.7. Ülke Riski

Bu risk, faaliyet gösteren ülkede ekonomik krizin meydana gelmesi riskidir. Ülke riski aşağıdaki durumlarda görülmektedir (Bessis, 2001).

- Ülkenin para biriminin diğer ülke paraları karşısın da değerinin düşmesi ya da istikrarlı olmaması.
- Yerel paranın, başka ülkenin parasına kolayca çevrilememesi nedeniyle ülkeden fon transferlerinin mümkün olmaması.
- Elinde menkul kıymet taşıyanlar için büyük zararlara yol açan bir piyasa krizi.

1.7.8. Operasyonel Risk

Banka yönetimi ve çalışanı aracılığıyla zaman koşullarına uygun hareket edilmemesi, bankalarda meydana gelen iç kontrollerin aksaması sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçması, deprem, sel, yangın gibi felaketlerden oluşabilecek kayıpları veya zarara uğrama ihtimalini göstermektedir (Duranlar, 2007). Banka idari yapılanmadan, sistemin iyileşmesine kadar her türlü operasyonel risklere karşı denetlemeli, zamanında gerekli önlemler almalıdır.

BÖLÜM II. TÜRKİYE'DE BANKA MUHASEBESİ VE BANKALARDA

BAĞIMSIZ DENETİM

2.1. Türkiye'de Banka Muhasebesi

2.1.1. Bankalarda Muhasebe Sistemi

Bankalar, varlıklarını tehdit eden riskleri, piyasada olan denetim ve risk yönetim grupları tarafından veya kendi içlerinde oluşturdukları gruplarla yönetmektedirler. Fakat bankaların karşılaştığı risklerin gerçekleşmesi durumunda, sadece bankaları değil şirketleri, sektörleri ve ekonominin bütününe etkileyebilir. Bundan dolayı, bankaların aldığı önlemler ile birlikte, yatırım gücü yüksek çeşitli yasal düzenlemelerin olması gerekmektedir (Akdoğan ve diğerleri, 2011).

Belgelerin saklanması ile ilgili usul ve esaslar hakkında yönetmeliğin 4. maddesinde; ' Bankaların faaliyetlerini 16 Ocak 2005 tarihli ve 25702 sayılı resmi gazetede yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun 1 sıra no.lu Finansal Tabloların Hazırlanması ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ hükümleri kapsamında TMS' ye uygun olarak muhasebeleştirilmesi esastır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun görevlerinden birkaçı aşağıda belirtilmiştir (Akdoğan ve diğerleri, 2011).

- Bankaların yaptıkları uygulamaları denetlemek ve sonuçlandırmak
- Kredi sisteminin etkin çalışmasını sağlamak için tedbirleri almak ve uygulamak.
- Tasarrufların güvence altına alınmasını sağlamak.
- TMSF' yi idare ve temsil etmek, yurtiçi ve yurtdışı ekonomik gelişmeleri değerlendirmek, izlemek, makro ekonomik politikaların bankacılık sektöründeki etkisini incelemek.
- Kanun ile ilgili diğer mevzuatın, Kanun'da belirtilen yetkiler çerçevesinde düzenlemeler yapmak amacıyla uygulamasını sağlamak.

Banka Kanunu dışında başvurulacak birçok mevzuat bulunmaktadır. Bunlar; TCMB Kanunu, Özel Kanunlarla kurulan bankalara ait kanunlar, Sermaye Piyasası Kanunu, Banka Alacaklarının Sermayeye Dönüştürülmesini Düzenleyen Kanun, Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu gibi kanunlar bankalarla ilgili düzenleme getiren başvuru kaynaklarıdır.

2.1.2. Banka Muhasebesi ve Özellikleri

Banka muhasebesi, kredi verme, mevduat toplama ve diğer bankacılık işlemleri nedeniyle oluşan finansal bilgilerin UMS (TMS)' ları ve Bankacılık Tekdüzen Hesap Planıyla tam uyumlu rapor yayımlanması, TMS/TFRS ' lere uygun bir şekilde kaydedilip finansal tablolar halinde raporlanması, analiz edilip raporlanması amacıyla ilgili kişilere sunulması şeklinde tanımlanmaktadır. Bankaların yaptıkları işler göz önüne alındığında, banka muhasebesinde sadece bankaya özgü mali olayların muhasebeleştirilmesi ele alınmaktadır (Sevilengül, 2001). Kuşkusuz diğer finansal olaylar da banka işlemleri arasında yer almaktadır. (maddi duran varlık alımı, satımı, çeşitli giderlerin yapılması vs gibi)

Forward, future, swap gibi para ve sermaye piyasalarındaki ürünlerin muhasebeleştirilmesi banka muhasebesine önem kazandırmıştır. Banka muhasebesini diğer branşlardan ayıran özellikler aşağıdaki gibidir (Takan,2015).

- Yabancı Para Hesapları,
- Bankalarda otomasyon,
- Yapılan kayıt sayısı,
- Şubeler muhasebesi ile genel müdürlük genellikle ayrıdır,
- Muhasebe işlemler servislerde yapılır,
- Nazım hesaplar geniş bir şekilde kullanılır.

Banka muhasebesi, diğer işlemlerin muhasebe sistemine göre daha açık ve kolay anlaşılabilir. Çünkü banka işlemleri para ve parayı temsil eden değerler ile sermaye hareketlerini kapsar. Ayrıca Banka muhasebesinin detayı ve kapsamı da geniştir (Akdoğan ve diğerleri, 2011).

Banka muhasebesinin başlıca özellikleri,

- Şubeler arası işlemlerin çok olması
- Nazım Hesapların çok kullanılması
- Hesapların yabancı paralı işlemleri ve TL işlemlerini ayrıca izleyecek biçimde ayrılmış olması olarak sıralanabilir.

2.1.3. Bankada Kullanılan Defterler

Bankacılık Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Bankacılık Kanunu ve Damga Vergisi Kanunu hükümlerinde bankalarda tutulması zorunlu olan defterler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Akdoğan ve diğerleri, 2011).

- Yevmiye Defteri
- Büyük Defter
- Envanter Defteri
- Damga Vergisi Defteri
- BSMV Defteri
- Pay Senetleri Defteri
- Enflasyona Göre Düzeltme Defteri
- Yönetim Kurulu Karar Defteri
- Toplantı ve Müzakere Defteri

Bankalarca tutulması zorunlu defterlerin bazıları bilgisayar ortamında bazıları da ciltli tutulmaktadır. Her türlü defter noterde tasdik ettirilmelidir.

2.1.4. Banka Muhasebesi Tekdüzen Hesap Planı

Bankalarda belgelerin saklanmasına ve muhasebe uygulamalarına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmeliğe dayanılarak, Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi hakkında tebliğ BDDK tarafından çıkarılmış ve 26 Ocak 2007 tarih ve 26415 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak, 01 Ocak 2007 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğde amaç; bilanço ve gelir tablosunun doğrudan elde edilmesini, gözetim ve denetim için gerekli bilgilerin sağlıklı bir şekilde denetlenmesini, bütün bankalar için finansal raporlama ve muhasebeleştirme açısından tekdüzeni sağlamasını, risk analizi, finansal ve verimlilik

analizi gibi analiz ve yorumlar için gereksinim duyulan bilgilerin elde edilmesini sağlayabilmektedir (Akın, 2011).

Bankaların Tekdüzen Hesap Planı aşağıdaki gruplardan oluşmaktadır (Akdoğan ve diğerleri, 2011).

0 Dönen Değerler

1 Krediler

2 Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler

3 Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar

4 Özkaynaklar

5 Faiz Gelirleri

6 Faiz Giderleri (-)

7 Faiz Dışı Gelirleri

8 Faiz Dışı Giderleri (-)

9 Nazım Hesaplar (Bilanço Dışı Hesaplar)

Bu gruplar içerisinde bulunan hesaplar, Türk ve Yabancı Para olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Türk parası ve yabancı para işlemleri için işleyen hesaplar örneğin; 012 Yoldaki Paralar (TP), 013 Yoldaki Paralar (YP) olarak gösterilip, defteri kebir seviyesinde belirlenmiştir (Akdoğan ve diğerleri, 2011). Defteri kebir hesaplarının son basamağı tek rakamlıysa Yabancı Para, çift rakamlıysa Türk Parası ile çalıştığını göstermektedir (Akın, 2011).

Aktif ve Pasif niteliklerine göre THP' de yer alan hesap gruplarının dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Hesap Gruplarının Aktif – Pasif Nitelikleri

AKTİF HESAPLAR	PASİF HESAPLAR
0 Dönen Değerler	3 Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar
1 Krediler	4 Özkaynaklar
2 Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler	5 Faiz Gelirleri
6 Faiz Giderleri	7 Faiz Dışı Gelirleri
8 Faiz Dışı Giderleri	
9 Bilanço Dışı Hesaplar	9 Nazım Hesaplar (Bilanço Dışı Hesaplar)

Kaynak: Yıldırım, M. 2008. Banka Muhasebesi. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

Tekdüzen Hesap Planında yer alan hesap gruplarının bilanço ve gelir tablosundaki dağılım aşağıdaki gibidir.

Şekil 2: Hesap Gruplarının Bilançodaki Dağılımı

Aktif (Varlık)	Bilanço	Pasif (Kaynak)
0 Dönen Değerler		3 Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar
1 Krediler		4 Özkaynaklar
2 Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler		

Kaynak: Özdemir, O. 2015. Bankaların Ücret ve Komisyon Gelirlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Göstergelere Etkisi. Journal of Accounting & Finance : 55-69.

Tablo 2: Tekdüzen Hesap Planında Yer Alan Hesap Gruplarının Gelir Tablosundaki Dağılımı

Gelir Tablosu
5 Faiz Gelirleri
6 Faiz Giderleri (-)
7 Faiz Dışı Gelirleri
8 Faiz Dışı Giderleri (-)

Kaynak: Özdemir, O. 2015. Bankaların Ücret ve Komisyon Gelirlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Göstergelere Etkisi. Journal of Accounting & Finance : 55-69.

Aktif hesaplarda ilk kayıt yapılırken borç tarafından çalıştırılır ve borç bakiyesi verir. Pasif hesaplarda ise ilk kayıt alacak tarafından çalıştırılır ve alacak bakiyesi verir. Ticari işletmelerdeki aktif ve pasif hesaplarla paralellik göstermektedir.

Faiz Gelirleri ve Faiz Dışı Gelirler, gelir tablosunda yer almaktadır. Hatalı işlemler yapılmadığı sürece borç kaydı yapılmaz. Alacak bakiyesi verirler. Faiz Giderleri ve Faiz Dışı Giderler de gelir tablosunda yer almaktadır. Bu grupta da hatalı işlemler yapılmadığı sürece alacak kaydı yapılmaz. Borç bakiyesi verirler. Dönem sonunda gelir – gider hesapları kapatılır, kâr veya zarara göre bilançoya aktarılmakta ve bu nedenle dönem sonunda bakiye vermemektedir (Akın, 2011).

Nazım hesaplarda ise; bilançoda artış veya azalış meydana getirmeyen, bilançonun aktif ve pasifini ilgilendirmeyen hesaplardır. Nazım hesaplar bilgi amaçlı tutulmakta ve bu hesaplarda karşılıklı iki nazım hesap bulunmaktadır. Başka işletmelerde olduğu gibi bankalarda da, varlık hesaplarında bazı koşulların olması durumunda, değişiklik yapılabilecek nitelikteki işlemler nazım hesaplarda izlenmektedir.

Bankaların tekdüzen hesap planındaki hesap kodlarına baktığımızda örneğin, 2570010 hesap numarasında, 2- aktif veya pasif grubunu ifade ederken, 257- defteri kebir hesabını ifade etmekte, 25700- yardımcı hesabını, 257001- alt hesabını, 2570010 - fer'i hesabı göstermektedir (Akın, 2011).

2.1.5. Banka Muhasebesi ile Genel Muhasebenin Karşılaştırılması

Ticari işletmelerle bankalar aynı muhasebe ilkelerini temel almakla beraber, bankalarda kullanılan finansal tabloların içerikleri ve muhasebe sisteminin faaliyet konuları ve büyüklükleri farklıdır. Bankalarda farklı çalışma koşulları vardır. Bunlardan bazıları, fazla sayıda şube bulunması ve şubeler arasında da devamlı bir ilişki olması, nazım hesaplarda izlenmesi gereken işlemlerin genel işletmelere göre daha çok olması, çok sayıda yabancı paralı işlemlerin yapılması gibi özellikler sıralanabilmektedir (Akın, 2011).

Banka hesap planında, ihtiyacına uygun açılmış kredi ve mevduat gibi özel hesaplar çoğunluktadır. Ayrıca, banka hesabının bir başka özellikli durumu, şubeler cari hesabı ile her bir işleme ilişkin ayrı bir yabancı para hesabının olmasıdır.

Banka muhasebesinin genel işletme muhasebesine göre farkı şu şekilde sıralanabilir:

- Çok sayıda şube ile birlikte bir bütün halinde çalışılması,
- Şubeler Cari Hesabının sürekli kullanılması,
- Sunulan ürün ve hizmetlerin çeşitli olması,
- Yabancı para işlem sayısının fazla olması,
- İşletmelerde farklı varlık – kaynak yapısı,
- Bilanço Dışı Hesaplarda izlenen işlemlerin çok olmasıdır.

Ticari işletme tekdüzen hesap planı ile banka tekdüzen hesap planı arasındaki fark Tablo 3 'de verilmiştir.

Tablo 3: Banka Tekdüzen Hesap Planı ile Ticari İşletme Tekdüzen Hesap Planının Karşılaştırılması

BANKA TEKDÜZEN HESAP PLANI	TİCARİ İŞLETME TEKDÜZEN HESAP PLANI
0 Dönen Değerler	1 Dönen Varlıklar
1 Krediler	2 Duran Varlıklar
2 Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler	3 Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
3 Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar	4 Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
4 Özkaynaklar	5 Özkaynaklar
5 Faiz Gelirleri	6 Gelir Tablosu Hesapları
6 Faiz Giderleri	7 Maliyet Hesapları
7 Faiz Dışı Gelirler	8
	9 Nazım Hesaplar

8 Faiz Dışı Giderler	
9 Nazım Hesaplar	

Kaynak: Akın, E. 2011. Banka Muhasebesinde Dönem Sonu İşlemleri ve Finansal Raporlama. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

2.1.6. Bankaların Düzenledikleri Finansal Tablolar ve İşleyişi

Uluslar arası standartlar dikkate alınarak belirlenen usul ve esaslara uygun olarak tekdüzeni uygulamak, anlaşılır, karşılaştırılabilir ve güvenilir, denetime, analize ve yorumlamaya açık, zamanında finansal tablolarını düzenlemek zorundadır. Bu çerçevede, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nun yayınladığı ve yürürlükteki muhasebe standartlarına göre muhasebeleştirilir (Özdemir, 2015).

Banka muhasebesi altı temel fonksiyondan oluşmaktadır. Bunlar (Güney, 2009);

- Varlık ve kaynak, borç ve alacakların takip edilmesi
- Kâr ve zararın tespit edilmesi
- Ödenecek olan vergi ve harçların tespit edilmesi
- Diğer şahıslar adına kıymetli evrakların takip edilmesi
- Plan, verimlilik, bütçe ve maliyet analizlerinin yapılmış olması.

Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinde bankaların düzenleyecekleri finansal tablolar yer almaktadır. Bu tablolar; bilanço, gelir tablosu, özkaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu, kâr dağıtım tablosu ve özkaynaklarda muhasebeleştirilen gelir gider kalemlerine ilişkin tablolardır. Buna ek olarak, mali tablo dipnot, açıklamaları ve ekleri mali tabloları oluşturur.

Dönem sonu işlemler yapılarak, hazırlanacak finansal tabloların bankayla ilgili doğru yansıtılması sağlanır. Bankalarda dönem sonu işlemleri üçer aylık dönemlerde yapılır. Dönem sonu işlemlerinin yapılmasının amacı ise, ilgili tarihte hazırlanan bilançonun gelir durumunu yansıtması ve gelir tablosunda gelir ve giderlerin ilgili dönemlerde doğru olarak belirlenmesini sağlamaktır. Finansal tablo bilgilerinin doğruluğu hem bankayla ilgili kararlar alacak yöneticiler için hem de bankayla ilgilenen diğer kesimler için önemlidir. Bankaların finansal tabloları şubelerden gelen bilgilerin genel

merkezde bir araya getirilmesiyle oluşturulur. Dönem sonunda şubeler tarafından yapılan işlemler;

- Kur farklarını belirlemek (Evalüasyon İşlemleri)
- Döneme ait gelir ve giderleri belirlemek (Reeskont İşlemleri)
- Kesin tahakkuk işlemleri
- Gelir ve gider hesaplarının kapatılması işlemleridir.

1. Bilanço

Bankanın belli bir tarihteki mali durumunu gösteren, alacaklarını, borçlarını ve özkaynaklarını doğru olarak gösteren tablodur. Bilançonun aktifi paraya dönüşüm hızına göre, pasifi ödeme hızına göre düzenlenmektedir. Bilanço net değere göre hazırlanır, bundan dolayı bankanın aktif ve pasif yapısını düzenleyici kalemler bulunduğu hesapların alt hesaplarında indirim kalemi olarak gösterilmektedir. Ayrıca aktif ve pasif yapısını yansıtan hesaplar kendi aralarında mahsup edilemez, tahakkukları belirlenemeyen alacaklar için tahakkuk işlemi yapılamamaktadır. Bu tür alacaklar açıklama kısmında ve dipnotlarda gösterilmektedir (Yıldırım, 2008).

2. Gelir Tablosu

Gelir ve giderler tahakkuk tarihleri itibariyle kaydedilir ve tahakkuk edilen hesap döneminde gelir tablosunda belirtilir. Gelirler ve giderler kaynaklarına göre bölümlendirilir, gelir grubu ilgili olduğu gider grubu ile karşılaştırılıp gayrisafi tutarları üzerinden gösterilir.

3. Nakit Akış Tablosu

BDDK madde 8' e göre nakit akış tablosu, bankanın nakit ve nakde eşdeğer varlık yaratma, bunların zamanlamasının, tutarının kesinliğinin değerlendirilmesine yönelik finansal bilgiler içermekte ve tablonun düzenlenmesinde nakit esası benimsenmektedir.

4. Özkaynak Değişim Tablosu

Ana ve katkı sermaye hesaplarının dönem başı bakiyesini, dönem içindeki hesaplarda oluşan dönem sonu kalanı, artışlar ya da azalışlar ayrı ayrı gösterilerek düzenlenir.

5. Kâr Dağıtım Tablosu

Kâr dağıtım tablosu, bankaların sağladığı brüt kârın vergi ve diğer yasal yükümlülükler çıkarıldıktan sonra nasıl dağıtılacağını belirten bir tablodur.

6. Özkaynaklarda Muhasebeleştirilen Gelir ve Giderlere İlişkin Tablo

Muhasebe Standartları gereğince kâr ya da zararlar ilişkilendirilmeyen, yeniden sınıflandırma düzeltmeleri de dahil özkaynaklar altında sınıflandırılan gelir ya da gider kalemlerini gösteren tablodur (Akın,2011).

7. Dipnotlar

Bilanço ve nazım hesaplar ile ilgili dipnotlarda; banka ortaklarına ve personeline verilen avans ve krediler hakkında bilgi verilir, bilanço kalemlerinin vadelerine göre dağılımı yapılır, T.C.M.B. serbest olmayan kısmı belirtilir. Gelir tablosu ile ilgili dipnotlarda ise; iştirakler ve bağlı ortaklıklardan alınan ve verilen faizler belirtilir, gelir ve giderlerin %20' sini bulan tutarlar hakkında bilgi verilir ve gerek görülen diğer açıklamalar yapılır (Şakar, 2000). Muhasebe standartlarında açıklanması istenen hususlar dip notlarda muhasebe ilgililerine sunulur.

2.1.7. T. C. Merkez Bankası İle İlgili İşlemler ve Muhasebeleştirilmesi

Bankalar müşterilerinden iştirak ya da iskonto ettikleri veya teminat olarak aldıkları senetleri T.C. Merkez Bankasına reeskonta vererek, TCMB 'sından müşterilerine açtıkları kredilere kaynak sağlarlar. Ayrıca bankaların tahvil, altın, döviz gibi teminat olarak vermek suretiyle Merkez Bankasından avans almaları da mümkün olabilmektedir. Buna ek* olarak, T.C. Merkez Bankası Kanunu gereğince bankaların taahhütlerine karşılık ödeyecekleri zorunlu karşılıkları 210-211 Zorunlu Karşılıklar Hesabına, Merkez Bankası gözetiminde yatırmak zorundadırlar (Akdoğan ve diğerleri, 2011).

Merkez Bankası ile ilgili işlemlerin muhasebeleştirilmesine birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

Örnek 1: T.C.M.B.' sine 16 Şubat 2017 tarihinde 20.000 TL zorunlu karşılık yatırılmıştır.

Yapılan muhasebe kaydı

210 Zorunlu Karşılıklar 010 Kasa	20.000	20.000
TCMB' sına zorunlu karşılık yaptırılması		

Örnek 2: X Bankası 14 Ağustos tarihinde T.C. Merkez Bankasından 300.000 TL tutarında 4 ay vadeli kredi almak için 310.000 TL'lik devlet tahvilini teminat vermiş ve 4 ay sonrada kredi faizi ile birlikte 307.400 TL ödenerek tahviller geri alınmıştır.

Bu durumda ilk olarak yapılan muhasebe kaydı;

020 T.C.M.B. – TP 020 Vadesiz Serbest Hesap	300.000	
340 T.C.M.B. Kredileri – TP Tahvil Karşılığı Avans		300.000
Merkez Bankasından avans alınması		
030 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Menkul Değerle – TP 03 Mali Olmayan Kuruluşlar Bono ve Tahviller- Nezdimizde Olmayan	310.000	
030 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Menkul Değerle – TP 03 Mali Olmayan Kuruluşlar Bono ve Tahviller- Nezdimizde		310.000
Tahvillerin teminat olarak verilmesi		
340 T.C.M.B. Kredileri – TP Tahvil Karşılığı Avans	300.000	
620 T.C. Merkez Bankası Kredileri Ver. Faiz – TP Alınan Avanslara Verilen Faiz	7.400	
020 T.C.M.B. – TP 020 Vadesiz Serbest Hesap		307.400
Kredinin ödenmesi		
030 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Menkul Değerle – TP 03 Mali Olmayan Kuruluşlar Bono ve Tahviller- Nezdimizde	310.000	

030 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Menkul Değerle – TP 03 Mali Olmayan Kuruluşlar Bono ve Tahviller- Nezdimizde Olmayan	310.000
Tahvillerin geri alınması	

2.2.Bankalarda Bağımsız Denetim

2.2.1. Bağımsız Denetimin Tanımı ve Denetim Türleri

Tanımlayacak olursak, finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla, denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasıdır(KGK Bağımsız Denetim Yönetmeliği m4/b).

Tanımdan da görüleceği üzere;

Bağımsız Denetim;

Finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin,

- finansal raporlama standartlarına (Raporlama çerçevesine)uygunluğu ve doğruluğu hususunda,
- makul güvence sağlayacak,
- yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla,
- denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak,
- defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanması sürecidir.

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi bilgi kullanıcıların yararlandığı finansal tabloların bağımsız bir denetçi tarafında belirli standartlara uygun olarak denetleyerek bir rapor sunar. Raporu hazırlayan denetçilerin bu raporu hazırlayacak teknik bilgiye, denetçi

olmanın getirdiği sorgulayıcı ve şüpheli yaklaşımlara sahip olması gerekir. Globalleşen ve büyüyen dünyada bilgi kullanıcılarının kullanmak istedikleri verilere direk birinci elden ulaşamaması, kullanılacak bilgiye olan güveni düşürmektedir. Ve bilgi kullanıcıları üçüncü bağımsız bir gözden tarafsız bilgi edinme ihtiyacı duyar, bağımsız denetime bu noktada ihtiyaç duyarız. Bağımsız uzman görüşü bilgiye olan güveni artırır ve piyasa mevcut olan asimetrik bilginin ortadan kalkmasında büyük bir role sahiptir.

En çok görülen denetim türleri şu şekildedir;

1. Amaçlarına Göre Denetim Türleri

Denetim çalışmasının amacına göre üç başlıkta incelenmektedir. Finansal tabloların denetimi, uygunluk denetimi, faaliyet denetimi.

Finansal Tabloların Denetimi: Bir işletmeye ait finansal tabloların belirlenmiş olan standartlara uygun olarak düzenlenip düzenlemediğine ilişkin finansal tablolarda yapılan denetimdir.

Finansal tablo denetimde amaç, hazırlanması gereken finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe standartlarına (GKGMS) uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı konusunda denetim yapmadık. Hazırlanan bağımsız denetim raporu bütün bilgi kullanıcılarının kullanabileceği düzeyde olur ve her hangi bir kesime hitap edecek şekilde hazırlanmaz. Uygulanan standartlar dünya genelinde olup hazırlanan rapor da ihtiyaçları karşılar. Ancak bu bilgiler belirli bir bilgi kullanıcısı grubuna hitap etmediği takdirde özel amaçlı bir denetim de yapılabilmesi mümkündür (Güredin, 2010).

Uygunluk Denetimi: Uygunluk denetimi belirli otoritenin koyduğu kurallara uyulup uyulmadığına yönelik yapılan denetimdir. Bu kurallar şirket içi olabileği gibi kamu kurumları tarafından da konulabilecek kurallardır.

Uygunluk denetimi sonucunda varılan sonuç belirli bir kitleye hitap etmesi nedeniyle bu denetim türü genellikle iç denetim tarafından yapılmaktadır. İşletmeler hem kendi iç işlerini hem de kanunları getirdiği zorunlulukları yerine getirmek için iç denetime başvurur ya da başvurmak zorunda kalır. BDDK Bankaların iç sistemi hakkında

yönetmelik çıkararak bankaların iç sistemlerinde belirli bir kanuni zorunluluk getirmiştir. Uygunluk denetiminde sonuçlar işlemede yetkili kişilere raporlanır.

Faaliyet Denetimi: Faaliyet denetimi işletmelerin faaliyet verimliliğinin ölçülmesi olarak tanımlanabilir. Finansal denetime ve uygunluk denetime oranla daha kompleks bir denetim olabilir çünkü işin içine insan ve beşeri faktörler girdiğinden kaynaklı olarak ölçülmesi zor olan unsurlar işin içine girmektedir (Messier, 1997). Faaliyet denetimi iç denetimin daha kapsamlı bir uzantısı olup yani iç denetim daha çok muhasebe işleyişi ile ilgilenirken, faaliyet denetimi işletmenin belirlemiş olduğu amaçlara ve stratejilere ulaşp ulaşmadığına odaklanır ve finansal nitelikte olmayan her türlü unsurla ilgilenir (Yüzgün,1995).

Bu açıdan bakıldığı zaman aslında faaliyet denetimi diğer denetimler farklı olarak denetçi belirtilmiş başarılarla ulaşılıp ulaşılmadığına değil de bu başarılarla ulaşmak için nasıl iyileştirmeler yapılabilir bu konular üstüne yoğunlaşır.

2. Yapılış Nedenine Göre Denetim Türleri

Zorunlu Denetim: Kanunlar tarafından zorunlu kılınan denetim türüdür. Denetimde yapılan çalışmaların ne zaman, nerede, kim tarafından yapılacağı kanun ve yönetmeliklerle belirli olan denetim çalışmalarıdır (Aksoy, 2006).

İsteğe Bağlı Denetim: Belirli bir kanuni zorunluluğa bağlı olmaksızın bilgi kullanıcıları veya yöneticiler tarafından yaptırılan denetim türüdür.

3. Denetçinin Türü ve Konumuna Göre Denetim Türleri

Bağımsız Denetim ve Bağımsız Denetçi: Bağımsız denetim, bağımsız denetime tabi olan şirketlerin finansal tablolarına belirli standartlar çerçevesinde bağımsız olarak denetlemek ve bunu bağımsız bir şekilde üçüncü kişilere aktarılmasıdır. Bağımsız denetçi bağımsız denetim yapabilmek için belirli yetkinliklere sahip olan kurumlar tarafından yetkilendirilen kişilerdir. Bağımsız denetim faaliyetini yerine getiren kurumlar denetim yapacakları şirketlerle bağımsız denetim sözleşmesi yaparak ücretlerini de bu kurumdan alırlar. Yapılan denetim sırasında bağımsız denetçiler tamamen bağımsız olarak şirketin finansal tablolarının bilgi kullanıcılarını yanıltıcı unsurlar içerip içermediğini ve belirlenen

standartlara uygunluğunu araştırır. Bağımsız denetim yönetmeliğinde bağımsız denetim ile ilgili unsurlarla alakalı çeşitli tanımlamalar yapılmıştır.

İç Denetim ve İç Denetçi: İç denetimin amacı organizasyonun denetime olan görevlerini yerine getirip getirmediği yönünde bilgi vermek amaçlıdır.

Bu denetim biriminin amacı şirket içinde operasyonlara verilen görevlerin yerine getirilip getirilmediğine dair kontrol yaparak eğer bu kontrol sonucunda olumsuz raporlar ortaya çıkarsa gerekli aksiyonların alınmasına yardımcı olmaktadır (Holwes ve Overmyer, 1975).

İç denetimde iç denetçiler raporlarına yönetim kurullarına sunarlar ve bağımsız ve objektif bir şekilde raporlarını hazırlamaları gerekmektedir. Örneğin bankalarda bulunan Teftiş Kurulları direk olarak yönetim kuruluna bağlıdırlar.

Kamu Denetimi ve Kamu Denetçisi: Kamu denetimi genellikle kamuda mevcut yönetmeliklere, kanunlara bağlı olarak yapılan denetimdir. Ayrıca kendi kurumlarında ayrı olarak vergi mevzuatına vatandaşların uygun olarak davranıp davranmadığını denetlerler.

2.2.2. Türkiye’de Bağımsız Denetimle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Bankacılıkta Bağımsız Denetim

1999 yılında Uluslararası Para Fonu’yla yapılan görüşmeler sonucunda yeni bankacılık kanunu çıkarılmış ve bu kanuna göre Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) bankaların denetim ve düzenleme yetkisi verilmiştir. BDDK kendine verilen bu denetleme sonucunda yönetmelikler çıkarmış ve bu yönetmelikler ile birlikte bankacılık denetimi yeni bir döneme başlamıştır (Selimoğlu ve diğerleri, 2014).

Bu yönetmelikler sırasıyla,

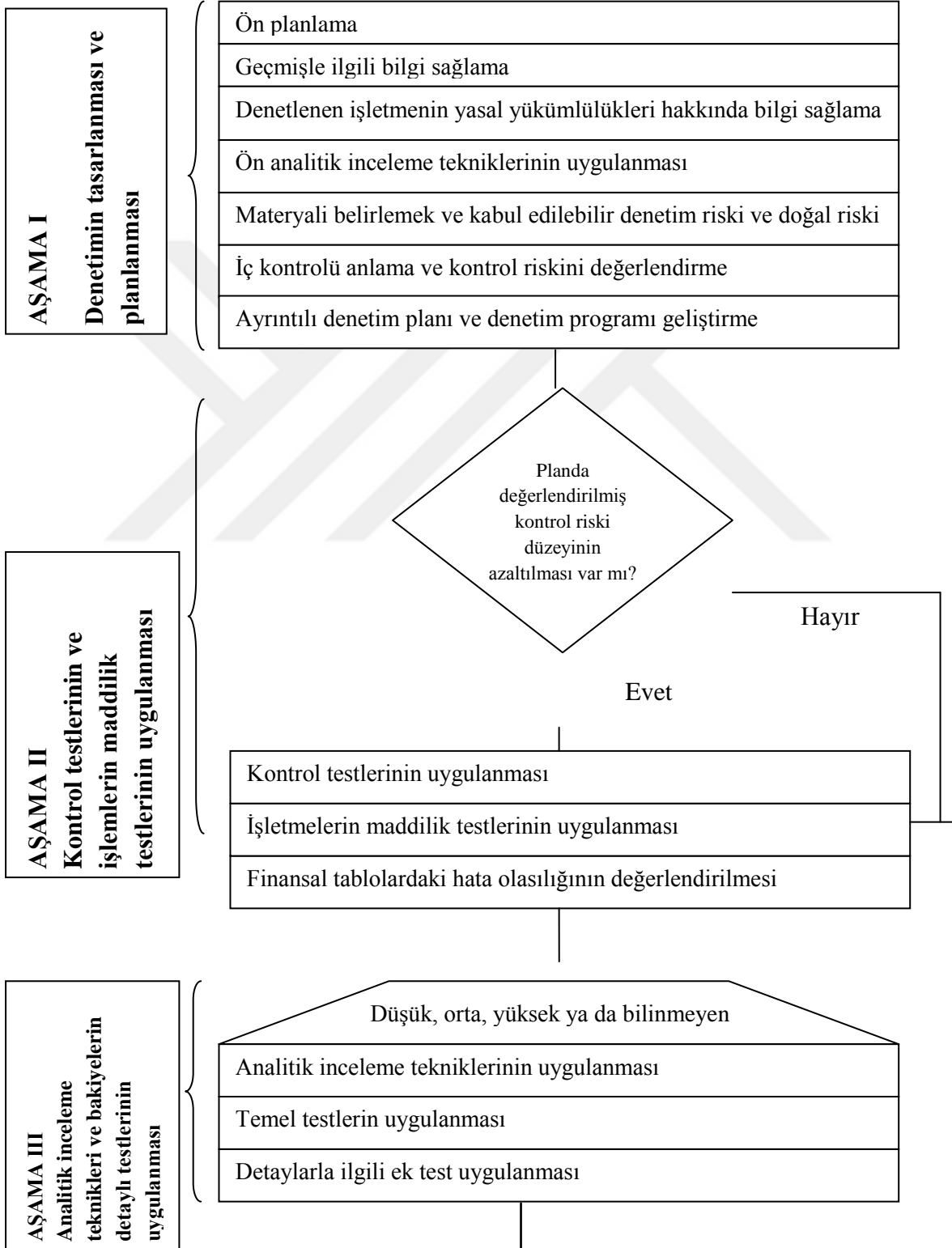
- Bağımsız denetim ilkelerine ilişkin yönetmelik
- Bağımsız denetim yapacak kuruluşların yetkilendirilmesi ve yetkilerin geçici olarak kaldırılması hakkında yönetmelik
- Özel bağımsız denetimin esas ve usulleri hakkında yönetmelik

Bankaların kriz döneminde yaşamış olduğu sarsıntıları önleme amaçlı denetimler sıkılaştırılmış ve ülkemizde bankalar 1999 yılıyla birlikte bankaların düzenleme, denetleme yetkileri BDDK' ya verilmiştir ve 2001 yılında meydana gelen kriz ile birlikte bir dizi düzenlemeye gitmiştir (Selimoğlu ve diğerleri, 2014). 2000'li yıllarda gündeme gelen mali kriz beraberinde 2008 yılında etkili bir şekilde piyasaları etkilemiştir. Bu krizlerin altında yatan sebepler hakkında denetim yetersizliği, düzensizliği gösterilebilir. Denetimin rahat bir şekilde yapılabilmesi için yani bankaların mali tablolarının belli bir standardı olması amaçlı Aralık 2002 tarihinde “Muhasebe Uygulama Yönetmeliği” yayınlanmıştır. Bunu takibe 2005 yılında şuan hala yürürlükte bulunan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu yürürlüğe girmiştir ve 2006 yılında “Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik” yürürlüğe girmiştir.

2.2.3. Bankalarda Bağımsız Denetim

Denetim sürecinin özeti aşağıdaki şekilde de açıklayabiliriz:

Şekil 3: Denetim Sürecinin Özeti

AŞAMA IV Denetimin tamamlanması ve denetim raporlarının yayımlanması	Olası borçların incelenmesi
	Sonradan meydana gelen olayların incelenmesi
	Son kanıtların toplanması
	Sonuçların değerlendirilmesi
	Denetim raporlarının yayımlanması
	Denetim komitesi ve yönetime bildirim

Kaynak: Louwers, T.J., Ramsay, R.J., Sinason, D.H. ve Strawser, J.R. 2005. Auditing and Assurance Services. New York, The McDraw – Hill Companies Inc.

Bağımsız denetim sürecinin özeti

Bağımsız denetim sürecinde ilk aşama denetimin tasarlanması ve planlanmasıdır. Bu aşamada ilk önce ön planlama yapılmaktadır. Ön planlama işletme faaliyetlerinin, iç kontrolün ve muhasebe uygulamalarının anlaşılmasıdır. Denetçi daha sonra şirketin geçmişiyle ilgili bilgi toplamakta, denetlenen işletmenin yasal yükümlülükleri hakkında bilgi sağlamaktadır. Ön analitik inceleme tekniklerini uygulanır. İşletmenin ve faaliyetlerinin anlaşılmasının sağlanması ve finansal tabloların yanlış sunulmasına neden olabilecek ve beklenmeyen risklerin belirlenmesinde yardımcı olması amacıyla gerçekleştirilmektedir. En yaygın ön analitik inceleme teknikleri olan trend ve rasyo analizleri de kullanarak hesaplardaki değişiklikler analiz edilmelidir. Denetçi materyal belirleyerek kabul edilebilir denetim riski ve doğal riski saptamalıdır. Doğal risk değerlemesinde denetçi, hangi finansal tablo kalemlerinde yanlışlıklarla karşılaşma ihtimalinin en fazla ya da en az olduğunu değerlendirir. Dikkate alması gereken belli başlı faktörler ise; önceki yapılan denetimin sonuçları, rutin olmayan işlemler, varlıkların kötüye kullanılması şüphesi, örnekleme yapılması, finansal tablolarda yolsuzluklardan kaynaklanan hatalarla ilgili faktörlerdir. Daha sonra denetçi iç kontrolü anlama ve kontrol riskini değerlendirme kısmına geçer. İşletme içinde olan kontrolleri, işletme dışından ayırabilmek için iç kontrol kavramı kullanılmaktadır. Burada, işletmede planlanmış denetim kanıtını en aza indirmek için denetçinin iç kontrol yapısını tanıması ve kontrol

riskini belirlemesi gerekmektedir. İç kontrolü tek başına bir sistem olarak ele almanın yanı sıra, planlama, bütçe, denetim, muhasebe ve bilgi sistemlerini birbirleriyle bütünleştiren bir kavram olarak düşünmek gerekmektedir. İç kontrolün esas amaçları; işletme varlıklarının güvence altına alınması, faaliyetlerde verimliliği arttırmak, kanunlara uygunluğun saplanması, kurumsal yönetime yardımcı olmaktır (Selimoğlu ve diğerleri, 2014). İç kontroller, finansal raporlardaki güvenilirliğin yanında, faaliyetlerin verimliliği ve etkinliğini de ele alır. Bağımsız denetici daha çok finansal raporlamanın güvenilirliği ile ilgili kontrollerle ilgilenmektedir. Eğer işletmede kontroller yetersiz ise, finansal tabloların GKMS uygun olarak doğru bilgiyi yansıtması oldukça düşüktür. Ayrıca denetçinin finansal raporlamaya yönelik hileleri bulma sorumluluğu da vardır. Etkin bir iç kontrol uygulanıyorsa hileleri engellemede ve ortaya çıkarmada yardımcı olmaktadır. Denetim sürecinin birinci aşamasındaki son kısımda ise denetçinin ayrıntılı denetim planı ve denetim programı geliştirmesidir.

Bağımsız denetim sürecinin ikinci aşamasında ise, kontrol testlerinin ve işlemlerin maddilik testlerinin uygulanması kısmı yer alır. Burada denetçi ilk olarak kontrol testlerini uygular. Denetçi kontrollerin etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını belirlemesi gerekmektedir. Eğer kontrol testlerinin sonuçları tahmin edildiği gibi kontrolleri desteklerse, aynı kontrol riskleri düzeyini kullanmaya devam etmektedir. Fakat denetçi kontrollerin etkin uygulanmadığını belirlerse o zaman kontrol risk düzeyini yeniden değerlendirmektedir. Denetçi iç kontrollerin etkin olup olmadığını öğrenmek için şu yöntemlerden yararlanır; işletme personeli ile görüşmeler yapar, raporları, kayıtları ve belgeleri inceler, kontrol faaliyetlerini gözlemler, işletmenin prosedürlerini yeniden gözden geçirir. Daha sonra denetçi işletmenin maddilik testlerinin uygulamasına ve finansal tablolardaki hata olasılığının değerlendirilmesine geçer.

Bağımsız denetim sürecinin üçüncü aşaması ise, analitik inceleme teknikleri ve bakiyelerin detaylı testlerinin uygulanması kısmıdır. Denetçi analitik inceleme tekniklerini uygular. Burada amaç, denetim sırasında uygulanacak denetim işlemlerinin niteliğinin, türünün, kapsamının, uygulama zaman ve sırasının belirlenmesi olup, denetçi analitik inceleme tekniklerine denetim planlaması aşamasında başvurmaktadır. Bu şekilde finansal tablo kalemleri hakkında ön bilgiye sahip olarak, bunların denetim aşamasında ne kadar ayrıntıya inileceği belirlenecektir. Analitik incelemede denetçi, işletmenin niteliğine, denetim aşamasının kapsamına, işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarına,

finansal olmayan bilgilerin elde edilebilirliğine, güvenilirliğine dikkat etmelidir (Güredin, 2010). Analitik inceleme sonucunda denetçi beklenmeyen, normal gözükmeyen durumlara rastlamış ise bunların nedenlerini araştırmalıdır. İşletme yöneticileri bu sapmaların nedenlerini açıklayabilmeli ve denetçiyi tatmin etmelidir.

Dördüncü ve son aşama da ise, denetimin tamamlanması ve denetim raporlarının yayınlanması gelmektedir. Burada denetçi olası borçları ve sonradan meydana gelen olayları inceler. Son kanıtları toparlayıp sonuçları değerlendirir. Daha sonra denetim raporlarını toplayıp denetim komitesi ve yönetime bildirerek aşamaları tamamlar.

2.2.4 Denetim Programının Yürütülmesi

2.2.4.1. Kanıt Toplama ve Değerlendirme

Genel Kabul Görmüş Denetim Standartlarına (GAAS) göre, kanıt denetim görüşüne etki eden türdeki denetçinin kullanmış olduğu bütün belge ve bilgilerdir. Bu standart doğrultusunda denetlenmekte olan şirketin hazırlamış olduğu belgelerin ve finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve mevcut mevzuata uygun bir şekilde hazırlandığına ilişkin görüş verebilmeleri için yeterli kanıtları toplamış olması gerekmektedir.

Elde edilen denetim kanıtlarının önemli iki noktası bu kanıtların yeterli miktar ve kalitede olması gerekmekte, denetim kanıtlarının derecelendirilmesi de denetçinin mesleki yargısına kalmıştır (Türker ve diğerleri, 2003). Yeterlilik bağımsız denetim kanıtının miktarının ölçüsü, kalite ise mevcut dipnotlar ile yönetimin açıkladığı bakiyeler arasında önemli yanlışların tespiti konusunda yardımcı olur ve denetçi elindeki kanıtların tutarlarını miktarını mevcut risklere göre belirlemektedir. Denetim kanıtlarının güvenilir ve belgelenilir olması şarttır. Güvenilirlik kıstasında üçüncü partilerden elde edilen belgeler her zaman daha güvenilirken, iç kontrolleri etkin olan şirketlerde elde edilen kanıtların güvenilir düzeyi yüksektir.

Diğer bir yandan denetim kanıtının kalitesine etkileyen etmenler şu şekilde sıralanabilir (Akça, 2008);

- Kanıtın geçerliliği,
- Kanıtın nesneliliği,
- Kanıtın zamanlılığı,
- Kanıtın sürekliliği,

2.2.4.2. Denetim Teknikleri

1.Fiziki İnceleme

Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Tebliği'nde Maddi Duran Varlıkların fiziksel olarak incelenmesini ifade etmektedir.

2.Gözlem

Gözlem, işletme mevcut işlerin, işletmede mevcut düzene ve kurallara uygun yapılıp yapılmadığını gözlemlemesidir (Selimoğlu ve diğerleri, 2014).

3.Doğrulama

Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğinde 3. maddesine göre; doğrulama, işletmenin mevcut finansal tabloları ve dipnotlarına ilişkin işletme yönetimin sunmuş olduğu verilerin üçüncü bir kaynak tarafından teyit edilmesi olarak tanımlanmaktadır.

4. Bilgi Toplama

Bilgi toplama, işletmede mevcut bulunan kişilerden ya da üçüncü kişilerden alınan bilgilerdir ve bu denetim tekniği bağımsız denetim boyunca uygulanan ve diğer bağımsız denetim tekniklerinin tamamlayıcı bir parçasıdır.(Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları, madde 10).

5. Kayıt Sistemini Yeniden İzleme

Bağımsız denetim sırasında denetçinin örneklem tekniği ile belirli belgeler ışığında kayıtların doğruluğuna ilişkin denetim tekniğidir. Örnek vermek gerekirse denetçi orantısız

değişimler veren hesaplarla ilgili muhasebe sistemini yeniden gözden geçirebilir (Selimoğlu ve diğerleri, 2014)

6. Yeniden Hesaplama

Yeniden hesaplama, muhasebe kayıtlarına analitik olarak bakılır ve mevcut kayıtların doğruluğu analitik olarak test edilir. Bu yöntemde bağımsız denetim şirketlerinin ERS departmanlarından destek alınmaktadır (Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları, madde 12).

7. Belge İncelemesi

Denetim kanıtlarına teşkil eden belgelerin kayıtlara zemin hazırlayan verilerin incelenmesidir.

2.2.4.3. İç Kontrol Sisteminin Değerlendirilmesi

Bağımsız denetim sırasında şirketlerin iç denetim sistemlerinin mevcut olması denetim yapılan finansal tablolara olan inancı arttırmaktadır (Güredin, 2010)

Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında yönetmelikliğe göre, bağımsız denetçi işletmedeki mevcut riskleri belirlerken iç kontrol sistemini incelemeli ve mevcut riskleri bu çerçevede belirlemeli denetçi bu riskler ışığında denetim programını oluşturmalıdır.

2.2.4.4. Risk Yönetim Sisteminin Değerlendirilmesi

Risk yönetiminde, işletmede mevcut riskler belirlenmeli bu risklere karşı önlem alınmalıdır. Bu risklere karşı bankalar riskli varlıkları ve riskli yükümlülükleri değerlendirmeli ve riskler hakkında bilgilendirme yapmalıdır.³ Bankalar Kanununun 9. maddesinin 4 numaralı fıkrasına göre, işletmedeki mevcut riskler belirlenmeli incelemeler yapılmalı ve bu riskler denetim kâğıtlarına aktarılması gerektiği belirtilmiştir.

---

³ https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/seffas.doc.

2.2.4.5. Kayıt Düzeni

Bağımsız denetim sırasında bağımsız denetçinin kayıt düzenine sahip olması gerekmektedir. Denetçi bu kayıt düzenini mevcut çalışma kâğıtlarından ve bunların dosyalanmasından elde eder(Bostancı).

2.2.4.6. Çalışma Kâğıtları

Bağımsız denetim sırasında denetçi toplamış olduğu kanıtları, uyguladığı denetim tekniklerini, ortaya çıkan sonuçları yazılı olarak belgelemesi gerekmektedir. Bu belgelere çalışma kâğıtları denilmektedir.

SPK X/22 Tebliği İkinci Bölüm Beşinci Kısım, Madde 6 da çalışma kağıtlarının çerçevesi şu şekilde belirtilmiştir;

- Bağımsız denetim esnasında denetim tekniklerinin, kapsamının tebliğde belirtilen standartlara uygunluğunu,

-Denetim sırasında elde edilen denetim kanıtları ve uygulanan bağımsız denetim tekniklerinin sonuçlarının,

-Bağımsız denetim sonrasında meydana gelen sonuçların kavrayabilmesine olanak sağlayacak şekilde denetim kanıtlarının hazırlanması gerektiğini savunmaktadır.

SPK X/16 Tebliğ madde 34'e göre çalışma kâğıtları;

-İşletmede denetim için kaynak teşkil eden tabloların mevcut muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlandığı konusunda bilgi kullanıcılarına güven yaratacak ölçüde olmalıdır.

-Denetim sırasında hazırlanan her kâğıdın bir başlığı, o kâğıdı hazırlayan denetçinin isim ve parafının ve hazırlanma tarihinin olması gerektiği.

-Mevcut çalışma kağıtlarında işletmenin iç kontrol sisteminin değerlendirilmesi de bulunmalıdır.

-Düzgün bir arşivleme sisteminin olması gerekmektedir.

-Kâğıtlar açık ve anlaşılır olmalıdır.

-Kâğıtlarda, neden bu kâğıtların oluşturulduğu ve nasıl bir denetim tekniği izlendiği açıklanmalıdır.

-Bazı durumlarda elde edilen sonuç kısa ve öz bir şekilde açıklanmalıdır.

Denetçi çalışma kâğıtlarının gizliliğini ve güvenliğini saklama süreleri 10 yıldır. Ancak çalışma kâğıtları işletmenin isteği çerçevesinde müşterinin kullanabileceği formata getirilebiliyor ancak bu belgeler işletmenin muhasebe kayıtları yerine geçirilemiyor (UDS 230, madde.7).

BÖLÜM III. BANKALARDA KARŞILAŞILAN KRİZLER VE ALINAN

ÖNLEMLER

3.1 Bankaların Sürdürülebilirliği

Bankacılık sektöründe çevresel ve sosyal süreçlerin doğru yönetilememesi nedeniyle finansal risklerin meydana gelmesine neden olabilmektedir⁴.Bankaların Sürdürülebilirliği için başlıca ilkeleri mevcuttur. 2001 yılında meydana gelen ekonomik kriz ile birlikte ülkemizde bankalar “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırılma Programı” uygulanmaya başlanmıştır ve bankaların özel bankaların her birinin mali yapısına göre belirli bir sermaye arttırımı taahhüt edilmesi istenmiş eğer bu taahhüt edilen sermaye arttırımını gerçekleştiremeyen bankalar piyasa için risk oluşturmaması için altı adet banka TMSF’ye devrolmuştur.

Ayrıca bu yeniden yapılandırma dönemi ile birlikte bankacılıkta bir çok düzenleme beraberinde gelmiştir bunlar sırasıyla ;

“-Bankacılık sektöründe özkaynak artışını özendirmek amacıyla, gayrimenkul ve iştirak hissesi satışından doğan kazançların satışın yapıldığı yılda sermayeye ilave edilen kısmının kurumlar vergisinden istisna edilmesi için gerekli olan satışa konu olan kıymetin asgari 2 yıl süreyle elde tutulma şartının kaldırılmasına ve istisna edilen tutar üzerinden yapılan gelir vergisi stopaj kesintisinin düşürülmesine yönelik yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir

-Bankaların kaynak maliyetlerinin düşürülmesi için TL mevduata ayrılan karşılıklar için faiz ödemesi yapılmaya başlanmıştır

-Bankaların iştiraklerinin devir, teşvik ve birleşmeleri kolaylaştırılmıştır.

-TL’nin yabancı para karşısında değer kaybetmesinden olumsuz etkilenen bankalar yabancı para açık pozisyonlarını önemli ölçüde kapatmışlardır.

---

⁴ <https://www.tbb.org.tr/surdurulebilirlik/tbb-surdurulebilirlik-kilavuzu.html>

-Bankaların mevcut risklerini yönetebilmesi için bir iç kontrol sisteminin olması gerektiği konusunda düzenlemelerde bulunmuşlardır.

-Bankaların mevcut ve potansiyel riskler nedeniyle oluşacak zarara karşı yeterli sermaye bulundurmalarını sağlamak amacıyla faiz, kur ve hisse senedi risklerinin (piyasa risklerinin) sermaye yeterliliği rasyosunun hesaplanmasına dahil edilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmış, sermaye yeterliliği hesabında 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren solo bazda, 1 Temmuz 2002 tarihinden itibaren de konsolide bazda piyasa risklerinin dikkate alınması kararlaştırılmıştır.

-Bankaların verebilecekleri azami kredi miktarlarının belirlenmesinde aynı risk grubuna dahil addedilecek gerçek ve tüzel kişilerin tanımı Haziran 2001’de yürürlüğe konulan yönetmelik ile belirlenmiştir. Bu tanımın bankalar için de ayrıca düzenlemeye konu edilmesiyle, bankaların ortaklarına ve iştiraklerine doğrudan veya dolaylı olarak verebilecekleri toplam kredilerin azami oranı özkaynaklarının yüzde 25’i olarak belirlenmiş ve uluslararası kurallara uygun hale getirilmiştir. Bankaların dahil olduğu risk grubu tanımı son derece muhafazakar bir yaklaşım dahilinde; bankaların yöneticileri, ortakları ve iştirakleri ile bunlarla sermaye veya ticari bağımlılık bakımından aynı grup içinde değerlendirilecek gerçek ve tüzel kişileri kapsar şekilde yapılmıştır. Dolayısıyla, bu tanım kapsamına giren kredi işlemlerinin tamamı ortaklık payları da dahil azami yüzde 25 oranı ile sınırlandırılmış ve limit aşımı olan bankaların Kanundaki tedrici geçiş sürelerine uygunluk bakımından denetimlerine başlanmıştır⁵.”

Bankacılık ve finans sektöründe sürdürülebilirliği yedi ilke kapsamında yapılandırılmıştır bu ilkeler sırasıyla;

1)Bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan Çevresel ve Sosyal Riskin Etüdü ve Yönetimi:

Bankacılık sektöründe Çevresel ve sosyal risklerin yönetilememesi itibar kaybına veya finansal riskin oluşmasına neden olabilmektedir ve bu risklerle baş edebilmek için bankalar çevresel ve sosyal riskleri kredi yönetimlerinin içine dahil etmişlerdir.

⁵ http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/1531BACEA586.pdf

Kredi dışında bankaların faaliyetleri arasına giren unsurlarda bankalar kendi iç prosedürleri çerçevesinde bir sürdürülebilirlik politikası oluştururlar⁶.

2)Bankacılık Sektörünün İç Etkilerinin Yönetimi

İç etkilerin yönetiminde bankaların karbon ayak izinin azaltımı kağıt tüketiminin azaltılması gibi unsurlar dikkate alınmaktadır. Örneğin bu kapsamda örnek vermek gerekirse Garanti Bankası'nın Sürdürülebilirlik ilkeleri içinde hesaplanan sera gazı salınımını, kaynak kullanımını azaltmak ve maliyet etkinliğini arttırmak hedefler belirlemektedir⁷

3)İnsan Kaynakları ve Çalışan Hakları

Bankalar, Birleşmiş Milletler(BM) ve Türkiye'nin de kabul ettiği ILO sözleşmelerine insan hakları sözleşmelerine tam uyumlu Kurumsal İnsan Kaynakları ve Çalışan Hakları Politikası uygulanmaya başlanmıştır.

4)Paydaş Katılımı ve iletişim

Paydaş katılımı için en önemli unsur şeffaf raporlama unsurudur.Borsa İstanbul'da kurumsal sürdürülebilirliği ve küresel karşılaştırmayı sağlamak amacıyla bir sürdürülebilirlik endeksi belirlenmiştir. Bu endeks ile şirketlerin şeffaflığı ve sürdürülebilirlik konularındaki risk yönetim becerilerini arttırmak amaçlanmıştır⁸.

5)Kurumsal Yönetim

Banka içinde mevcut sürdürülebilirlik faaliyetlerini geliştirmek, uygulamak ve izlemek için etkin bir yönetim sistemidir. Kurumsal yönetim ilkeleri sırasıyla;

“-Banka içinde kurumsal değerler ve stratejilerin oluşturulması,

-Banka içindeki sorumluluklar açıkça belirlenmeli ve uygulanmalı

⁶ <https://www.tbb.org.tr/surdurulebilirlik/tbb-surdurulebilirlik-kilavuzu.html>

⁷ https://www.garanti.com.tr/tr/garanti_hakkinda/surdurulebilirlik/garanti_bankasi_ve_surdurulebilirlik.pagine

⁸ <http://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/endeksler/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temel-kurallari.pdf?sfvrsn=23>

-yönetim kurulu üyeleri görevlerinin bilincinde olmalı

-müfettiş ve bağımsız denetim elemanlarının çalışmalarından etkin olarak yararlanılması

-ücret politikalarının bankanın etik değerleri ile uyumlu olması gerektiği⁹.

6) Kapasite Geliştirme

Bankalar mevcut personellerinin ve müşterilerinin de sürdürülebilirlik konusunda gelişimlerini arttırmak için çalışmalarda bulunmaktadır.

7) İzleme ve Raporlama

Bankalar sürdürülebilirlik faaliyetlerini düzenli aralıklarla paydaşlarına bildirmek zorundadırlar. Buna göre iki yılda bir olmak üzere Uluslararası Kabul Görmüş Raporlama Standartlarına uygun olarak bir sürdürülebilirlik raporu çıkan bankaların başka rapor çıkarmaya gerek olmadığı söylenmiştir.

3.2. Bankacılık Sektöründeki Krizler ve Banka İflaslarının Nedenleri

3.2.1. Bankacılık Krizleri

Bankacılık krizlerinin açıklanmasında farklı yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Caprio ve Klugebiel, sistemdeki bankaların sermayelerinin çoğunu ya da tamamını kaybetmesini sistemik bankacılık krizleri olarak tanımlamakta, devlet yönetiminin bankalara el koyması, kapatmaya ya da birleştirmeye zorlaması gibi bankaları olumsuz etkileyen durumları da bankacılık krizleri olarak tanımlamaktadır (Hoggard ve diğerleri, 2001). Caprio ve Klugebiel'den farklı olarak Kaminsky ve Reinhart bankacılık krizlerini, kapatma, birleşme ya da devletin el koymasının olmadığı, en az bir önemli finansal kuruluşa büyük tutarlarda devlet yardımının yapılması halinde ortaya çıkabileceğini belirtmiştir (Coşkun,2001). Demirgüç-Kunt ve Detragiache (1998)'ye göre ise, topla varlıklar içinde geri dönmeyen ya da performansı düşük olan varlıkların oranının GSYİH' nın %2' sinden

⁹ BANKALARIN KURUMSAL YÖNETİM İLKELERİNE İLİŞKİN YÖNETMELİK

fazla olmasını, kurtarma operasyonlarının maliyetinin GSYİH' nın %2' sine ulaşmasını, bankacılık sektörü sorunlarının varlığını bankacılık krizleri olarak tanımlamaktadır.

1945 yılı sonlarında yirmi beş yılda bir bankacılık krizleri ortaya çıkmış, 1970' den sonra bankacılık krizlerinin sayısı artmış ve 1996' ya kadar sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkelerde 69 bankacılık krizleri görüldüğü belirtilmektedir (Caprio ve Kliengebiel, 1996). Finansla kriz konusunda Schwartz 1986 yılıdaki çalışmasında reel kriz, yalancı kriz ayrımı yapmaktadır. Son yıllarda meydana gelen hisse senetleri, Gayrimenkul gibi finansal kriz olarak tanımlandırılan krizleri yalancı kriz olarak belirtmiştir (Aloğlu, 2005). Mishkin (1997) ise yaptığı çalışmada bankacılık sektöründeki sorunların finansal istikrarsızlığın kaynağı olduğunu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bankaların finansal sistemde önemli bir yeri olduğunu açıklamıştır. Yaptığı çalışmada, dünyada yaşanan finansal istikrarsızlığın temelini, faiz oranlarındaki artış, menkul kıymet borsalarının çöküşü, banka bilançolarının bozulması ve belirsizliklerdeki artış gibi dört nedene bağlamıştır.

Bankalar ile ilgili sorunlarda deneyime sahip araştırmalar yapılmıştır. Örneğin, Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund, IMF)' nun yaptığı bir araştırmada, finansal krizlere ilişkin karşı karşıya kalınan sorunlar birkaç kategoride ele alınmıştır. Bunlar, finansal yapıda zayıflıkların olması, sürdürülemez makro ekonomik politikalar, küresel finansal şartlar, politik istikrarsızlık ve yanlış döviz kuru yönetimidir. Bunlardan makro ekonomik politikalar, sektörün problemler yaşamasında etkili bir faktördür (Altıntaş,2004).

Allen ve Gale 1998 yılında varlık fiyatlarındaki düşüşlerle bankacılık krizlerini ilişkilendirir. Bankaların, likidite taleplerini karşılamak için riskli yatırımlarını satma girişiminde bulunması krizin varlık piyasalarına dağılabileceğini, mevduat sahiplerinin ise riskli varlıklar üzerinde düşük getiri beklentisi içinde olurlarsa ani mevduat çekilişlerinin yaşanabileceğini belirtmişlerdir (Altıntaş, 2004).

Bankacılık krizleri, para krizlerine oranla ekonomiyi uzun vadede zarara uğratmaktadır. Bankacılık sistemine etki eden finansal krizler bankaların etkinlik ve verimlilikten uzak çalışmasına neden olmakla kalmamış, kurumsal yapılarda bozulmalara da yol açmıştır (Coşkun, 2001). Yaşanan krizler sonrası sistemde yeniden düzenleme ve yapılandırılmaya gidilmiştir. Böylece meydana gelen kriz sonrası zarara uğrayan

bankacılık sektörünün düzenli işleyen ve kârlı sektör haline getirilmesi amaçlanmıştır (Afsar, 2007).

3.2.2. Bankacılık Krizlerinin Nedenleri

Goldstein ve Turner (1996), bankacılık krizlerinin ortaya çıkmasındaki faktörleri şu şekilde sıralamaktadır; içsel ve dışsal makro ekonomik yükümlülüklerinde, kredilerde ve sermaye girişlerindeki artışlar, kamunun aşırı müdahalesi, varlık fiyatlarında ani kayıplar, döviz kuru rejimlerinin yanlış uygulanması, şeffaflık, muhasebe ve yasal yapıda eksikliklerin olmasıdır.

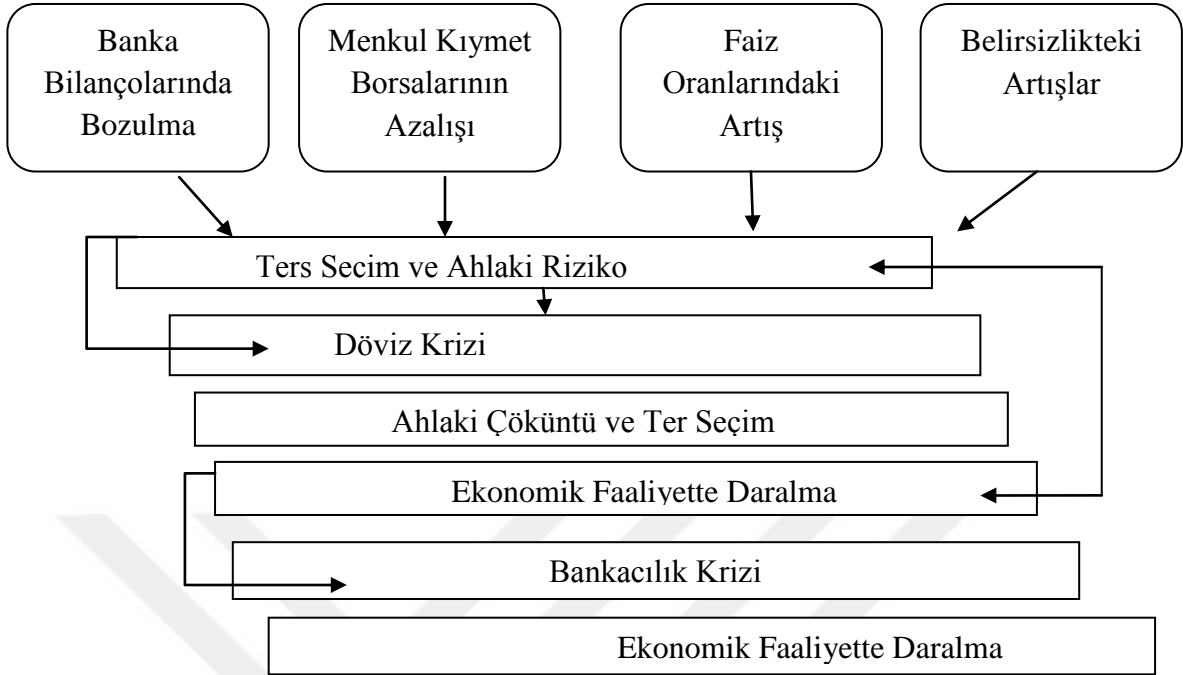
IMF'ye göre gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen bankacılık sistemine yönelik problemler ise aşağıdaki gibidir (Duranlar,2007).

- Finansal serbestlik
- Rekabet oluşumu ve yeni finansal teknikler
- Aşırı risk alınması
- Yeterli denetim mekanizmasını oluşturulamadan finansal serbestleştirmeye geçilmesi
- Yetersiz ve etkin olmayan yasal düzenlemeler
- Kötü ve yetersiz yönetimin olması

Banka krizleriyle yapılan ilk çalışmalarda mikro iktisadi göstergelere bakılmıştır. Bu göstergeler, varlıkların kalitesi, likidite, yönetim kalitesi, sermaye yetersizliği ve piyasa riskine duyarlılık gibi değişkenler ile CAMELS derecelendirme göstergeleridir. Bu çalışmalarda enflasyon ve para riskiyle karşı karşıya kalma derecesinin belirlenmesi için; kısa vadeli borçlanmanın ve yabancı paranın önemi vurgulanmış, finansal kırılganlığı daha iyi belirleyebilmek için para tabanı, döviz kurunun önemi vurgulanmaktadır (Evans ve diğerleri, 2000).

Yükselen ekonomilerde finansal istikrarsızlığın meydana gelmesi ve yayılmasını Miskhin Şekil 4' de şematize etmiştir.

Şekil 4: Bankacılık Krizi, Döviz Krizi İlişkisi

Kaynak: Mishkin, F.S. 1997. The Causes and Propagation of Financial Instability Lessons for Policymakers. 55-93.

Bu çalışma ile Mishkin gelişmekte olan ülkelerde banka bilançolarındaki bozulmaların finansal krizin habercisi olduğunu ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere finansal krizlerin meydana gelme sebepleri ile yayılmasının birbirine benzediğini belirtmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde problemlerin artması ilk önce döviz kurlarını arttırmakta sonra da bankacılık krizlerine neden olmaktadır (Aloğlu,2005). Mishkin (1997) çalışmasında finansal krizleri dört neden bağlamıştır. Bunlar, banka bilançolarında bozulma, menkul kıymet borsalarının düşüşü, faiz oranlarında artış ve belirsizliklerdeki artışlardır.

3.2.3. Bankacılık Krizlerinin Göstergeleri ve Etkileri

Genel olarak bankacılık krizleri finansal serbestleşme öncesi ortaya çıkmaktadır. Faiz oranları serbestleşme ile tekrardan düzenlenirken bankacılık sisteminde bulunan diğer sınırlamalar kaldırılmaktadır. Bankacılık krizinin tahmin edilmesinde izlenecek göstergeler arasında, hisse senedi piyasası, üretim düzeyi, reel döviz kuru, reel faiz oranları yer almaktadır (Coşkun,2001).

Yapıları itibariyle bankalar sistematik risk taşımaktadırlar. Sistemde bulunan ya da yeni ortaya çıkan bozukluklar kritik bir düzeye ulaştığında bankacılık sektöründe

problemler meydana gelmekte ve kontrol altına alınmadığında bütün ekonominin dengesini bozmakta ve krize dönüşmektedir.

Sistemik risk ülkenin gelişmişlik düzeyine veya büyüklüğüne göre değişiklik gösterebilir. Bankacılık sektöründe yaşanan krizleri tek bir nedene bağlamak doğru değildir. Krizlerin nedenleri bütün ülkede farklılık gösterdiği gibi alınan önlemler ve bu önlemlerin ekonomi ve bankacılık sistemi üzerindeki etkileri de ülkeler arasında çeşitlilik göstermektedir (Aloğlu,2005).

Yerel para birimini değer kazanması, döviz pozisyonunda bozulmaya yol açabilecek ve ihracatı kazançlı olmaktan çıkartacaktır. Hisse senetleri piyasasında fiyat düşüşleri de firmaların net değerleri ile birlikte teminat değerlerini de negatif yönde etkileyecektir. Reel faizlerin artması ekonomik büyümeyi ve üretimi düşürürken, bankacılık sisteminde düşük kaliteli aktiflerin yükselmesine neden olacaktır.

3.2.4. Türk Bankacılık Sektörünün Kriz Öncesi Genel Durumu

Türkiye’de finansal sektör içinde en fazla payı bulunan bankaların aktif büyüklüğü kriz öncesinde daha düşük, kriz sonrası dönemde de yüksektir. Örneğin 2005 senesinde bankaların aktif büyüklüğü 406,9 milyar TL iken 2008 yılında 732,5 milyar TL ye çıkmıştır. TCMB’ nin aktif büyüklüğüne bakıldığında 2005, 2006, 2007, 2008 yıllarında 90,1, 104,4, 106,6 ve 113,5 milyar TL’ ye ulaştığı görülmektedir (Bostan ve Bölükbaş, 2011).

Sermaye yeterlilik oranı, bankaların öz kaynaklarının risklerine göre ağırlık verilmiş varlıklarına oranıdır ve mali açıdan bankaların ne kadar güçlü olduklarını belirtmektedir. Sermaye yeterliliği oranı kriz öncesi dönem olarak adlandırılmakta ve 2005, 2006 ve 2007 yıllarında %23,7, %22,2 ve %16,9 dur. Kredilerin takibe dönüşüm oranı bankaların en önemli kaynaklarından biridir ve 2005’de %4,7 iken 2007 senesi sonunda %3,5’ e düşmüştür (Bostan ve Bölükbaş, 2011).

Öz kaynak kârlılığı ve aktif kârlılık bankacılık sektörünün gelişmelerinin değerlendirilmesinde kullanılan oranlardır. Aktif kârlılık oranı bankaların hangi etkinlikte

faaliyetlerini sürdürdüğünü gösteren bir orandır ve bu oranın fazla olması beklenilmektedir. Bu oran kriz öncesi dönemde 2005 senesinde %1,7, 2006 da %2,5, 2007 de %2,8 olarak görülmektedir (Bostan ve Bölükbaş, 2011).

3.2.5. Bankacılık Krizlerinin Yayılması

2008 yılının sonlarında başlayan ve 2009 yılında da süren küresel finansal kriz gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin finansal piyasalarında olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Bu olumsuzlukların 2001 yılı krizine göre daha az kırılğan makroekonomik yapıda gerçekleşmesi küresel finansal krizin olumsuz yönlerinin ne kadar büyük olduğunu göstermektedir (Bostan ve Bölükbaş, 2011).

Bankacılık sektöründe krizle karşı karşıya kalan ülkelerin ortak özelliği, kriz öncesi dönemde dış borçların artmasıdır (Coşkun,2001). Uluslar arası mali piyasalarda meydana gelen huzursuzluklar kısa vadeli sermayenin kendine güvenli bir yer araması ile sonuçlanmış ve ani sermaye çıkışı olan ülkeler finansal zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Ülkeye giren yabancı bankaların rekabetçi yapısı yerli bankaların marka değerini düşürmüş ve bu bankalar bilançolarını yüksek riskli ve kısa vadeli kredilere yönlendirmişlerdir. Bankacılık düzenleme otoriteleri, yabancı bankaların kontrolsüz düzeyde dış borçlanmalarına göz yummamış ve ticari bankaların riskli işlemlerine müdahalede bulunmamıştır. Bunun sonucunda devletin verdiği güvence istismara uğramıştır (Dooley,1996).

1999-2001 yılları arasında 21 bankanın çeşitli sebepler ile TMSF' ye devrolmasıyla sektör içindeki gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemde BDDK' nın kurulmasıyla bankacılık sektörü devletin altına alınmış ve önemli bir gelişme olarak görülmüştür.

Türk bankacılık sektörü 2001 yılı krizi sonrasında yapılanma döneminden geçmiş, bu dönemde meydana gelen kamu bankalarının tekrardan yapılandırılması, denetleyici ve düzenleyici organların oluşturulması gibi değişiklikler bankacılık sektörünü krizlere karşı daha sağlam bir duruma getirmiştir (Yüce,2009).

3.2.6. Bankaların İflasında Uygulanan Prosedürler

4389 sayılı Bankalar Kanunu tarafından bankanın mevduat alma ve bankacılık işlemleri yapma izninin hangi durumlarda kaldırılacağı belirlenmiştir. Bu durumlar bazıları aşağıda verilmiştir: ¹⁰

- 14. maddenin 3. fıkrasındaki koşullar sağlanıyorsa BDDK bankacılık yapma iznini ve mevduat toplama iznini kaldırılmasına karar verebilir.
- Kendine devredilen bankanın bankacılık işlemlerini yapma izninin kaldırılmasını BDDK' dan isteyebilmektedir. Bunun üzerine Kurul tarafından bankanın bankacılık yapma izninin kaldırılmasına karar verilebilir.
- Hisselerin kendisine devrinden sonra bankanın mali sisteme kazandırılmasına imkân verilmiyorsa, Kuruldan bankanın bankacılık işlemleri yapma izninin kaldırılmasını isteyebilecektir.

Bankaların mevduat toplamamaları ve TMSF tarafından sigorta edebilecek faaliyetleri olamamaları nedeniyle, denetimin ve yönetimin fon devri öngörülmemiş, direkt bankacılık izinlerinin kaldırılmasına ve bankanın tasfiye haline girmesini hükme bağlamıştır. İznin kaldırılması durumunda da fonun hiçbir yetkisi olmayacaktır.

3.2.7. Türkiye’de Banka İflaslarında Saptanan Muhasebe Hileleri

Hile, bir işletmenin sahip olduğu varlıkların veya hakların başka kişiler tarafından çalınması, kullanılması ya da zimmetine geçirilmesidir

Muhasebe hilesi; muhasebe kayıtlarının değiştirilmesi, farklı hesaplarda gösterilmesi, yanlış uygulanan muhasebe politikaları, finansal tablolarda önemli olay veya işlemlerin yanlış beyan edilmesi ya da kasıtlı ihmal edilmesi, ispatlanmamış işlemlerin bulunmasıdır (Nazlıoğlu ve Özerhan,2012).

Hile türleri, işletme içinde yapılan hilelere bakıldığında, çalışan tarafından yapılan hileler ve yönetim hileleridir. İşletme dışında yapılan hileler ise, yatırım hileleri, satıcı hileleri, kredi ve müşteri hileleridir.

---

¹⁰ http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/sunumlar/banka_iflasi.doc.

Kandemir (2016)'e göre, yapılan hilelerin büyük çoğunluğu kredi hileleri ile ilgili olduğunu belirtmiş, diğer hilelerinde bu tür hilelerin uzantısı olarak gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur. Yine Kandemir (2016)' ya göre grup ve ilişkili taraflara yapılan kredilendirme işlemlerinde, ilgili banka ve kredi müşterisinin işbirliği içerisinde oldukları görülmektedir. Kullanılmış olan ve geri ödenmeyecek kaynaklar kamu kaynağı olarak algılanmakta, krediyi alanlar ve verenler bu kaynağı haksız biçimde paylaşmış olmaktadır.

Çoğu bankalarda başvuru temel mekanizma ortakların ilişkili tarafları kullanarak kendi bankalarında yüksek miktarda kredi kullanması gerekmektedir. Kredi kullanarak faiz geliri tahakkuk ettirmesi fiktif bir gelirdir ve finansal raporlama hilesidir. Çünkü kredi anapara ve faizleri geri dönmekte ayrıca en önemlisi banka kaynaklarının çok riskli ve teminatsız biçimde grup şirketlerine aktarılmasıdır. Bankaların güven kurumu olması kötüye kullanılarak mevduat toplanmakta, banka kaynaklarına el konulmakta, ortak gruba transfer gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı finansal raporlama hilesinden çok varlıkların kötüye kullanılması hilesi ortaya çıkmaktadır (Kandemir, 2016). Bu hile bankaların nakitlerinin ve hazır değerlerinin farklı yollarla ele geçirilmesiyle ilgili olabilmektedir.

3.3. Bankacılık Sektörünün Kriz Sonrası Genel Durumu

Bankacılık sektöründe meydana gelen krizlerin öngörülebilirliği, finansal krizlere göre daha düşüktür. M2 para çoğaltanı, piyasa faiz oranları, yatırım araçları fiyatları, banka krizlerinin önceden tahmin edilmesinde yardımcı olmaktadır (Kaminsky, 1999).

Bankacılık sektöründeki krizler piyasadaki makroekonomik dengeleri bozarak mevduat ve para arzını etkilemekte, ekonominin bütün alanlarına etki etmekte, ülke refahını azaltmaktadır. Bankaların ödeme gücü azalmaya başladığında, ülkenin ödemeler dengesi bozulmakta ve ülkedeki mevcut parasal hacim daralmaktadır (Karacan, 2000).

Banka krizlerinden sonra IMF'in önerdiği politikaları sırasıyla sıralamak gerekirse;

-Sıkı para politikası

-Sıkı maliye politikası

-Dalgalı kur sistemi ve regülasyonlardır. Krizlerin söz konusu olduğu dönemlerde mevcut denetimler piyasaya olan şeffaflığı arttırarak kamuyu aydınlatmaktadır (Özdemir ve Özdemir 1999).

2009 yılında yapılan G-20 ülkelerinin hazırlamış olduğu reform ajandası global olarak beraberinde bir sürü standardı getirmiştir. Bu standartlarda bankacılık piyasasında rekabet piyasasının oluşturulması, uluslararası bankacılık piyasasındaki farklılıkların giderilmesi ve düzenlemelerin daha etkin bir yapıya kavuşmasıdır (Coşkun ve diğerleri, 2012).

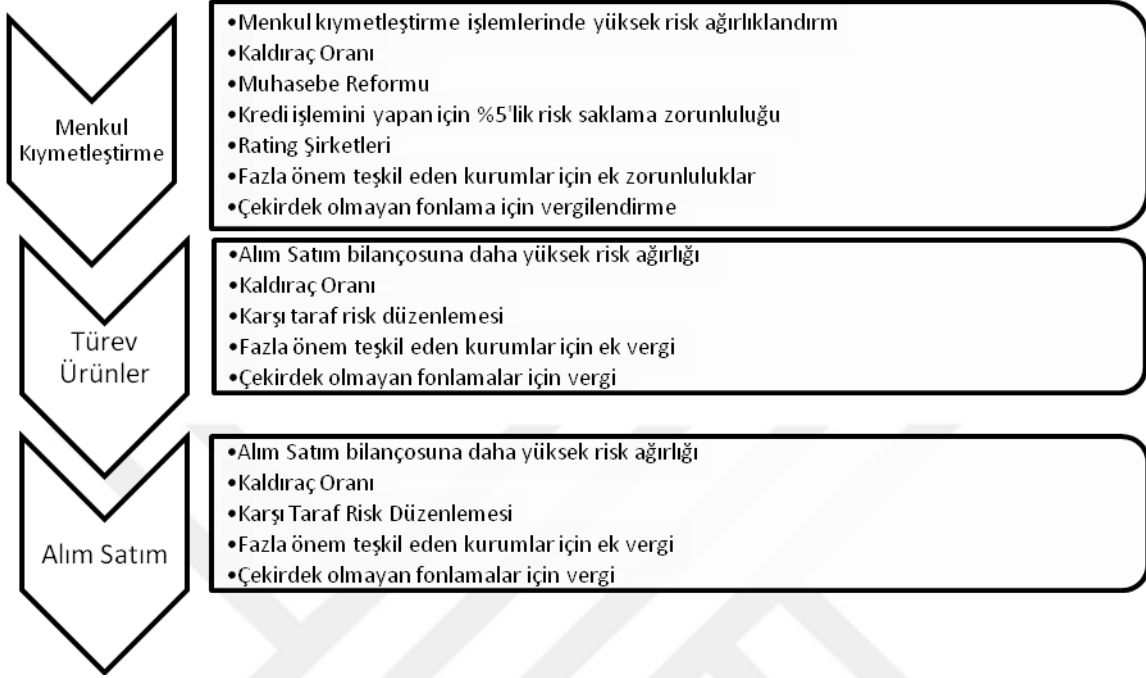
3.4. Bankacılık Sektöründeki Yeni Düzenlemeler

Şubat 2001'de yaşanan krizden sonra ülkemizde Güçlü Ekonomiye Geçiş Programına geçilmiştir. Bu programla birlikte bankalar risk yönetimi konusunda bilinçlendirilmiş ve sermaye yeterlilik rasyoları arttırılarak bankaların mali yapıları güçlendirilmiştir (Fırat, 2010).

2008 yılında dünya çapında meydana gelen krizden sonra bankalar hem bilançolarını hem de şube sayılarını arttırmışlar ve Basel komitesinin getirmiş olduğu Sermaye Standardı ile birlikte yatırım bankalarında alım satım amaçlı sermaye piyasası araçları için hazırlanan mali tabloların mevcut risklerini azaltmak amaçlanmıştır (Coşkun ve diğerleri, 2012).

Şekil 5: Yatırım Bankacılığı Faaliyetlerini Etkileyen Çeşitli Düzenleyici

Teklifler

Kaynak: Ötker R. İ., Pazarbasioglu, C., Buffa di Perrero, A., Iorgova, S., Kışınbay T., Le Leslé, V., Melo, F., Podpiera, J., Sacasa, N., ve Santos, A. 2010. Impact of Regulatory Reforms on Large and Complex Financial Institutions. IMF Staff Position Note.

3.5. Türk Bankacılık Sektöründeki Krizlerin Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri

Finansal krizle beraber bankaların aktiflerinde bozulmalar meydana gelmiş, özkaynaklar hızla erimiş ve bankalar zarar ile karşı karşıya kalmışlardır. Finansal krizin etkisiyle meydana gelen bozulmanın özkaynakları eritmesi sonucunda bankalar fon bünyesine alınmıştır (Duran, 2007).

Aloğlu (2005) çalışmasında 1999 yılı sonu itibariyle mevduat toplayan bankaların aktif toplamı 64,6 katrilyon TL düzeyinde olduğunu belirtmiştir. Kasım 2000 krizi sonrasında mevduat toplayan bankaların bilanço büyüklüğü artış göstermiş ve Aralık 2000 de 90,7 katrilyon TL olan mevduat bankalarının bilanço büyüklüğü Eylül 2001' de 141,7 katrilyon TL artış göstermiştir. Şubat 2001 krizi sürecinde aktif toplamındaki artış düşük seviyede kalmıştır. 2000 yılı sürecinde kamu ve özel bankaların aktif büyüklükleri artış göstermiş ve bu artış Kasım 2000 krizine kadar devam etmiştir.

Kamu bankaları grubunca seçilmiş aktif kalemlerin toplam aktifler içindeki en yüksek payı likit ve likide yakın aktifler olmaktadır. Bu likit ve likide yakın aktifler; M.B.'dan alacaklar, bankalar arası para piyasası işlemlerinden alacaklar, nakit değerler, bankalardan alacaklar, zorunlu karşılıkların ve menkul değerler cüzdanı toplamından meydana gelmektedir (Aloğlu,2005). Likit ve likide yakın aktiflerden oluşan menkul değerler cüzdanı devlet borçlanma senetleri ve diğer menkul kıymetlerin toplamından oluşmaktadır. Haziran 2001 ve Eylül 2001 yıllarında likit ve likide yakın olan aktifler kamu bankalarına yansıtılan DİBS'lerden dolayı yükseliş göstermektedir.

Kasım 2000 krizi ile devlet borçlanma senetlerinin menkul değerler cüzdanı içindeki payı 2000 yılı sonlarında %68'e düşmüştür. Şubat 2001 krizinden sonrada hızlı bir artış olmuş ve Eylül 2001 yılı itibariyle %94'e çıkmıştır. Aralık 2001 senesinde ise devlet iç borçlanma senetlerinin payı %94'ten %10'a gerilemiş, buna karşılık bağlı menkul değerlerin payı %5'ten %90'a yükselmiştir (Aloğlu,2005).

Toplam aktiflerde en fazla payı bulunan krediler kalemi banka grubu bazında incelendiğinde önemli kısımlar göze çarpmaktadır. Bunlar, 2000 senesinde bankacılık sektöründe faizlerin düşmesi kredilere artış yönünde yansımaktadır. Kredilerdeki artış Şubat 2001'e kadar devam etmiş ve Şubat 2001 krizi sonucunda azalış göstermiş sonraki zamanlarda da bu düşüş devam etmiştir.

3.6. Krizler Sonucunda BDDK Tarafından Alınan Önlemler

Kriz dönemlerinde meydana gelen yıkımlar sonucunda 5411 sayılı kanun ile BDDK bankaların iç sistemleri, sermaye yeterlilik rasyosunu düzenlemeye yetkilidir.

Bu kapsamda BDDK yapmış olduğu yasal düzenlemelerle birlikte ülkemizde bankalarda mevcut sermaye yeterlilik rasyosunu uluslararası standartlarla aynı seviyeye getirmiştir. Sermaye yeterlilik rasyosunu piyasa risklerine göre belirlemiştir. BDDK'nın 26333 sayılı yönetmeliğine göre piyasa riski bankalar riske maruz değer hesaplamak zorundadır. Bankalar, riske maruz değer testini BDDK'nın belirlemiş olduğu standartlar dahilinde hesaplamak zorundadır.

Buna göre ;

- Bağımsız Denetçiler tarafından bankaların risk ölçüm modellerinin onaylanmasının ve sonuçlarının doğrulanması gerekmektedir.
- Risk ölçüm modelinin sağlam temellere dayanması gerekmektedir.
- Ölçüm sonucunu değerlendirecek personelin yeterli mesleki bilgiye sahip olması gerekmektedir.
- Banka içinde düzenli olarak stres testlerinin yapılıyor ve geriye dönük kontrollerin yapılıyor olması gerekmektedir.¹¹

3.7. Türk Bankacılığında Sermaye Yeterliliği

Yerel ve uluslararası krizler piyasalarda panik ortamı yaratarak güveni azaltır ve hızla nakit çıkışlarına neden olmaktadır. Yaşanan güvensizlik ortamında beklenmeyen risklerin ortaya çıkması sonucunda bankalarında belirli önlemler alması gerekmektedir. Bu bağlamda Türk Bankacılığında Sermaye yeterliliği ile ilgili yasal düzenlemeler bulunmaktadır. BDDK tarafından Bankaların Sermaye Yeterliliğinin ölçülmesine ilişkin yönetmelik bulunmaktadır.

- BDDK tarafından Bankaların Sermaye Yeterliliğinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin yönetmelik çıkarılmış ve bu yönetmeliğin amacı bankaların maruz kalmış oldukları riskler nedeniyle konsolide ve konsolide olmayan bazda yeterli özkaynak bulundurmalarına ilişkin düzenlemeleri içeren bir yönetmeliktir.
- Yönetmeliğe göre sermaye yeterlilik oranının asgari yüzde sekiz olarak tutulması gerekmektedir.
- Ana Sermaye yeterlilik oranının yüzde altı çekirdek sermaye oranının yüzde dört buçuk olması gerekmektedir. Ana Sermaye oranını tanımlamak gerekirse Konsolide olmayan bazda ana sermaye/(kredi riskine esas tutar + piyasa riskine esas tutar + operasyonel riske esas tutar)'dır. Ana sermaye çekirdek sermaye ile ilave ana sermayenin toplamıdır, Çekirdek sermaye ise, bankanın tasfiye durumunda tüm alacaklarını çıkardıktan sonra gelen

¹¹ Risk Ölçüm Modelleri İle Piyasa Riskinin Hesaplanmasına ve Risk Ölçüm Modellerinin Değerlendirilmesine İlişkin Tebliğ. 2012. İkinci bölüm, madde 5. https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/11003rmd_tebliğ.pdf

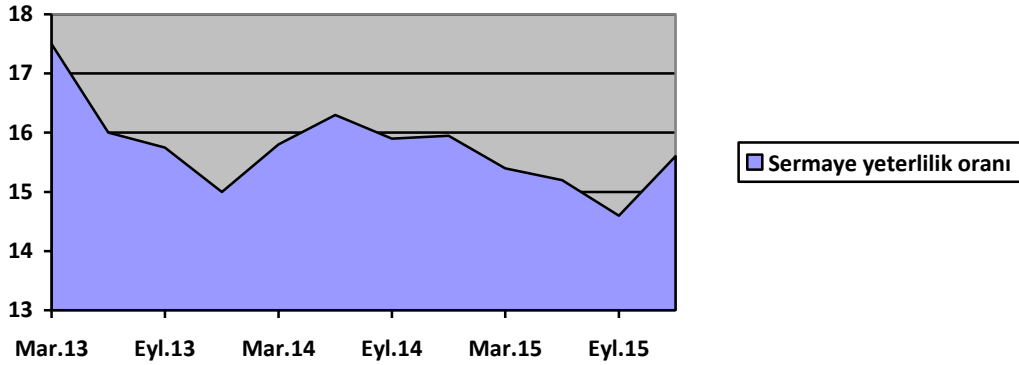
ödenmiş sermaye, Hisse senedi ihraç primleri, hisse senedi iptal karları, yedek akçeler, TMS'ye göre özkaynaklara yansıtılan kazançlar, dönem karı ile geçmiş yıl karlar, muhtemel karlar için ayrılan serbest karşılıklar, iştirakler ve bağlı ortaklıkların dönem karı içinde muhasebeleştirilmeyen hisselerin toplamıdır ;bu toplamdan net dönem zararı ile geçmiş yıl zararlarının yedek akçeler ile karşılanamayan kısmı ile TMS'ye göre özkaynaklara yansıtılan kayıplar, faaliyet kiralaması geliştirme maliyetleri, ipotek hizmetleri hariç olmak üzere TMS uyarınca maddi olmayan duran varlık veya şerefiye olarak sınıflandırılan kalemlerin bunlara ilişkin ertelenmiş vergi yükümlülüğünün bu kalemlerin değer düşüklüğüne uğraması veya kayıtlarından çıkarılması halinde silinecek kısmı ile mahsup edildikten sonra kalan kısımları, Geçici farklara dayanan ertelenmiş vergi varlıkları hariç olmak üzere gelecek dönemlerde elde edilecek vergilendirilebilir gelirlere dayanan ertelenmiş vergi varlığının, ilgili Türkiye Muhasebe Standardında yer alan koşulların sağlanması halinde ertelenmiş vergi yükümlülüğü ile mahsup edildikten sonra kalan kısmı, düşüldükten sonra kalan kısım çekirdek sermaye olarak tanımlanmaktadır ¹².

- Türkiye Bankalar Birliği'nin 1 Mart 2016'da yapmış olduğu Sermaye Yeterliliği ve özkaynaklara ilişkin bilgi notuna göre;
- Bankacılık sektöründe 2015 yılında toplam özkaynak yüzde 13 oranında artarak 262 Milyar TL olup, krediler ise yüzde 20 oranında artarak 1.497 Milyar TL olmuştur krediler bankacılık riskleri arasında en büyük öneme sahip unsurlardan biri olup kredilerdeki bu artış sermaye yeterlilik oranları yüzde 16,3'den yüzde 15,6'ya gerilemiştir ayrıca TL'nin avro ve dolar karşısında yüzde 18 oranında değer kaybetmesi özkaynakların TL cinsinden tutulması nedeniyle sermaye yeterliliğini aşağı çekmiştir ve kredi riskini artırmıştır¹³. Yıllar bazında ülkemizde sermaye yeterlilik rasyosuna baktığımızda aşağıdaki tabloyu görüyoruz.

¹² Bankaların Özkaynaklarına ilişkin yönetmelik m/5-1.

¹³ https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7342/TBB_SY_Bilgi_Notu_010316.pdf

ŞEKİL 6 : Türkiye’de Sermaye Yeterlilik Oranı Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak:Türkiye Barolar Birliği Sermaye Yeterliliği Bilgilendirme Notu 1 Mart 2016

Bu bağlamda sermaye yeterlilik rasyosunun en yüksek 2013 yılında en düşük de 2015 yılında olduğunu görüyoruz. Bu düşüşün nedeninin 2015 yılında TL'nin döviz karşısında büyük bir kayıba uğramasıdır.

3.8. Risk Yönetiminde Uluslararası Bir Açılım Olan Basel Uzlaşları

Risk Yönetimi konusunda küresel bir birliktelik sağlamak amacıyla Basel Komitesi Basel Uzlaşları üzerinde çalışmış ve küresel bir analiz ortaya çıkarmıştır. Değişen ve küreselleşen dünyada finansal piyasaların gün geçtikçe büyümesi ve ortaya çıkarılan Basel düzenlemelerinin bu değişime cevap verememesi kör kalması nedeniyle Basel Komitesi Basel düzenlemelerini geliştirmişlerdir. Bu bölümde Basel I, Basel II ve Basel III düzenlemeleri incelenmiştir.

3.8.1. Basel Komitesinin Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi

Basel Komitesi Uluslararası Ödemeler Bankası bünyesinde Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim komitesi İsviçre’de 1974 yılında kuruluşuna 11 ülkenin merkez bankaları öncülük etmiştir.

1970 petrol krizinden kaynaklı olarak bankalarda meydana gelen iflaslar sonucunda Basel Komitesi kurulmuştur.

Bu komitenin iki prensibi bulunmaktadır bunlar, banka kuruluşlarının denetlemeden kaçmaması gerektiği, diğeri de bu denetlemelerin yeterliliği hususudur (Vurucu ve Arı, 2014).

3.8.1. Basel I Düzenlemesi

Basel I 1988 yılında Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı ismiyle yayınlanmış olup bu standartta bankaların en az sermaye tutarlarının üzerinde durmuştur (Vurucu ve Arı, 2014). Basel I, sermaye yeterlilik rasyosunu yüzde 8 oranına getirmiştir. Basel I risk odaklı sermaye yeterliliği düzenlemesi yapmışlardır. Basel I'in bankacılık risklerini tam olarak yansıtamaması ve global düzeyde mevcut farklılıklar nedeniyle yeterli başarıyı sağlayamamıştır¹⁴.

$$\text{SYR} = \frac{\text{Özkaynak (Sermaye Tabanı)}}{\text{Toplam Risk Ağırlıklı Varlıklar (Toplam Risk Ağırlıklı Varlıklar) = Kredi Riskine Esas Tutar+Piyasa Riskine Esas Tutar}}$$

Basel I'de Sermaye Yeterlilik Oranının hesaplanması doğrultusunda ana sermaye ve katkı sermaye altındaki unsurlar toplanıp sermayeden indirilecek tutarlar düşülerek sermaye tabanına ulaşılmaktadır¹⁵. Bu açıklamayı ve alt unsurlarını kısaca saymak gerekirse

1-Ana Sermaye

- a) Ödenmiş Sermaye
- b) Kanuni Yedek Akçeler
- c) İhtiyari ve fevkalde yedek akçeler
- d) Dönem karı ve geçiş yıl karı toplamı
- e) Dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamı(-)

2- Katkı Sermaye

- a) Genel Kredi Karşılığı Tutarı
- b) Genel Sabit Kıymet yeniden değerlendirme fonu
- c) Banka Sabit kıymet yeniden değerlendirme tutarı

¹⁴ BASEL KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ; İbrahim ARSLAN

¹⁵ Bankaların Sermaye Yeterliliği Ölçülmesine Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik BDDK,2002 s.18

- d) İştirakler, Bağı Ortaklıklar Sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı
- e) Alınan Sermaye benzeri krediler
- f) Menkul Değerler ve Değer artış Fonu
- g) Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar

3- Sermaye: (1+2)

4- Sermayeden İndirilen Değerler

- a) Mali İştirakler
- b) Özel Maliyet Bedelleri
- c) İlk Tesis Giderleri
- d) Peşin Ödenmiş Giderler
- e) İştiraklerin ve diğer ortaklıkların sabit kıymetlerin rayiç bedeli kayıtlı değerinin altında ise aradaki fark,
- f) Türkiye’de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen sermaye benzeri krediler
- g) Şerefiye
- h) Aktifleştirilmiş giderler

5-Sermaye Tabanı (3-4)

Yani banka bir kaynağını risklere tahsis ederken 100 birim risk için 8 birim sermaye bulundurmak zorundadır bakadan kredi talebinde bulunan piyasa kullanıcılarının öz kaynakların kredi riski ve piyasa riskine bölünmesi çıkan sonuç bankanın sermayesinin yüzde 8’inden küçük ise kredi talebi kabul edilmez.. Kısacası kredi verirken bankalar toplam sermayelerin sadece 12,5 katı kadar risk alabileceklerdir (Arslan, 2007).

Basel I’in sermaye odaklı olması tek ve yönlü olması nedeniyle fazla uygulanamamıştır ve Basel II 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu durumda küreselleşen ve değişen ekonomik göstergelere Basel I’in yanıt veremediğini ve Komite’nin Basel II ile bu değişikliklere yanıt veremeye çalıştığını görüyoruz. Basel I’e yapılan eleştirileri özetleyecek olursak

- Kredi Riskine dayalı sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında kredi verilen kurumun kalitesine bakılmadan her firma için aynı oran hesaplanmaktadır(Chris Matten

MANaging Bank Capital: Capital Allocation and Performance MEasurement Jonh Wiley
New York 2000 s:90)

-Bankalar Türev Piyasaları kullanarak mevcut borçlarıyla alternatif yollar kullanarak satmıştır ve bu satışları sonrasında bankalar mevcut borçlarını az göstermiş ve az sermaye ile yollarına devam etmişlerdir(Matten s:92)

-Sadece büyük bankalara odaklanmıştır ancak küçük bankalarında finansal piyasalar üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır(James Calvin Baker Bank For International Settlements: Evolution&Evolution Greenwood Publishin Group westport 2002)

-Operasyonel Risk unsurlarını ve Kredi Risk unsurlarından kaynaklı olarak mevcut riskleri yeterli duyarlılıkta ölçmediği görülmüştür.

3.8.3. Basel II Düzenlemesi

Basel I yeterliliği sağlayamaması sonucunda yeni bir sermaye yeterlilik rasyosu çalışması yapılması gerektiğine dair komite ortak bir görüşe varmıştır.Basel I bankanın mevcut sermaye miktarına odaklanırken, Basel II risklerin ölçümüne ve risk yönetimine önem vermektedir. Bakıldığında Basel II'nin temelleri, bankaların elinde bulundurması gereken asgari sermaye tutarı, diğeri bankanın risk yönetimi yaklaşımının incelenmesi, bankaların verilerinde şeffaflık düzeyidir. Ayrıca basel II'de Kredi Riski Değerlendirilmesinde sadece OECD ülkeleri için bakılmamış Global bir düzenleme yapılması amaçlanmıştır bu düzenleme de kredi kuruluşlarının vermiş olduğu kredi notu dahilinde gerçekleşmektedir..

Basel II için önemli noktalar sırasıyla şu şekilde sıralanabilir (Erol, 2007);

- risk yönetimi ve piyasa disiplini etkin bir şekilde geliştirmek,
- Sermaye yeterlilik rasyolarının etkinliğini yükseltmek,
- Güçlü bankacılık sistemi kurmak,
- Bankalarda mevcut istikrar finansal piyasalarda da etkinliği sağlamaktadır

Basel II ile birlikte bankalar kendi sermaye yeterlilik rasyosunu kendi belirlemektedir bu da bankaların iç kontrolünün etkin çalışması yönündeki baskıları beraberinde getirmiştir. Basel II nin Sermaye yapısal Bloklarını sıralamak gerekirse;

Şekil 7: Basel II Sermaye Yapısal Blokları

I. Yapısal Blok	II. Yapısal Blok	III. Yapısal Blok
Asgari Sermaye Yeterliliği	Denetim Otoritesinin İncelenmesi	Piyasa Disiplini
Kredi Riski	Sermaye ve risk yönetim süreçleri	Risk Yönetimi yaklaşımı
Operasyonel Risk	Sermaye yeterliliği	Sermaye Seviyesi
Risk Azaltma	Sermaye Karşılığı Düzeyi	Risk ve iş kollarına göre sermaye seviyesi
Teminat	Sermaye Seviyesinin Proaktif İzlenmesi ve Gerekli önlemlerin alınması	

Kaynak: Andrew Powell, "Basel II and Developing Countries: Sailing through the Sea of Standards", Universidad Turcuato Di Tela and The World Bank, 2004, s.47.

i) *Asgari Sermaye Yeterliliği*

Basel II ile SYO yasal sermayesi ve risk olasılığı yüksek varlıklar dikkate alınarak hesaplanmış, %8 in altında olmaması gerektiği söylenmiştir. Basel I'den farklı olarak Basel II'de Operasyonel risk de sermaye yeterlilik rasyosunun içine dahil edilmektedir

$$SYR = \text{Yasal Sermaye} / (\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{operasyonel Risk})$$

Basel II ile birlikte gelen Asgari Sermaye yeterliliği ülkelerin gelişmişlik farklarından kaynaklı durumları ortadan kaldırmaktadır.

ii)Denetim Otoritesinin incelenmesi

Sermaye Yeterlilik Rasyosunu ölçerken bu ölçüme dahil edilen unsurların banka tarafından doğru bir şekilde hesaplanması için önemli bir unsurdur.Banka bu denetimi sayesinde olabilecek olan riskleri önceden tespit edebilir ve bu konuda önlemlerini alabilir ve sermaye yeterlilik rasyosunun yeterli olup olmadığını kontrol eder. Bu durum bankaların denetim otoritesi güçlendirmeyi hedefleyerek bankaların risk yönetimlerinin daha etkili bir şekilde çalışmasını sağlamaktadır.

Komite 4 adet temel ilkeyi açıklamıştır. Bu ilkeler sırasıyla;

- I. Bankalar risk yapıları ile uyumlu bir sermaye yapısına sahip olmalıdır.İçsel sermaye değerlendirme süreci belirli özellikleri bünyesinden bulundurmaktadır;
  - Yönetim kurulunun ve üst düzey yönetimin gözetim ve denetim,
  - Sağlam ve güvenilir sermaye değerlendirmesi
  - Risklerin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi
  - İzleme ve raporlama
  - İç kontrol sistemi
- II. Denetim organları bu süreç ve stratejileri belirli bir süreçte değerlendirmeli ve öngördükleri riskler konusunda önlemlerini almalıdır.
- III. Denetim otoriteleri, bankaların asgari sermaye yükümlülüğünü yerine getirme gücüne sahip olmalıdır
- IV. Denetim otoritesinin banka sermayesinin aşağı inmesi durumunda gerekli önlemleri alması gerektiği ve hızlı bir aksiyon alınması gerektiği.

iii)Piyasa Disiplini

Bu disiplinde bankaların finansal tablolarıyla ilgili durumları nasıl sunacağına ilişkin ve konsolide tabloların nasıl hazırlanması gerektiğine ilişkin bilgi ve bu durumda hesaplanan piyasa riski kredi riski operasyonel risk tutarlarını sunmaları istenmektedir(International Convergence of capital measurement and capital standarts Basel comitte on banking supervisor pillar 3,,2004,s177-186)

3.8.4 Basel I ve Basel II Arasındaki Fark

Basel I'den farklı olarak yasal sermayenin hesaplanmasında farklı bir yaklaşım gelmiştir. Bu yaklaşım ikincil kuşak katkı sermaye (açıklanmamış rezervler+yeniden değerlendirme yedekleri+ genel kredi karşılıkları +özkaynak'a dayalı melez enstrümanlar+ sermaye benzeri borçlar) ana(birincil) sermaye (ödenmiş sermaye+açıklanmış rezerv kalemleri) tutarını aşamaz. Bankaların iştirak kurması durumunda sermaye indirimleri yarısı ana sermayeden diğer yarısı da katkı sermayeden indirilmektedir (Vurucu ve Arı, 2014).

Basel I ve Basel II arasındaki farklılıklar şu şekilde sıralanmaktadır (Döner, 2009);

- Basel I de bulunan kredi riskinde sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama şartına göre belirlenmesi koşuluna dayanan kulüp kuralı Basel II de kaldırılmıştır.
- Basel I de piyasa ve kredi riskleri için sermaye zorunluluğu bulunurken Basel II de piyasa ve kredi riskine ek olarak operasyonel risk de bulunmaktadır.
- Basel II de bankaların sermaye yeterliliklerini, kendisinin değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi aracılığıyla değerlendirmesi ve denetlenmesi beklenmektedir.
- Basel II de krediyi alan kesimin derecelendirme notlarına göre kredi riski belirlenmektedir. Basel II de bulunan bazı yöntemler bağımsız denetim şirketleri tarafından verilen derecelendirme notlarını dikkate alırken, bazı yöntemlerde bankacılık denetim otoritesi iznine bağlı olmak üzere bankaların değerlendirmelerine dayanarak vermiş oldukları derecelendirme notları kullanılmıştır.
- Basel II ye özgü olan detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu vardır, fakat Basel I de bu durum yoktur.

3.8.5 Basel III

2008 yılında meydana gelen Mortgage krizinden sonra mevcut düzenlemeler ve yeni sisteme yetersiz kalmış bunun üzerine Basel Comittee yeni bir basel yaklaşımı ortaya koymuştur. 2008 yılında Mortgage krizinde bankaların ellerinde mevcut olan mortgage kredileri üzerinde aşırı kar güdüsü ile yapmış oldukları türev ürünler piyasada likitide riskine sebep olarak bankalarda mevcut olan likitide riski unsurunu ortaya çıkarmıştır. Hedefleri şu şekilde sıralanabilir;¹⁶

- Finansal ve ekonomik krizlere karşı bankacılık sisteminin dayanıklılığının artırılması,

- Bireysel olarak bankaların dayanıklılığının artırılması,

- Bankaların kamuya bilgi aktarma özelliğinin ve şeffaflığının artırılması,

-Risk yönetimi olgularının geliştirilmesi..

Yukarıda görülen hedeflerin gerçekleştirilmesi için şu çalışmalar yapılmıştır;

- Sermaye ihtiyacının ekonominin çevrim dönemlerine göre artırılabilmesi veya azaltılabilmesi,

-Bugünkü durumda kullanılan asgari sermayenin nicelik yönünden artırılması, niteliğinde bazı değişiklikler yapılması ve muhasebesel bazlı bir asgari sermaye gerekliliği standardının getirilmesi,

-Asgari likidite oranlarına göre düzenlemeler yapılması,

-Karşı taraf ki kredi riskinin hesaplanmasına ilişkin değişiklikler yapılması,

-Alım-satım hesaplarına yönelik sermaye yeterliliği hesaplamalarında değişiklik yapılmasıdır.

Bu çalışmalar Basel III olarak adlandırılmaktadır. Basel III, Basel II gibi sermaye gereksinimi hesaplama yöntemini tamamen değiştiren bir çalışma değildir. Basel II'nin

¹⁶ http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf

son finansal krizdeki gözlemlenen eksikliklerini tamamlayan bir ek düzenlemeler seti niteliğindedir.

Basel III kriterlerini sıralamak gerekirse;

-Öz Sermayeye ilişkin yenilikler;

1) daha kullanılabilir bir sermaye oluşturabilmek için Katkı sermaye ve Ana sermaye unsurlarını yeniden oluşturmuşlardır. Ana sermaye kaleminde daha efektif unsurlar bulunurken riskli unsurlar ana sermayeden indirilen kalemler içine alınmıştır. Çekirdek sermaye oranı yüzde yediye ana sermaye oranı yüzde sekiz buçuk, sermaye yeterlilik rasyosu yüzde on nokta beşe kademeli olarak arttırılması düşünülerek tampon sermaye oluşturulmaya çalışılmıştır bankalar eğer bu oranları yakalayamazlarsa faaliyetlerine devam edebilirler ancak kar dağıtımıyla ilgili kısıtlamalar getirilmiştir yani bu durumda aslında örneğin sermaye yeterlilik oranına %2,5'lik tampon oranı konulmuş ve sermaye yeterlilik rasyosu 10.5'e yükselmiştir (Finansal İstikrar raporu,2010).

- Risk Bazlı olmayan Kaldıraç oranı

Sermaye yeterlilik düzeylerinin arttırılması finansal krizler karşısındaki kırılganlığı azalmamıştır bu durumda Kaldıraç oranı devreye girmiştir kaldıraç oranı ise;

Ana sermaye/Aktif+Bilanço Dışı Kalemler oranının yüzde 3'den büyük olması gerekmektedir. Borç yükünden kaynaklı olan sermaye risklerini belirleyerek gerekli kaldıraç oranı konusunda ortak kanıya varmaktadır.

-Likitide Riskine İlişkin Yenilikler

Basel II'de Likitide Riskine yönelik gerekli önlemlerin alınmamış olması en büyük durumlardan biri olmuştur ve 2008 krizinde meydana gelen likitide sorunu bankaların Likitide riskinin büyük bir boyuta oluşabileceğini göstermiştir. Basel Komitesi bir likit karşılama oranı ortaya koymuştur bu mevcut oranda ;

Yüksek Kaliteli likit varlık stoğunun 30 gün içindeki net nakit çıkışlarına oranının yüzde yüze eşit veya büyük olması gerekmektedir. Mevcut olan kalemleri açıklamak

gerekirse iki ayrı düzeye kalem bulunmaktadır yüksek kaliteli likit varlık için. Bu iki seviye şu şekilde tanımlanabilir;

-2.seviye varlıkların kalitesi daha düşük olduğu için oran olarak toplam yüksek kaliteli likit varlık miktarının yüzde 40'ını geçmemelidir. Bu durumda 1. Seviye varlıklar devlet tahvilleri, Merkez bankası ve nakit rezervlerinden oluşmaktadır.

Likitide Karşılama oranı Türkiye'de Mayıs 2015'e kadar bankaların bu orana uyulması istenmemiştir.

Likitide Riskine karşılık getirilen diğer bir uygulama da Net istikrarlı Fonlama oranıdır mevcut istikrarlı fonlama tutarının ihtiyaç duyulan fonlama tutarına oranına oranını yüzde yüze eşit veya büyük olması gerekmektedir. Formülü açıklamak gerekirse Mevcut istikrarlı fonlama tutarı vadesi 1 yıldan fazla olan yükümlülüklerle vadesiz mevduatlar ve vadesi 1 yıldan az olan mevduatlar olarak adlandırılmaktadır. İhtiyaç duyulan fonlamada ise varlıklar likitide oranlarına göre sıralanmaktadır bu sıralamaya göre belirli bir oran dahilinde fonlama tutarı belirlenmektedir.

Likitide Risk Yönetimi çerçevesinde yapılan düzenlemelere göre bankaların mevcut piyasa dinamiklerine ve kendi bünyelerinde bulunan risk unsurlarına göre likit durumlarını mevcut risklere karşı tampon olarak kullanarak riskleri üst yönetim bilgisi dahilinde ve mevcut yasal düzenlemelere uygun olarak düzenlemeleri gerekmektedir.

3.8.6 Basel Bankacılık Gözetim Komitesi'nin Bankaların Kontrol Sistemleri Hakkında Yayımladığı Prensipler

Bankalarda iç denetim sisteminin efektif ilerlemesi bankacılık için çok önemli bir konu olup Basel komitesi bankaların kontrol sistemleri hakkında prensipleri yayımlayarak genel bir bakış açısı getirmiştir.

Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, 1998 yılında risk yönetimi alt çalışma grubu bir araya gelerek bankalarda iç denetim sistemlerinin gözden geçirilmesine ilişkin prensip oluşturmaktadır. 2001 yılında bir araya gelen Muhasebe Konuları Çalışma Grubu ise bankacılıkta etkin denetim ve gözetime yönelik temel prensipleri oluşturmaktadır.

1998 yılında toplanan Basel bankacılık Gözetim Komitesi, risk yönetimi alt çalışma grubunun bankalarda iç kontrolün değerlendirilmesi için, bankaların kontrol sistemleri hakkında yayımlanmış olduğu prensipler şu şekildedir.¹⁷

Birinci Prensip: Bankaların yönetim kurulları bankanın mevcut faaliyetlerinin plan ve stratejilerini üst yönetime işleyiş konusunda bilgi vermek durumundadır bu durumda iç denetim sisteminin işleyişi hakkında bilgi verir. Ayrıca, bankada oluşabilecek temel risklerin bilinmesinden ve ortaya çıkabilecek bu risklere ilişkin kabul edilebilir alt ve üst sınırların belirlenmesinden sorumludur.¹⁸

İkinci Prensip: Banka üst düzey yönetimi, bankanın taşıdığı riskleri tespit etmek, izlemek, kontrol etmek, yönetim kurulu tarafından tasdiklenen strateji ve politikaların belirlenmesi, görev ve sorumlulukların etkin bir şekilde yerine getirilmesini tespit etmek, uygun iç denetim politikalarını oluşturulmasından sorumludur.

Üçüncü Prensip: Banka yönetimi, ahlaki ve mesleki standartların geliştirilmesinden ve bankada her seviyedeki çalışanın iç denetimin ne kadar önemli olduğunu anlaması için kurumun iç denetim kültürünün oluşturulmasından sorumludur (Döner, 2009).

Dördüncü Prensip: İç denetim sisteminin etkin olması, bankanın amaçlarına ulaşmasını engelleyebilecek maddi risklerin belirlenmesini gerektirmektedir. Risklerin değerlendirilmesinde bankanın karşı karşıya kaldığı bütün riskleri dikkate alması gerekmektedir.

Beşinci Prensip: Etkin bir iç denetim sistemi bankanın, dış işlemler, krediler, operasyon gibi bütün birimlerinde denetim faaliyetlerinin tanımlandığı uygun denetim yapısının oluşturulmasını gerektirmektedir. Bankalarda bulunan iç denetim faaliyetleri, risk değerlendirme işlevi ile belirlenen risklerin takip edilmesine olanak verecek biçimde düzenlenmeli ve sürdürülmelidir (Döner, 2009).

Altıncı Prensip: Etkin bir iç denetim sistemi, Banka faaliyetlerine ilişkin farklı yetki ve sorumlulukların çakışmamasını, uygun fonksiyonel ayrımların olmasını gerektirir.

Yedinci Prensip: Bilginin zamanında ulaşılabilir ve güvenilebilir olmasıdır.

¹⁷ Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, Bankalarda İç Denetim Sistemleri, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1998.

¹⁸ <http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/denetim>.

Sekizinci Prensip: Bilginin elektronik ortamda kullanılmasına ve saklanılmasına imkân veren bilgi sistemleri ayrıca güvenilebilir olmalı, değişen koşullara uygun bir şekilde düzenlenmeli ve bağımsız olarak izlenmelidir (Döner, 2009).

Dokuzuncu Prensip: İç denetim sisteminin etkin olması, bütün banka çalışanlarının görev ve sorumluluklarına yönelik kuralları bilmelerini ve bunlara bağlı kalmalarını ayrıca bilgilerin çalışanlara ulaşmasına olanak verecek şekilde etkin iletişim kanalları olmalıdır.

Onuncu Prensip: İç denetim sistemi sürekli izlenmelidir. Bankanın günlük faaliyetlerinin içinde mutlaka temel riskler izlenmeli, banka müfettişleri ve yöntemi aracılığıyla yapılacak periyodik değerlendirmelerin bir parçası olmalıdır.

On Birinci Prensip: İç denetim sisteminin, bağımsız ve eğitime sahip banka müfettişlerince gözlemlenerek etkin ve kapsamlı kontroller yapılmalıdır. Yönetim kurulu, teftiş kurulu ve üst düzey yönetime rapor edilmelidir.

On İkinci Prensip: İç denetime ilişkin karşılaşılan bir hata ve eksiklikler varsa zamanında rapor edilmelidir. Maddi olmayan konuların daha önemsiz olduğu düşünülerek zamanında tespit edilmesi önemli kontrol hatası olabilmektedir (Döner, 2009).

On Üçüncü Prensip: Banka gözetim ve denetim otoritesi, bilanço ve bilanço dışı işlemlerde oluşturulabilecek risklere karşı uygun bir iç denetim sistemine sahip olmasını istemelidir. Eğer öyle bir sistem yoksa gerekli düzenleyici tedbirleri almalıdır.¹⁹

On Dördüncü Prensip: Denetim tüzüğü, iç denetimde banka içindeki konumunu ve yetkisini garantiye alır. Denetim tüzüğü, iç denetim işlevinin kapsamını, hedeflerini ve başkanın hesap verme sorumluluğunu belirlemektedir.

On Beşinci Prensip: İç denetim bölümü başkanı iç denetim ilkelerine uymalıdır.

On Altıncı Prensip: Yönetim Kurulu, üst yönetim iç kontrol sistemi ve sermaye değerlendirme usulünü ortaya çıkarmasını ve yılda en az bir kez kontrol etmesini sağlamaktır. Ayrıca, üst yönetim yine yılda en az bir kez yönetim kuruluna rapor vermelidir.

---

¹⁹ <http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/denetim>

On Yedinci Prensip: Gözetim otoriteleri, bulunan riskleri ve alınan tedbirleri değerlendirmek üzere bankanın iç denetçileri ile belirli sürelerle görüşmeler yapmalıdır. Bu durumda, bankanın iç denetim bölümü ile bankanın dış denetçileri arasında nasıl bir işbirliği yapılacağı da değerlendirilebilir (Döner, 2009).

Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından 2012 yılında oluşturulan düzenleme programı süreci sonucunda Türk Bankacılık mevzuatının Basel Komitesine tam uyumlu olduğu kararına varılmıştır(Türkiye Bankalar Birliği Faaliyet Raporu 2016,s39)

3.9.TMSF'YE İlişkin Düzenlemeler

3.9.1.Kuruluşu Görev ve Yetkileri

TMSF 22.07.1983 yılında TCMB bünyesinde bulunan mevduatların sigorta etmek için kurulmuştur ancak 1994 yılında meydana gelen kriz sonrasında TMSF'nin yetkileri genişletilerek bankaların mali bünyelerini güçlendirmenin yanı sıra yeniden yapılandırma yetkisi de TMSF'ye verilmiştir(TMSF 2016 yılı faaliyet raporu s:12). 90'lı yıllarda finans piyasalarında meydana gelen değişimler bankaların denetimini isteyen kurumların daha bağımsız olması ihtiyacı duyulmuştur ve bu kapsamda 1999 yılında BDDK kurulmuş ve TMSF'nin temsil ve idaresi BDDK'ya devr edilmiştir. 2000 krizinden sonra batan bankaların sayısının 25'e çıkması TMSF'nin özerk bir kurum haline gelmesinde büyük bir katkısı olmuştur.

2005 yılı ile birlikte TMSF'nin görev ve yetkileri genişletilmiş 5411 sayılı bankacılık kanununa göre önceden BDDK tarafından belirlenen sigorta mevduatının tutarı ve kapsamı belirleme yetkisi TMSF'ye verildi. Bu yetki devirleriyle birlikte TMSF'nin görev yetkilerini sıralayacak olursak

- Bankalarda yatırımları bulunanların gelecekte sağlayacakları getirileri ve mevcut haklarının güvenceye alınmaya amacıyla yatırımlarının sigortalanması
- Bankaların finansal yapılarının köklenmesi, mevcut aksaklıkların giderilmesi, bankaların güçlendirilmesi, el değiştirilmesi veya birleştirilmesi
- Bankaların mevcut olan alacakların takibi ve tahsilinin sağlanması
- Varlık kaynaklarının yönetilmesi

Koruma altına alınan fonlarda 2004 yılında 50 bin TL olan koruma limiti yapılan değişiklik ile 100 bin TL'ye çıkarılmıştır²⁰

3.9.1.1.Bankaların TMSF'ye devr olma şartları üzerine yasal düzenlemeler

Bankacılık kanunu madde 67 ye göre ;

“a) Varlıklarının vade süresinde yükümlülüklerini ödeyememesi durumunun ortaya çıkması veya likidite şartlarına uygunluğunu yitirmesi,

b) Gelir gider dengesinin bozulması nedeniyle karlılıkla ilgili sıkıntıların ortaya çıkması

c) Özkaynaklarının sermaye yeterliliğinin yetersiz kalması ya da böyle bir ön görüde bulunulması,

d) Banka varlıklarının likitide düzeyinin düşük olması nedeniyle kalitesinin düşük olması sonucunda bankanın mali durumunu azaltacak düzeye gelmesi,

e)Yasal mevzuata aykırı düzenlemelerin uygulamaların bulunması,

f)Bankaların en önemli unsurlarından biri olan iç denetiminin kurulmaması veya kurulmuş olan iç denetimin kontrol mekanizmasının yetersiz kalması ve efektif çalışmadığının tespit edilmesi,

g)Yönetimin basiretli bir iş adamı gibi davranma niteliklerinden uzaklaşması ve banka mali bünyesinin zayıflatmaya yönelik davranışlarda bulunması,

belirli önlemler alınmaya başlanır. Bu durumda a,b,c ve d maddelerinde yer alan durumlar söz konusu olduğunda öz kaynak ve kar dağıtım geçici olarak durdurulmalı ve aktiflerin elden çıkarılıp likitide temin edilmesi veya yeni yatırımların sınıflandırılması veya durdurulması, ücret ve diğer ödemelerin sınırlandırılması, e,f,g bentlerinde yer alan hallerin bulunması halinde bu

---

²⁰ Sigortaya tabi mevduat ve katılım fonları ile tasarruf mevduatı sigorta fonunca tahsil olunacak primlere sair yönetmelik

durumların giderilmesi belirlenen riskler için önlemlerin alınması gerektiği kanısına varılır”

Bankalar, bankacılık kanununda yer alan düzeltici ve iyileştirici önlemleri almadığı takdirde kısıtlayıcı önlemler alınır. Bu kısıtlamalar bankacılık kanunu madde 70’de şu şekilde sıralanmıştır²¹;

“a) Faaliyetlerini, gerekli görülen yurt içi ya da yurt dışı şubelerini ya da muhabirlerle ilişkilerini içine alacak şekilde sınırlaması ya da faaliyetlerin geçici olarak durdurulması,

b) Kaynakların bir araya getirilmesi ve kullanılmasına yönelik faiz oranı ve vade kısıtlamaları da dahil olmak üzere, sınırlama ve kısıtlama getirilmesi,

c) Yönetim kurulu, genel müdür, genel müdür yardımcıları, ilgili birim ve şube yöneticilerinin bir kısmının ya da tamamının görevden alması, bu kişilerin yerine atanacak ya da seçilecek kişiler için kurumdan onay alınması,

d) Sigortaya tâbi mevduat veya katılım fonu tutarını aşmamak ve yeterli teminatı hâkim ortakların hisse senetlerinden veya diğer malvarlıklarından karşılanmak üzere uzun vadeli kredi sağlaması,

e) Zarar tespit edilen faaliyetlerin sınırlandırılması ya da durdurulması, onun yerine yetersiz ya da verimi düşük varlıkların elden çıkarılması,

f) Gönüllü olan bir veya birkaç bankayla birleşmesi,

g) Özkaynakları arttırmak için yeni hissedarlar bulunması,

h) Ortaya çıkabilecek zararları özkaynaktan indirmesi, tedbir alınması ve uygulanmasını ister.”

Bankaların faaliyetleri durdurulur ve gerekli olan önlemleri alması beklenir veya istekli olan başka bir bankayla birleştirilebilir. Bankalar gerekli önlemleri almaması

21

https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_bankacilik_kanunu.pdf madde 70

halinde aşağıda sayacağımız maddeler dahilinde fona devir olur veya faaliyet izni kaldırılır bu maddeler madde 71'de şu şekilde sıralanmıřtır²²;

-Mali bünyenin güçlendirilmediğinin tespiti ve bu güçlendirmenin imkansız olduğunun tespiti.

-Bankanın faaliyetinin mevduat ve katılım fonu sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike yarattığının fark edilmesi,

- Zamanında yükümlülüklerini yerine getiremediğinin tespiti,

-Yükümlülüklerin toplam değerinin, varlıkların toplam değerinden fazla olması,

- Hâkim ortaklarının veya yöneticilerinin, banka kaynaklarını, bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı veya dolanlı olarak kendi lehlerine kullanması veya dolanlı olarak kaynak kullandırması ve bankayı bu suretle zarara uğratması,

Hâllerinden bir veya birkaçının varlığı durumunda Kurul, en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararla bankanın faaliyet iznini kaldırmaya ya da kredi kuruluşunun temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimini, zararın mevcut ortakların sermayesinden indirilmesi kaydıyla kısmen veya tamamen devri, satışı veya birleştirilmesi amacıyla fona devretmeye yetkilidir.

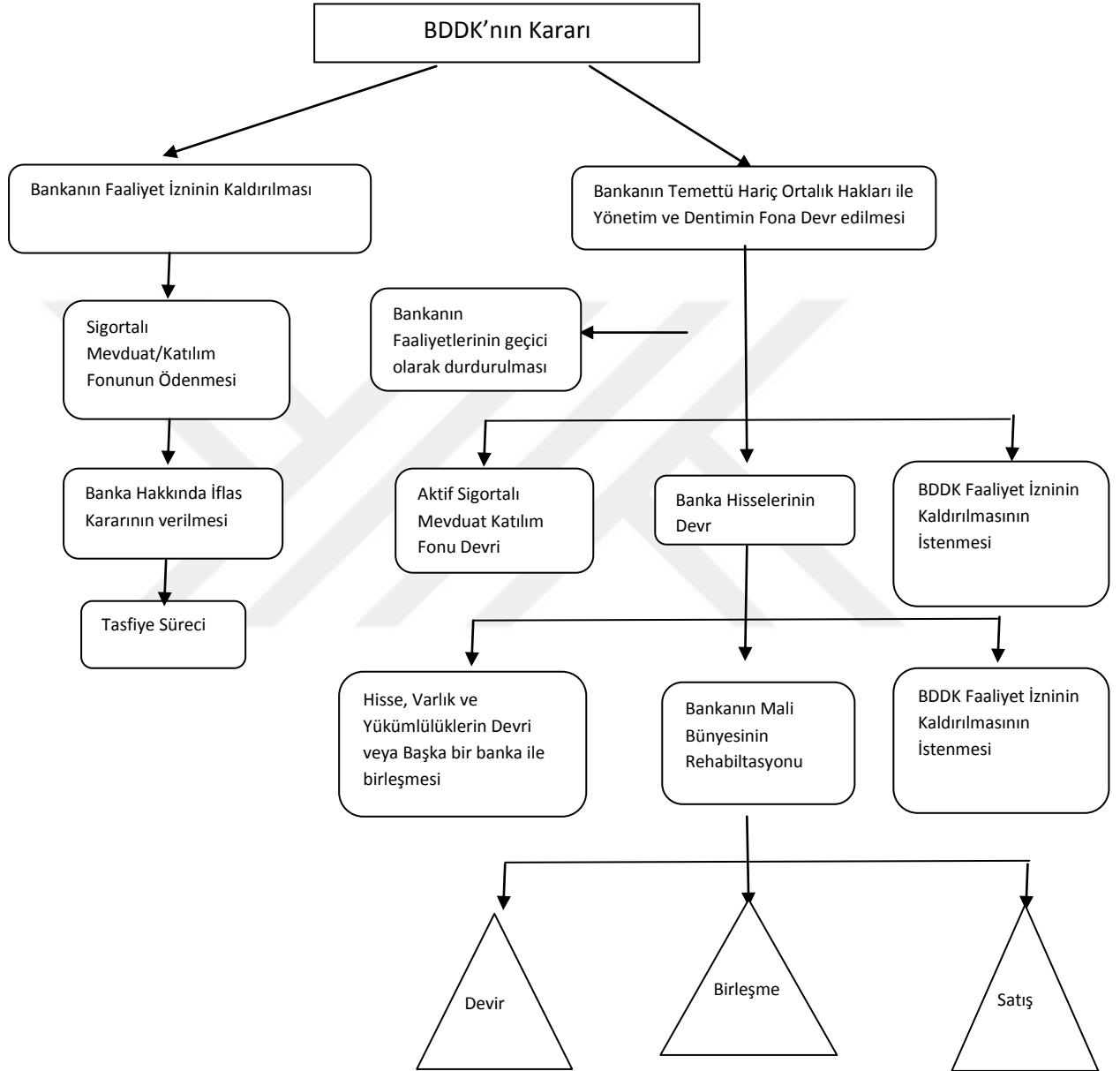

22

https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_bankacilik_kanunu.pdf madde 71

Bankacılık kanunu 71.maddesi hükümlerine göre BDDK sorunlu bir bankanın faaliyet iznini kaldırmak için aşağıdaki çözümlene yollarından geçmektedir;²³

Şekil 8: BDDK Çözüm Süreci

Kaynak: TMSF 2016 yılı Faaliyet Raporu

²³ TMSF 2016 Faaliyet Raporu

BÖLÜM IV. UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bankaların kriz döneminde yaşamış olduğu sarsıntıları önleme amaçlı denetimler sıklaştırılmış ve ülkemizde bankalar 1999 yılıyla birlikte bankaların düzenleme, denetleme yetkileri BDDK'ya verilmiştir ve 2001 yılında meydana gelen kriz ile birlikte bir dizi düzenlemeye gitmiştir (Selimoğlu ve diğerleri, 2014).

2008 yılının sonlarında ortaya çıkan ve 2009 yılında da süren küresel finansal kriz gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin finansal piyasalarında olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Bu olumsuzlukların 2001 yılı krizine göre daha az kırılğan makroekonomik yapıda gerçekleşmesi küresel finansal krizin olumsuz yönlerinin ne kadar büyük olduğunu göstermektedir (Bostan ve Bölükbaş, 2011). 1999-2001 yılları arasında 21 bankanın çeşitli sebepler ile TMSF'ye devrolmasıyla sektör içindeki gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemde BDDK'nın kurulmasıyla bankacılık sektörü devletin altına alınmış ve önemli bir gelişme olarak görülmüştür.

Türk bankacılık sektörü 2001 yılı krizi sonrasında yapılanma döneminden geçmiş, bu dönemde meydana gelen kamu bankalarının tekrardan yapılandırılması, denetleyici ve düzenleyici organların oluşturulması gibi değişiklikler bankacılık sektörünü krizlere karşı daha sağlam bir duruma getirmiştir (Yüce,2009).

Birçok banka yolsuzluk olayları ile de karşılaşmaktadır. Yapılan banka yolsuzluklarından bazıları büyük menfaatler sağlarken, toplumun büyük bir kısmı da ekonomik yönden önemli zararlar görmüştür. Dikkat çeken hususlardan biri de yapılan yolsuzlukların fazla miktarlara ulaşmasıdır.

TMSF 1994 yılından itibaren 5 bankanın faaliyet iznini kaldırmış ve iflas kararı vermiş 21 bankanın ise temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi fona devredilmiştir. Faaliyet izni kaldırılan bankalar;

-Marmara Bank

-TYT Bank

-ImpexBank

-Kıbrıs Kredi Bankası

-İmar Bankası, Faaliyet İzni Kaldırılarak haklarında iflas kararı verilen bankalardır²⁴.

Genel olarak bakıldığında ülkemizde ve dünyada meydana gelen krizler bankacılık sektörünü önemli şekilde etkilemiştir. Bu krizlerin etkilerinin 2000 yılında çok yıkıcı olduğu ve 2000 yılından sonra yapılan yasal düzenlemeler ve uluslararası standartları uyum süreci sonrasında makroekonomik göstergelerden etkilenecek bankaların sarsılmaları veya yolsuzluk olaylarının düşüş gösterdiği görülmüştür. Bu durumda devletin yasal düzenlemelerle desteklemesi, ülkemizin uluslararası düzenlemelere yaklaşma çabası ve Basel Komitesi standartlarına tam uyum içerisinde olması, Bağımsız denetim sürecinin geçmiş dönemlere oranla daha efektif bir şekilde devam ettirilmesi, Bankalarda iç kontrol sisteminin oturması ve etkin bir şekilde uygulanmaya başlanması

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, TMSF' ye intikal eden 25 banka sıralanıp içlerinden 10 banka rastgele seçilmiştir. Bu bankalarla ilgili iflas nedenleri ve yapılan hile ve usulsüzlük bilgileri internet sitesinden alınmıştır. İflas eden bankaların listesine BDDK' dan ulaşılamayıp TMSF' den alınmıştır.

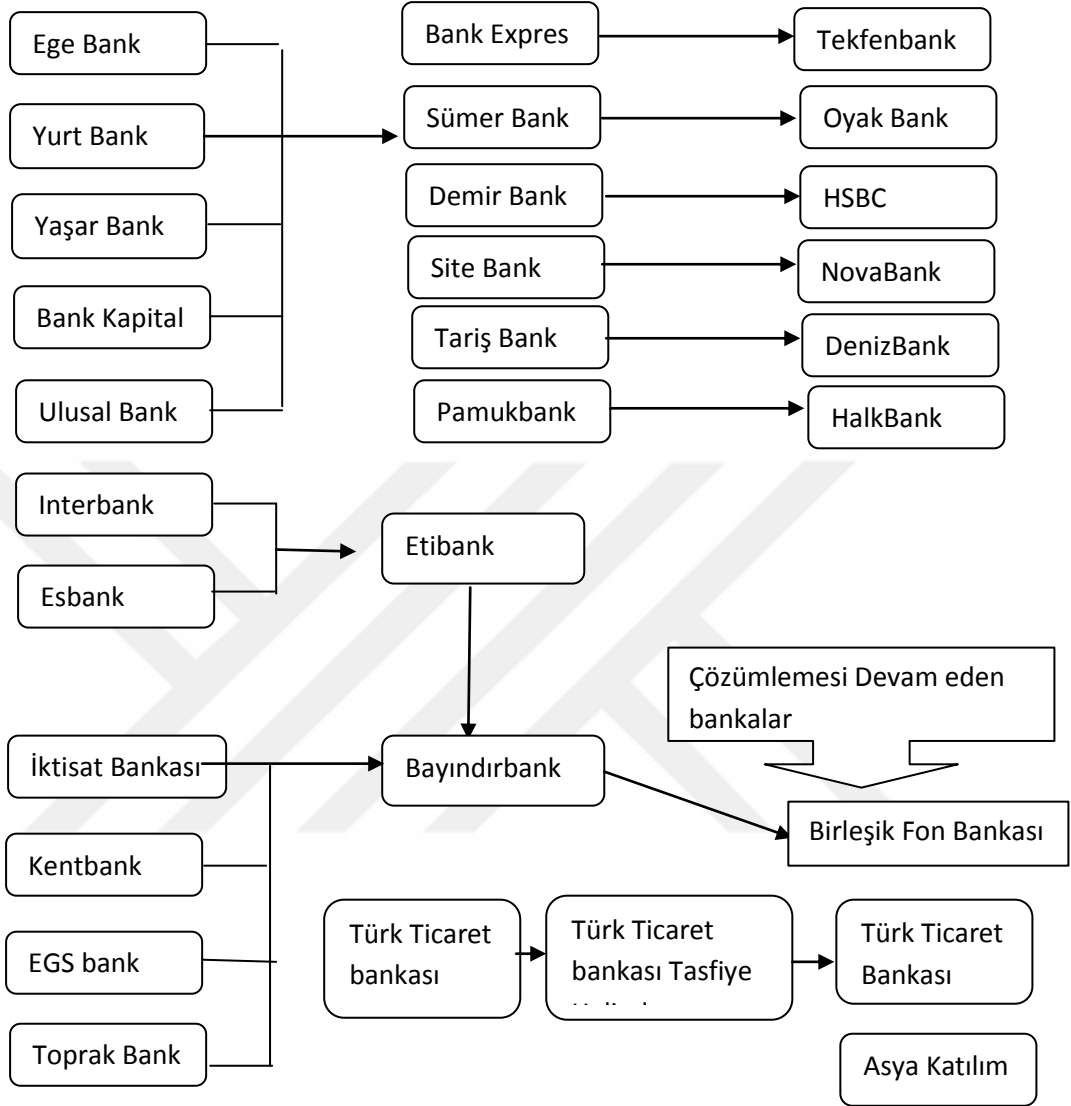
²⁴ TMSF Faaliyet Raporu

4.3. TMSF' ye İntikal Eden Bankalar ve Devir Tarihleri

Sümerbank Çatısı Altında Toplandıktan Sonra Satılan Bankalar	Egebank (1999), Yurtbank (1999), Yaşarbank (1999), Bank Kapital (2000), Ulusalbank (2001), Sümerbank (1999) Sümer bank altında birleştikten sonra Oyak Bank'a satılmıştır.
Bayındırbank Çatısı Altında Birleştirilen Bankalar	İnterbank (1999), Esbank (1999), Etibank (2000), İktisat Bankası (2001), Kentbank (2001), EGS Bank (2001), Toprakbank (2001), Birleşik Fon Bankası (Bayındırbank) (2001)
Doğrudan Satışı Yapılan Bankalar	Bank Ekspres (1998), Demirbank (2000), Sitebank (2001), Tarişbank (2001)
Kamu Bankasına Devredilen Banka	Pamukbank (2002)
İradi Tasfiye Sürecinde Olan Banka	Türk Ticaret Bankası (Türkbank) (1997), Bank Asya(2016), Birleşik Fon Bankası(2016)
İflas Tasfiyesi Sürecindeki Bankalar	Türkiye Turizm Yatırım ve Dış Ticaret Bankası (TYK) (1994), Marmara Bankası (1994), Türkiye İthalat ve İhracat Bankası (İmpexbank) (1994), Kıbrıs Kredi Bankası (2000), İmar Bankası (2003)

Birleşen Bankalar

Satılan Bankalar

4.4. İncelenen Bankalar

Bank Asya

29.05.2015 tarihi ve 6318 sayılı kararı ile Bank Asya'nın temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetiminin, zararın mevcut ortakların sermayesinden indirilmesi kaydıyla kısmen veya tamamen devri, satışı veya birleşmesi amacıyla bankacılık kanununun 71. Maddesi birinci fıkrası uyarınca b bendinde bulunan hükümü gereği fona devrine karar

verilmiştir. Bankanın faaliyetleri 18.07.2016 tarihi itibariyle bankacılık kanununun 107. Maddesinin ikinci fıkrası uyarınca faaliyetleri geçici olarak durdurulmuş ve BDDK'nın almış olduğu karar ile bankanın faaliyet izni kaldırılmıştır.

Türkiye Ticaret Bankası (Türk Bank)

1997 yılında Tasfiye süreci başlamış ve BDDK tarafından mevduat kabul etme izni kaldırılmıştır ve 2003 yılında fiili tasfiye süreci son bulmuştur. Ancak çözümlenmeye yönelik faaliyetlerin ve hukuki olarak ihtilafların olması sonucunda bankanın zarar üretiminin ortadan kalktığı kanısına varılmış ve 2013 yılında unvanı değişerek Türkiye Ticaret Bankası A.Ş olarak faaliyetlerine devam etmektedir ve yüzde 98.5 hissesi fona aittir.

Egebank

Egebank'ın 750 trilyon lirasının, banka personeli üzerinde baskı kurularak yurtdışında kurulan paravan şirketlere ve yurtdışındaki off-shore hesaplarına aktarıldığı ortaya çıkmıştır. Egebank boşaltılırken dört farklı yöntem uygulanmıştır. İlki, yurtdışı krediler oluşturulmaktadır. Bunun için bankanın garantisi kullanılarak yurtdışındaki bankalardan kredi alınmaktaydı. İkincisi, naylon şirketlerdir. Bu tür şirketler Egebank'tan kredi istemekte ve hiçbir faaliyeti bulunmayan şirketlerin kredi isteklerini yönetim kurulu onaylamaktaydı. Üçüncüsü ise, komisyonlu aracılardır. Firmaların komisyoncular aracılığı ile kredi alınması sağlanmaktaydı. Sonuncusu ise, off-shore hesaplarıdır. Yurtdışında bulunan off-shore bankasına müşterilerin onayı ile aktarılan paralar daha sonra tekrardan kağıt üzerinde firmalara kredi olarak geri dönmekteydi. Egebank 1999 yılında Sümerbank çatısı altında birleştirildikten sonra satılan bankadır. Sümerbank bünyesinde birleştikten sonra Oyak Bank'a satılmıştır.

Yurtbank

1999 yılında Sümerbank çatısı altında birleştirildikten sonra satılan bankadır. Yurtbank Security off-shore hesaplarında toplanan 400 trilyon liranın, yurtdışında kurulan

paravan şirketlere banka personeline baskı yapılarak transfer edildiği ortaya çıkmıştır. Sümerbank bünyesinde birleştikten sonra Oyak Bank'a satılmıştır.

İmar Bankası

İmar Bankasında yapılan usulsüzlükler ve yolsuzluklar bankacılık sektörünün en dikkat çekici iflas olayını oluşturmaktadır. Türkiye'de ortaya çıkan en büyük yolsuzluklardan biridir. İmar Bankası 20 Haziran 1994 tarihinde, 3162 sayılı kanunun 64.maddesi kapsamına alınmasının nedenleri; gelir – gider dengesinin bozulması, bankacılık işlemlerinden uzaklaşması, kârlarının düşmesi, Uzan Grubuna kredilerin neredeyse tamamının kullanılması, likidite sıkışıklığıdır.

BDDK' nın 03 Haziran 2003 tarihi ve 1085 sayılı kararı ile İmar Bankası'nın bir vak' a olarak büyük kitlelere analiz etmeye başlamıştır. Bankanın alması gereken önlemleri almadığı, yükümlülüklerini zamanında yerine getirmediğine rastlanılmıştır. Türkiye İmar Bankası A.Ş. ' nin mevduat alma ve bankacılık işlemleri yapma yetkisi, 4389 sayılı bakanlar kurulunun 14. maddesinde kaldırıldığına, bankanın yönetiminin ve denetiminin TMSF' ye intikal ettiğine yer verilmiştir.

İmar Bankası öncelikle vergi kaçırma ve gerçek olmayan hesaplar açma iddiasıyla başlatılan soruşturma ile gündeme gelmiştir. BDDK' nın tespitleri kapsamında bankanın başlıca sorunları;

- İzinsiz açığa DİBS satışının gerçekleştirilmesi,
- İşlemlerin kayıt dışı bırakılması,
- Kamu otoritesine yanıltıcı bilgiler verilmesi,
- Banka sahip ve eski yöneticilerinin resmi kayıtlar ile fiili mevduata yansıtılan mevduat farklarının kendi hesaplarına geçirilmesi,
- Vergi kaçırma işlemlerine başvurulması,
- Banka müşterileri ile kamunun zararına yönelik eylemde bulunmasıdır.

Bankanın iflas etmesindeki en önemli unsur İmar Bankası ve ortak yöneticilerinin öz disiplin süreçlerini etkisiz bırakan sahtecilikleri olmuştur. BDDK' nın 2003 yılı kayıtlarında tespit ettiği hususlar, İmar off-shore' dan yurt içine dönüştürülen mevduat,

kamu otoritesine bildirilen mevduat tutarı ile fiili mevduat toplamı tutarı arasındaki farklılık, açığa DİBS satışı, mevduat faizinden yapılan kesintilerin az beyan edilmesidir.

İmar Bankasında meydana gelen iflas, ülkemizde önemli uygulama ve mevduat değişikliğine sebep olmuştur. Olay sonrası bankalarda öz disiplin süreçlerinin etkin olmasına yönelik çalışmaların yanında, destek hizmeti sağlayan şirketlerin ve dış denetimin takibinin de önem taşıdığı ortaya çıkmıştır.

Sümerbank

Sümerbank efektif off-shore hesaplarında toplanan 750 trilyon liranın, yurtdışında kurulan paravan şirketlere banka personeline baskı yapılarak aktarıldığı ortaya çıkmıştır. 1999 tarihin de TMSF' ye devredilmiştir. TMSF'ye devr olduktan sonra Sümerbank'ın kendi bünyesine devr olan bankalarla birlikte Oyak Bank'a devr olmuştur.

Esbank

Mali sıkıntı içinde bulunan ve piyasaya büyük miktarlarda borcu olan Mafeks firması, 2000 yılında sayış işi almıştır. Bunun için şirket 7 milyon dolarlık ihracat kredisini Eximbanktan istemiştir. Banka şirkete kredi vermeyi kabul etmiş karşılığında teminat mektubu istemiştir. Firmanın finansal yapısı bozuk olduğu için başvurduğu çoğu bankalardan teminat mektubu alamamıştır. Fakat TMSF kapsamında Esbank şirket, 7 milyon dolarlık kredi karşılığında 9 trilyon 750 milyar liralık teminat mektubu vermiştir. Firma bu teminat mektubu ile Eximbank'tan 7 milyon dolarlık ihracat öncesi sevk kredisi kullanmıştır. BTK raporunda, TMSF kapsamındaki Esbank'ın teminatı ile Eximbank'tan alınan kredinin ihracatta değil de devlet kâğıtlarında değerlendirerek yapmış olduğu gelirle borçlarını kapattığı belirlenmiştir. Firma, Eximbank' a teminat mektubu karşılığında 783 milyar liralık gelir sağladığı tespit edilmiştir. Raporda, Esbank belirli miktarlarda gelir elde etmiş olsa da, kamu kaynaklarını usulsüz olarak kullanıp haksız kazanç elde ettiği belirtilmiştir. Söz konusu yöneticilerin, Esbank'tan teminat verdikleri için TTK' yı ihmal ederek suç işledikleri kaydedilmiştir ve suç duyurusunda bulunması istenmiştir.

Kentbank

Kentbank 1992 yılında kurulmuş ve 93 şubesi bulunmaktaydı. 2000 yılını 2 katrilyon 129 trilyon 532 milyar lira aktif büyüklüğe sahipti ve 19 trilyon 517 milyar kârla kapatmıştı. Kentbank'ın iştirakleri içinde Generali- Kent Sigorta, Kent Yatırım ve Menkul Değerlerin yanı sıra Arnavutlukta faaliyet gösteren National Commercial Bank of Albania adında banka da bulunmaktaydı. Kentbank'ın %60' ına ortak olan bu bankada Kentbanka el konulması ile fon'a geçmiştir.

Yargıtay Süzer ve arkadaşları hakkında dava açılmasına ve Kentbank'ın üst düzey yöneticisi sanıkları ve ortağının kurul kararı ile banka sermayesinin arttırılmasına karar verilmiştir. Banka hesaplarına borç kaydedilen 3 milyon 299 bin doları farklı hesaplara aktarıp fiktif oluşturulan paranın Süzer' in hesabına aktarıldığı ortaya çıkmıştır. Daire kararında, banka hesaplarının borçlandırılmasına ilişkin hesabın kapatıldığı, başka hesaplardan gelen paralarla birlikte vadesiz hesaba geçirildikten sonra sermaye-öz kaynak hesabına aktarma yaparak sermaye artırımını için gerekli olan nakdi sağladıkları ve hesaplarda bulunan dolarların akıbetinin belirlenemediği belirtilmiştir. Hesap sahiplerinin haberi olmaksızın milyon dolarlık aktarmalar yapıldığı, daha sonrada hesaplara muhasebe hileleri ile eski tarihli değerleri ile faiz istenildiği ortaya çıkmıştır. Banka 2001 yılında Bayındır Banka Devr olup 2005 unvan değişikliği yapılarak Birleşik Fon Bankası olmuştur Daha sonra danıştayın kararı ile bu bankanın TMSF'ye devri iptal edilmiştirDanıştay kararından sonra KentBank geri istendi ancak kabul edilmedi ve bunun ardından Bayındır bankbünyesinde yok edilmiştir..

Demirbank

Demirbank 1953 yılında kurulmuş ve hızla büyümüştür. Bankanın toplam mevduat içinde oluşan payı 1990 ve 1994 senelerinde %0,8 ve %0,9 iken 1999 senesinde %5' e ulaşmıştır. Bankanın önemli riski içeren hızlı büyüme stratejisinde, uzun vadeli kamu menkul kıymetleri alınarak, gecelik repo piyasasında fonlanması önemli yer tutmaktadır.

Demirbank, taşıdığı ve teminat olarak verdiği bono portföyünün fonlamasını Merkez Bankasından gerçekleştirmekteydi. M.B.'sı fonlamasını aniden kesince

yükümlülüklerini gerçekleştiremez hale geldi ve TMSF' ye devredildi. Özetle Hazine'nin borç senetlerini Merkez Bankası fonlamayacağını belirterek özel bir bankayı araya sıkıştırmış ve manipülatif girişim yapan bankaların amaçlarına hizmette bulunmuştur. Resmi raporlarda, TMSF' ye devir tarihi itibariyle Demirbank' ın zararının iki yöntemle hesaplandığını açıklamıştır. İlki, elde tutulan Hazine bonolarının biriken faizleriyle hesaplanmasına dayandığı, bu yöntem ile yapılan hesap sonuçlarında zararın 290 trilyon olduğu belirtilmekteydi. Bankanın özkaynaklarının devir tarihinde 208 trilyon lirayı bulmasıyla yapılan hesaba göre banka sermaye açığı oluşmamaktaydı. İkinci yöntemde, piyasa şartları göz önüne alınarak farkına varılmamış rakam hesaplanmakta ve bu rakama göre bankanın zararı 440 trilyon lira olmuştur. Demirbank' ın TMSF' ye devrinde zarar farkının özkaynaklardan düşük olması, piyasadaki manülatif nedeniyle tamamının Hazine bonosundan dolayı olması, bankanın kendi grubunun kredilerinin %1'in altında olması nedeniyle aktif hesabın fazla olması göz önüne alınarak, BDDK'nın gerçekleştirdiği genel kurul, 2000 senesinde görevde bulunan bütün eski yöneticilerin ibra edilmesiyle sonuçlanmıştır.

Bankalar Kanununun 14. maddesinin 3. bölümü nedeniyle Demirbank TMSF' ye devredilmiştir. Bu madde, bankaların gelir ve gideri dengelerinin bozulması halinde BDDK' nın devreye girmesiyle ilgili olan bankayı TMSF' ye devretme dahil bütün önlemleri almıştır. Demirbank'ın iştiraklerinin 100 milyon dolara satıldığı, hissedar ailenin 50 yılda biriken ve defter değeri düşük olan fakat piyasa değeri 100-150 milyon dolar arası olan gayrimenkullerinin de TMSF' ye devredildiği belirtilmiştir.

2000 yılı itibariyle aktif büyüklüğüne bakıldığında Türkiye'nin 10. büyük bankası konumunda olmasına rağmen risk yönetim ve kurumsal yönetimdeki ağır hataları nedeniyle öz disiplin zaafiyetlerinin iflas etmesinde büyük bir rolü olduğu düşünülmektedir. Danıştay aldığı karar ile Demirbank'ın TMSF'ye devri iptal edilmiştir. Ancak HSBC'ye satılan Demirbank'ın şuan bir tüzel kişiliği vardır ancak HSBC ye aittir.

Pamukbank

Bankacılık sektöründe Pamukbank toplam aktiflerinin %5,5' ine, mevduatlarının %6,2' sine, kredilerinin %12,7' sine sahipti. Fakat grup kredileri dikkate alınmadığında bankanın kullandığı kredilerin sektör içindeki payı %3,9'a düşmektedir. Denetimler

sonucunda bankanın toplam aktifleri 2001 senesi Aralık ayı itibariyle 6.273 trilyon TL olarak hesaplanmıştır. 5.478 trilyon TL olan kredi portföyünün birçoğu üç denetim sonucunda takibe alınarak 2.872 trilyon TL tutarındaki reeskontları iptal etmiş ve geri kalan miktarlar için de karşılık mevzuatı hükümleri kapsamında teminatlarda dikkate alınarak karşılık ayrılmıştır. Bankanın dönem zararı 2001 yılı itibariyle 4.024 trilyon TL tutarındaydı. Bu durumda bankanın %8 asgari sermaye oranına yetişebilmesi için 2.963 Trilyon TL kaynağa ihtiyaç duyması gerekmektedir. Bankanın aktif pasif vade uyumunun bozulması, özkaynak yetersizliği, likidite problemi ve mali bünyedeki bozulmalar nedeniyle 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 64. maddesi kapsamına alınmıştır.

2001 yılsonu itibariyle anaparası 1.079 milyar TL, faiz reeskontu 591.329 milyar TL olmak üzere toplam tutar 592.408 milyar TL' ye ulaşan kredinin faiz gelir reeskontları hesabına değil de, krediler hesabı altında alt hesaplarda kayıtlara alınmıştır. Banka 1989-1990 yıllarında toplam 16,5 milyar TL kredi kullandırmış ve bu krediler vadesinde ödenmemiş fakat banka söz konusu krediye faiz reeskontu yapmaya devam etmiştir.

BDDK tarafından yapılan incelemeler sonucunda, bankanın grup kredilerinin anapara ve faiz tahsilatlarının uzun yıllar gerçekleştirmediği ve bu kredilere reeskont uygulanarak, anapara üstüne eklenip tekrar reeskont yapılarak gelir elde edildiği ortaya çıkmıştır. Bu yöntemler ile büyük tutarlarda zarar edildiği ve giderek zararların katlanarak arttığı halde finansal tablolara kâr gösterildiği saptanmıştır.

Türkiye İthalat ve İhracat Bankası (İmpexbank)

Bankanın iflas tarihi itibariyle hazırlanan bilançosu aşağıdaki Tablo 4 da verilmiştir.

Tablo 4: İmpexbank'ın 22 Ekim 1996 Tarihli İflas Bilançosu

AKTİF HESAPLAR	TUTAR (TL)	PAY (%)
Bankalar	1.636.326	14,62
Munzam Karşılıklar	768.918	6,87
Krediler (Net)	6.030.779	53,88
İştirakler ve Kuruluşlar	610.987	5,46
Faiz Gelir Tahakkuk ve Reeskontları	626.102	5,59
Diğer Aktifler	1.519.870	13,58
PASİF HESAPLAR	TUTAR (TL)	PAY (%)
Mevduat	8.159.466	72,89
Dış Krediler	5.392.871	48,18
Muhtelif Borç ve Ödeme Emirleri (Swap + Fiduciary)	10.799.021	96,48
Diğer Yabancı Kaynaklar	194.850	1,75
Özkaynaklar	-13.353.226	-119,30
TOPLAM	11.192.982	100,00

Kaynak: Raf Temizliği İmpexbank Tasarruf Mevduatı Sigort Fonu. 2009. İstanbul. http://www.raftemizligi.com/ashx/GetFile.ashx?doc_type=Kitap&doc_name=ImpexBank.pdf

22/10/1996 tarihli bilançonun aktif büyüklüğü 11,2 milyon TL dir. Likit değerlerinin önemli hesaplarını bankalar ve munzam karşılıkları oluşturmaktaydı ve likit değerleri toplamı da 2,5 milyon TL dir. Diğer aktiflerinden; iştiraklerinden, sabit kıymetlerinden, faiz ve gelir reeskontlarından elden çıkarılan kıymetlerden aktif toplamı 2,7 milyon TL dir. Diğer aktifler içinde en önemli kalem Bangué de Commerce et de Placement Ceneva'ya yapılan 5 milyon USD ve Bank Kreiss A.G.' ye yapılan 5 milyon USD depo işlemleridir. Bu işlemlerin ise bilançodaki tutarı 948 bin TL dir. Depo bakiyeleri üçüncü şahıs tarafından kullanılan aynı tutarlı kredilere teminat olarak gösterilmiş daha sonra da ilgili bankalar aracılığıyla söz konusu krediler için mahsup edilmiştir.

Bilançonun pasif kısmında ise, yabancı kaynaklar toplamı 24,5 milyon TL, özkaynaklar toplamı -13,3 milyon TL olduğu görülmektedir. Yabancı kaynaklar içinde en önemli hesaplar Yabancı Para mevduat ve kullanılan kredilerdir. Kullanılan krediler

toplamı 16,2 milyon TL, Y.P. mevduat toplamı 7,9 milyon TL dir. Kullanılan kredilerin 10,8 milyon TL lik kısmını swap ve fiduciary işlemler, 5,4 milyon TL kısmını ise yurtdışı krediler meydana getirmektedir. Banka iflas tarihi itibariyle borca batık durumundadır.

TMSF, faaliyet izni kaldırılan bankanın tasarruf mevduatı sahiplerine 1,3 milyon TL ödediğini, buna ek olarak da 361 bin TL tutarında faiz alacağını bulduğunu belirterek 3182 sayılı kanununun 68. maddesi gereğince tasarruf mevduatı sahiplerinin yerine geçerek İmpexbank'ın iflasını istemiştir.

SONUÇ

Bir ekonomi için bankacılık sektörü, hızlı gelişme ve büyümenin sağlanmasında önemli bir araç niteliği taşımaktadır. Bankalar yalnızca parasal kontrol aracı olmayıp uzun dönemli sürdürülebilir makro ekonomik istikrarın sağlanmasında ve ekonominin yeniden yapılanmasında da etkili olan kurumlardır. Bankacılık sektöründe risklerin iyi belirlenmesi, ortaya çıkış nedenlerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Yıllar içinde edinilmiş tecrübeler ve bankaların risklerinin tam olarak gözlenememiş olması bankacılık sektöründe bir çok krize yol açarak büyük ölçekli banka iflasları ve TMSF'ye devirleri gözlenmiştir.

Türk bankacılık sektörünün karşılaştığı temel sorunlardan bazıları; ekonomik istikrarsızlık, yüksek kaynak maliyeti, mali risk, teknolojideki hızla gelişmeler, haksız rekabet koşulları, yeniden yapılanma ve özkaynakların yetersizliğidir. Ayrıca yüksek kaynak maliyetinin de sorun oluşturulduğu görülmektedir. Kaynak maliyeti, TMSF primlerinden ve mevduat munzam karşılığı ayırma zorunluluğundan dolayı artmaktadır. Sektörde olumsuzluğa neden olan bir diğer sorun ise, problemlili kredilerin artmasıdır. Bankaların takipteki alacaklarını teminat yönünden güçlendirmesi, risklerin meydana gelmemesi için gereken tedbirleri alması gerekir.

Bankalar ile ilgili sorunlarda deneyime sahip araştırmalar yapılmıştır. Örneğin, Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund, IMF)' nun yaptığı bir araştırmada, finansal krizlere ilişkin karşı karşıya kalınan sorunlar birkaç kategoride ele alınmıştır. Bunlar, finansal yapıda zayıflıkların olması, sürdürülemez makro ekonomik politikalar, küresel finansal şartlar, politik istikrarsızlık ve yanlış döviz kuru yönetimidir.

Türkiye'de banka iflaslarında saptanan muhasebe hilelerine bakıldığında yapılan hilelerin büyük çoğunluğu kredi hileleri ile ilgili olduğunu belirtmiş, Diğer hilelerinde bu tür hilelerin uzantısı olarak gerçekleştirildiğini ortaya konulmuştur. Ayrıca grup ve ilişkili taraflara yapılan kredilendirme işlemlerinde, ilgili banka ve kredi müşterisinin işbirliği içinde hareket ettikleri gözlenmektedir. Kullanılan ve geri ödenmeyecek kaynaklar kamu kaynağı olarak algılanmakta ve krediyi alanlar ve verenler bu kaynağı haksız biçimde paylaşmış olmaktadır.

TMSF'ye intikal eden bankaların iflas nedenleri ve yapılan hile ve usulsüzlümler incelenmiştir. Birçok bankada karşılaşılan sorun, personel üzerinde baskı yapılarak yurtdışında kurulan paravan şirketlere ve yurtdışındaki off-shore hesaplarına paralar aktarılması , sermaye yeterlilik rasyosunun düşerek öz sermayesi eriyen bankaların mevcut olduğu kredilendirme sürecinde batık kredi oranının çok fazla olması bankaların TMSF'ye devrinde büyük ölçüde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Başka bir bankada, banka hesaplarına borç kaydedilen miktarın farklı hesaplara aktarılıp fiktif oluşturulan paranın bazı kişilerin hesabına aktarıldığı ortaya çıkmıştır. Banka hesaplarının borçlandırılmasına ilişkin hesabın kapatıldığı, başka hesaplardan gelen paralarla birlikte vadesiz hesaba geçirildikten sonra sermaye-öz kaynak hesabına aktarma yaparak sermaye artırımını için gerekli olan nakdi sağladıkları ve hesaplarda bulunan dolarların akıbetinin belirlenemediği belirtilmiştir.

Bir başka banka incelendiğinde, yolsuzluk ortaya çıkmıştır. İzinsiz açığa DİBS satışının gerçekleştirilmesi, işlemlerin kayıt dışı bırakılması, kamu otoritesine yanıltıcı bilgiler verilmesi, banka sahip ve eski yöneticilerinin resmi kayıtlar ile fiili mevduata yansıtılan mevduat farklarının kendi hesaplarına geçirilmesi, vergi kaçırma işlemlerine başvurulması, banka müşterileri ile kamunun zararına yönelik eylemde bulunmuştur. Bankanın alması gereken önlemleri almadığı, yükümlülüklerini zamanında yerine getirmediğine rastlanılmıştır. Denetimde yapılan usulsüzlükleri tam olarak tespit etmemesi, üst yönetimin görevini suiistimal etmesi ve denetimin etkin olmaması bankada karşılaşılan durumlardandır.

Yaşanan ekonomik krizler bankacılıkta senelerdir devam etmekte olan yapısal eksikliklerin tamamlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Yapısal eksikliklere bakıldığında, bankaların tam olarak denetlenmemesi, bankaların denetim olgusundan faydalanamaması, iç kontrol yapılarının zayıf olması gelmektedir. Ayrıca yapılan kanuni düzenlemelerin yeterince etkili olmamasıda bu durum üzerinden etkili olmuştur. 2000 yılındaki krizden sonra bankacılık sektörümüz yeni bir yapılanmaya girmiş ve yeni düzenlemeler ile dünya standartlarına yükselmiştir bu krizlere karşı sağlam bir bankacılık sistemi oluşturulmuştur. 2008 yılında Amerika'da meydana gelen Mortgage krizi ülkemiz gerekli yasal düzenlemeler, iç kontrol sisteminin etkinliği, denetim otoritelerinin efektif bir süreç izlemesi, banka risklerinin belirlenmesi ve mevcut risklerin ortaya çıkması

sonucunda gerekli önlemlerin alınması sonucunda bankacılık sektörümüz küçülme dışında büyük banka iflaslarına ve TMSF'ye devrine rastlanmamıştır. Bankacılık sektöründe reel sektörün canlılık kazanması ve şeffaflığın sağlanması için destek verilmesi, çalışmalarında gerekli sermaye yeterliliğinin tam ve doğru tespit edilebilmesi sadece gerçek ve güvenilir bilgi üreten bir sistemde mümkün olabilmektedir. Bu konuda bağımsız denetim çok önemli bir fonksiyona sahip olmaktadır. Sağlıklı bir şekilde devam ettirilen denetim süreçleri sonucunda banka mali tablolarının güvenilirliği ve şeffaflığı sağlanabilmektedir. Bu durumda bankalar bir mali yıl içinde dört kez bağımsız denetim sürecinden geçmekte ve bilgi kullanıcılarına iletilmektedir. TMSF ve BDDK düzenlemeleri ile ülkemizde bankacılık sektörü sağlam temeller üzerine oturmuştur ve banka iflaslarında büyük oranda bir azalma gözlenmiştir.

KAYNAKÇA

Afsar, B. 2007. Türk Bankacılık Sektöründe Krizler. Konya Ticaret Odası Etüt Araştırma Servisi. 1-9.

Akça, A. 2008. Bankalarda İç Denetim Sistemi ve Türkiye'deki Uygulamalar. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.

Akdoğan, N., Aktaş, R., Deren, A., Erhan, D.U., ve Acar, V. 2011. Sektörel Muhasebe. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akın, E. 2011. Banka Muhasebesinde Dönem Sonu İşlemleri ve Finansal Raporlama. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

Aksoy, T. 2006. Tüm Yöntemleriyle Denetim. Ankara: Yetkin Yayınları.

Aloğlu, Z.T. 2005. Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizler Üzerindeki Etkileri. TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara.

Altan, M. 2005. Fonksiyonlar ve İşlem Açısından Bankacılık. Ankara: Nobel Yayın.

Altıntaş, H. 2004. Bankacılık Krizleri, Nedenleri ve Ekonomik Maliyetleri. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (22):39-61.

Altıntaş, M.A., 2006. Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği. Ankara: Turhan Kitabevi.

Arslan, İ. 2007. Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi :49-66.

Artun, T. 1983. İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık. Tekin Yayınevi.

Babuşçu, Ş. 2005: Bankalarda Risk Yönetim. İstanbul: Akademi.

Berk, N. 1985. Bankacılığın Dışa Açılması ve Dış – Kredi İlişkileri. Yapı Kredi Yayınları.

- Bessis, J., 2001. Risk Management in Risk Banking. John Wiley & Sons: England.
- Bostan, A., ve Bölükbaş, M. 2011. Küresel Finansal Kriz ve Bankacılık Sektörüne Etkileri; Türkiye Örneği. Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, 48(562):1-16.
- Caprio, G., ve Klingebiel, D. 1996. Bank Insolvencies Cross-Country Experience. World Bank Publications.
- Coşkun, M.N. 2001. Gelişmekte Olan Ekonomilerde Bankacılık Krizleri. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi :39-50.
- Coşkun, M.N., Ardor, H.N., Çermikli, A.H., Eruygur, H.O., Öztürk, F., Tokatlıoğlu, İ., Aykaç, G., ve Dağlaroğlu, T. 2012. Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Demirgüç-Kunt, A., ve Detragiache, E. 1998. The Determinants of Banking Crises: Evidence from Developing and Developed Countries. IMF Working Paper, 45(1).
- Dooley, M. P. 1996. A Survey of Literature on Controls Over International Capital Transactions. Staff Papers, 43(4): 639-687.
- Döner, Ö. 2009. Uluslar arası İç Denetim Standartlarına Göre Bankalarda Denetim ve Türkiye Uygulamaları. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Bursa.
- Duranlar S. 2007. Banka Krizleri ve Özel Sermayeli Ticaret Bankaları: Türkiye Örneği. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Elitaş, Y., ve Özdemir, Y. 2006. Bankalarda İç Kontrol Sistemi. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (2):143-154.
- Er, S. 2009. Risk Kavramı ve Bankacılıkta Risk. Bilimsel Yayın Organı TMSF Çatı, (22) :7-17.
- Erçel, G. 2000. Türk Bankacılık Sistemi. Ankara.

Erdönmez, P.A. 2009. Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi. Bankacılar Dergisi, (68): 85-101.

Erol, M. 2007. Basel I ve Basel II Uzlaşısı'nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (36):155-160.

Eyüpgiller, S. 1985. Bankalarda Denetim, Ankara: Kısmet Matbaası.

Finansal İstikrar Raporu;2010(TCMB)

Fischer, K. P., ve Chenard, M. 1997. Financial Liberalization Causes Banking System Fragility.

Fırat, E. 2010. Türkiye'de Yaşanan Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinin Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkisinin Değerlendirmesi. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar,47(547):97-115.

Goldstein, M., & Turner, P. (1998). Banking crises in emerging economies: origins and policy options. BIS Economic Papers, 46: 1-67.

Güney, A. 2009. Banka Muhasebesi. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Güredin, E. 2010. Denetim ve Güvence Hizmetleri. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Gürel E., Gürel E. B., Demir N(2012,)., Basel III Kriterleri, Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi,

Hoggarth, G., Reis, R., ve Saporta, V. 2002. Costs of Banking System Instability: Some Empirical Evidence. Journal of Banking & Finance, 26: 825-855.

Holmes, A.W., ve Overmyer, W.S. 1975. Muhasebe Denetimi 'Auditing' Standartları ve Yöntemleri. Ankara: Bilimsel Yayınlar Derneği.

Kaminsky, G. L., ve Reinhart, C. 1999. The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance - of-Payments Problems. American Economic Review, 89 (3): 473-500.

Kandemir, C. 2016. Muhasebenin Yolsuzluk Amaçlı Kötüye Kullanımı: 2000 Sonrası Banka İflaslarında Türkiye Deneyimi. Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 12(45):235-286.

Karacan, A. İ. 2000: Bankacılık ve Kriz. İstanbul: Creative Yayıncılık.

Kartal, F. 2012. Türkiye’de Banka Denetimi. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 49(565): 55-69.

Kepenek, Y., ve Yentürk, N. 2005. Türkiye Ekonomisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Louwers, T.J., Ramsay, R.J., Sinason, D.H. ve Strawser, J.R. 2005. Auditing and Assurance Services. New York, The McDraw – Hill Companies Inc.

Mandacı, P.E. 2003. Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1): 67-84.

Messis, W.F. 1997. Auditing. New York: TheMcGraw-HillComp.

Mishkin, F.S. 1997. The Causes and Propogation of Financial Instability Lessons for Policymaliers. 55-93.

Nazlıoğlu, B., ve Özerhan, Y. 2012. Fraudulent Financial Reporting (FFR) Detection: A Perspective From Turkey. World of Accounting Science, 14(2): 99-114.

Ötker R. İ., Pazarbasioglu, C., Buffa di Perrero, A., Iorgova, S., Kışınbay T., Le Leslé, V., Melo, F., Podpiera, J., Sacasa, N., ve Santos, A. 2010. Impact of Regulatory Reforms on Large and Complex Financial Institutions. IMF Staff Position Note.

Özdemir, A., Özdemir, E. 1999. Bankacılık Krizlerinin Kritiği: Uluslararası Literatür Açısından Bir Değerlendirme. ACTIVE : 1-10.

Özdemir, O. 2015. Bankaların Ücret ve Komisyon Gelirlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Göstergelere Etkisi. Journal of Accounting & Finance : 55-69.

Özkan, T. 1999. Ulusal ve Uluslar arası Bankacılıkta Rekabet. İktisat Aylık Ekonomi - Politika Dergisi, (387): 40-44.

Parasız, İ. 2000. Kriz Ekonomisi. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Platt, R.B. 1986. Controlling Interest Rate Risk. John Wiley & Sons.

Rose, P.S., ve Hudgins, S.C. 2005. Bank Management & Financial Services. McGraw-Hill.

Selimoğlu, S.K., Özbirecikli, M., Uzay, Ş., Kurt, G., Alagöz, A., ve Yanık, S. 2014. Muhasebe Denetimi. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sevilengül, O. 2001. Banka Muhasebesi. Ankara: Gazi Kitabevi.

Şahin, H. 2009. Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Şakar, H. 2000. Banka İşlemleri Muhasebesi. İstanbul: Strata Yayıncılık.

Şimşek, K.Ç. 2007. Bankacılıkta Risk ve Risk Ölçüm Yöntemleri. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.

Takan, M. 2015. Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Tarlan, S. 1986. Tarihte Bankacılık. Ankara: Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı.

Türker, M., Pakdemir, R., Selvi, Y. ve Yılmaz, F. 2003. Sınırlı Uygunluk Denetimi, Ankara: TÜRMOB Yayınları

Vurucu, M., ve Arı, M.U. 2014. A' dan Z' ye Bankacılık. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Weller C. E. 2001. Financial Crises after Financial Liberalization: Exceptional Circumstances or Structural Weakness?. Journal of Development Studies, 38(1):98-127.

Yıldırım, M. 2008. Banka Muhasebesi. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

Yüce, B. C. 2009. Küresel Finansal Kriz ve Türk Bankacılık Sektörü. Boğaziçi Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü Leaders Dergisi, (10): 32-34.

Yüzgün, A. 1995. Ankara: Genel Denetim Yaklaşımı.

İnternet Yayınlar

Türkiye Bankacılar Birliği; Ankara, 2016-2017 yılı Faaliyet Raporu, Mayıs 2017

https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7448/Faaliyet_Raporu_2016.pdf

<http://www.tmsf.org.tr/intikaleeden.bankalar.tr>

<http://www.tmsf.org.tr/documents/mevzuat/tr/faaliyetiznikaldirilan.pdf>

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Kur_Riski_Degerlendirme_Raporlari/Kur_Riski_Degerlendirme_Raporlari.aspx

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/16077bankalarin_sermaye_yeterliliğinin_olculmesine_ve_degerlendirilmesine_iliskin_yonetmelikte_degisiklik_yapilmasina_dair_yonetmelik.pdf

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/10/20151023.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/10/20151023.htm>

https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/1848ucuncu_kusak_sermaye_aciklama.pdf

https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7342/TBB_SY_Bilgi_Notu_010316.pdf

<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/duzenlemeler/bankacilik-kanunu/74>

<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

<https://www.riskmerkezi.org/tr/risk-merkezi-raporu/hakkinda/26#tab-1070>

<https://www.riskmerkezi.org/tr/duzenlemeler/kanun/18>

<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/bankalar/64>

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler.aspx

<https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Mevzuat.aspx>

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/1531BACEA586.pdf

http://www.tmsf.org.tr/documents/reports/tr/TMSFFR2008_SON3.pdf

<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=66&fn=66.pdf&submenuheader=null>